

DEL Penedès

PUBLICACIÓ DE L'INSTITUT D'ESTUDIS PENEDESENCS

Xavier Canalis

Crònica econòmica del canvi de segle a Vilanova i la Geltrú

Joan Solé i Bordes

Vegueria del Penedès, tres anys de reivindicació col·lectiva

Monika Zgustova

Traduir literatura

Mercè Senabre

Taula rodona: traductors i traduïts

Francesco Ardolino

L'evolució de la traducció a Catalunya al segle XX.
Sobre la poesia italiana en versió catalana

Rossanna Rion

Teatre i traducció

Adan Kovacics

Narrativa i traducció

DEL Penedès

PUBLICACIÓ DE L'INSTITUT D'ESTUDIS PENEDESENCES

INSTITUT
D'ESTUDIS
PENEDESENCES

Edita: Institut d'Estudis Penedesencs
Plaça de Jaume I, 5
08720 Vilafranca del Penedès

Carrer de Sant Pau, 13
08800 Vilanova i la Geltrú

C. Major, 18 - 43700 El Vendrell
iepenedesencs.cat - secretaria@iepenedesencs.org

Tel./fax 93 892 19 79

Apartat de correus 119 - 08800 Vilanova i la Geltrú

Institut d'Estudis Penedesencs,
entitat registrada a la Direcció General
de Dret i Entitats Jurídiques de la Generalitat de
Catalunya, capítol d'Associacions, secció 1ª,
número 3.360 - CIF G-08885311.
ISSN: 1698/3122

Entitat declarada d'interès cultural per acord
de la Generalitat, de 12 de novembre de 1997.

Consell de redacció:

Ramon Arnabat i Mata
Montserrat Comas i Güell
Neus Oliveras i Samitier
Àngels Parés i Corretgé
Àngels Santacana i Figuerola
Joan Solé i Bordes
Pilar Tarrada i Gol
Albert Tubau i Garcia

Versió abstract: Josep M. Figueras

Correcció lingüística:
Francesc Llopart i Puignau
Impressió i muntatge:
Gràfiques Llopart
Sant Antoni, 63
08770 Sant Sadurní d'Anoia
Tel. 93 891 03 12
llopart@grafiquesllopart.cat
Dipòsit legal: B-39.107-2002

S U M A R I

PORTALADA

El millor del saber

<i>David Jou i Mirabent</i>	5
Celebració dels 30 anys de l'Institut d'Estudis Penedesencs	7

COL·LABORACIONS

Crònica econòmica del canvi de segle a Vilanova i la Geltrú

<i>Xavier Canalis</i>	17
Vegueria del Penedès, tres anys de reivindicació col·lectiva	
<i>Joan Solé i Bordes</i>	37

III MATINAL LITERÀRIA PENEDESENCA. TRADUCTORS I TRADUÏTS

Traduir literatura

<i>Monika Zgustova</i>	41
Taula rodona: traductors i traduïts	
<i>Mercè Senabre</i>	47
L'evolució de la traducció a Catalunya al segle XX.	
Sobre la poesia italiana en versió catalana	
<i>Francesco Ardolino</i>	49
Teatre i traducció	
<i>Rossanna Rion</i>	55
Narrativa i traducció	
<i>Adan Kovacics</i>	57

SECCIONS

Inventari de toponímia penedesenca

<i>Grup d'Estudis Toponímics</i>	61
25 sortides a peu pel Penedès	
<i>Índex toponímic del Penedès</i>	62
2006-2007. Dos anys del Projecte de recerca i divulgació històrica	
"Tots els noms (El Penedès, 1931-1978)"	
<i>Secció d'Història</i>	63

VÀRIA

Pere Mas i Perera, trenta anys absent. Una carta inèdita

<i>Joan Solé i Bordes</i>	67
<i>Els Segadors</i> , 125 anys d'història	
<i>Joan Cuscó i Clarasó</i>	70

LLIBRES	77
---------------	----

FONS BIBLIOGRÀFIC	91
-------------------------	----

P O R T A L A D A

EL MILLOR DEL SABER

A l'Institut d'Estudis Penedesencs

El millor del saber
és que pugui tenir tant de gust d'amistat,
tant de fulgor de troballa compartida,
que guanyi intensitat
quan el fem, entre uns quants, una part de la vida;

que a més de ser lletra i paper,
arxiu i museu, sigui flama i ferida,
passions que ens desvetllen, plenituds que ens fan ser,
paisatge i camí, arrelament i fugida.

El millor del saber
és, de vegades, el goig de retrobar-nos,
rics del que hem après, plens del que hem donat,
i en un caliu d'emoció i complicitat
sentir la força de seguir i la il·lusió de renovar-nos.

David Jou i Mirabent

CELEBRACIÓ DELS 30 ANYS DE L'INSTITUT D'ESTUDIS PENEDESENCs

RESUM

Breu síntesi de la celebració, el dia 5 d'octubre, a Vilanova i la Geltrú, dels 30 anys de la fundació de l'Institut d'Estudis Penedesencs, amb els parlaments de l'actual president, Joan Solé i Bordes, i del segon president de l'IEP, Esteve Cruanyes i Oliver.

ABSTRACT

Brief summary of the celebration held on 5th October in Vilanova i la Geltrú commemorating the 30th anniversary of the founding of Institut d'Estudis Penedesencs, with speeches delivered by current President Joan Solé i Bordes and IEP's second President Esteve Cruanyes i Oliver.

Amb una nombrosíssima assistència l'Institut d'Estudis Penedesencs va celebrar, el divendres 5 d'octubre, a l'espai Museu del Ferrocarril de Vilanova i la Geltrú, l'acte central commemoratiu dels trenta anys de la seva fundació (tot i que el dia exacte va ser el 15 de maig del 1977). Hi van ser presents, entre altres, el delegat territorial del Departament de Cultura de la Generalitat, Jordi Roca; l'alcalde de Vilanova, Joan Ignasi Elena; la regidora de Cultura vilanovina, Isabel Pla; el diputat tarragoní Joaquim Nin, Xavier Ramos, conseller de Cultura del Consell Comarcal de l'Alt Penedès, així com representants del Consell Comarcal del Garraf, de l'Ajuntament del Vendrell i d'altres ajuntaments i entitats penedesenques i dels centres d'estudis de Catalunya, entre aquests el vicepresident de l'Institut Ramon Muntaner de Centres d'Estudis de Parla Catalana, Carles Riba.

En una primera part, celebrada a la sala d'actes del museu, la rapsoda Montserrat Lago va llegir una composició del poeta sitgetà David Jou especialment dedicada a l'efemèride i tot seguit Pilar Garcia, directora del Museu, va donar la benvinguda als assistents. Joan Solé i Bordes, president de l'IEP, va remarcar en el seu parlament que hi havia una voluntat explícita de celebrar els trenta anys a Vilanova i va recordar la línia que ha mogut l'entitat en aquestes tres dècades, amb una perspectiva de futur que passa per refermar els vincles de la cultura al Penedès, incorporar noves generacions i nous i esdevenir un centre de referència. Al mateix temps, va agrair la col·laboració de totes les persones i entitats que han fet possible aquests trenta anys de labor i va presentar la nova imatge i web de l'entitat.

Tot seguit, en nom dels fundadors de l'entitat va prendre la paraula l'arbocenc Esteve Cruanyes, segon president de l'IEP, el qual va recordar la fundació i la voluntat inicial de l'entitat i va esmentar el nom de nombroses persones ja desaparegudes que van contribuir a aquesta empen-

Personalitats i assistents a l'acte.

ta dels primers moments. Tot seguit Jordi Roca, del Departament de Cultura de la Generalitat, es va referir al procés històric de formació d'entitats com aquesta, nascudes a les acaballes del franquisme però que, amb constància i voluntat, han portat a terme una labor ben remarcable. Va cloure l'acte l'alcalde Joan Ignasi Elena, el qual va agrair que l'IEP hagués volgut celebrar les tres dècades d'activitat a Vilanova i la Geltrú, a la vegada que va fer esment de l'Institut com a punt de referència en la identitat del territori i de reconeixement dels seus trets a través de la labor d'estudi i recerca.

En una segona part de l'acte, celebrada a les cotxeres de la rotonda del museu, les més de dues-centes persones assistents van poder gaudir de la música popular del grup vendrellenc Ço de Botafoç, tot d'una es van enlairar trenta coets que volien fer referència als anys de l'IEP, un detall deferència d'Isidre Penyella de la sitgetana Pirotècnia Igual. L'acte es va cloure amb un aperitiu multitudinari i una copa de cava, oferts per l'Ajuntament vilanoví a l'espai segle XXI del Museu. Allí es va projectar el documental sobre el ferrocarril al Penedès, i una filmació fins ara inèdita de l'acte fundacional realitzada en aquell 15 de maig de 1977 pel consoci fundador Marcel·lí Forcada i Domingo, el 15 de maig de 1977, a Sant Martí Sarroca. La vetllada es va cloure amb un brindis de l'actual junta directiva i l'actuació del reconegut grup d'havaneres de Calafell Veles e vents.

El grup Ço de Botafoc.

Copa de cava a l'espai Segle XXI del Museu del Ferrocarril.

Grup d'havaneres Veles e vents.

A les cotxeres amb el grup Ço de Botafoç.

PARLAMENT DE JOAN SOLÉ I BORDES, PRESIDENT DE L'IEP

Bon vespre.

L'Institut celebra tres dècades de vida i activitats i expressament venim a celebrar-ho a Vilanova i la Geltrú, la que considerem des de sempre –i amb tots els permisos que calgui– la gran capital del Penedès, d'un Penedès ampli, amb profundes arrels històriques en tres comarques. Personalment, jo sempre m'he volgut mirar Vilanova com la gran capital d'aquesta terra i no pas la de la darrera anella de l'àrea metropolitana barcelonina.

Ens plau, a més, celebrar-ho en aquest Museu del Ferrocarril que tots somiem en un futur ben proper com el Museu del Ferrocarril dels Països Catalans. La imatge ens serveix perquè el ferrocarril és una eina de la tecnologia que ens ve del passat, que ens fa referència a la història però que mira al futur amb decisió. Així és com volem el nostre Penedès i en això fa trenta anys que treballem, com escriu un company de junta avui mateix en un mitjà penedesenc, els reptes de futur del nostre Institut passen per refermar els vincles de la cultura al Penedès, incorporar noves generacions i nouvinguts i esdevenir un centre de referència.

Jo voldria recordar aquí com en l'empenta inicial de l'Institut d'Estudis Penedesencs hi havia un nombre destacat de vilanovins i d'altres poblacions del Garraf, dones i homes de primera línia en el món de la cultura, alguns dels quals aquest vespre són entre nosaltres i altres com Albert Virella o Teresa Basora ja ens han deixat, però el seu treball i l'ideal penedesenc perdura entre nosaltres.

Quan el 1877 van constituir l'Institut d'Estudis penedesencs ens movia únicament un objectiu d'estudi i coneixement d'una terra que consideràvem i seguim considerant comarca natural i patrimoni comú de tots els que l'estimen. És cert que ha canviat molt en trenta anys, però l'ideal segueix igual que el primer dia. Podria reduir a xifres la feina feta en aquestes tres dècades, a parlar de nombre de socis i de comparar-nos amb altres centres d'estudis, però el resum és que tots hi hem treballat en la mesura que ens ha estat possible –amb alts i baixos, no cal dir-ho, i amb moments especialment difícils–, des de treballs de doctors universitaris fins a petites aportacions al coneixement del patrimoni d'algun indret gairebé inaccessible, i tot això en publicacions, en exposicions, a través de visites i en les activitats de les diverses seccions.

Ara coneixem molt més la nostra terra i és aquest coneixement el que referma la nostra unitat i l'ideal que ens mou des del primer dia, no ens enorgulleix la feina feta ni volem cap reconeixement, ens esperona tota la tasca que queda per fer i tots els que hi donen suport, des de fa anys ja amb la col·laboració de tota una colla de centres locals de recerca que sabem ens considereu una mica com el germà gran, no el que mana, sinó aquell que sempre teniu a disposar.

Avui mirem al futur, un nou anagrama que veieu aquí n'és la referència, continuïtat i renovació que podeu apreciar també en el nou web de l'Institut que veieu projectat rere meu i que pràcticament gairebé ja podeu trobar a la xarxa global, com hi podeu trobar les 10.000 pàgines digitalitzades de la nostra *Miscel·lània Penedesenca*.

A l'hora de donar les gràcies esmentaré sols el Museu del Ferrocarril que ens acull a casa seva i l'Ajuntament de Vilanova que ens convida, i amb ells a tots els que han col·laborat a fer

possible aquest vespre de celebració. No diré altres noms, però donaré les gràcies a totes les institucions, entitats, ajuntaments, consells comarcals, diputacions i empreses que, en la mesura de les seves possibilitats, ens han donat suport i ens el continuen donant després de trenta anys. I sobretot us donaré les gràcies a tots vosaltres que representeu les dones i homes de l'Institut, el capital humà que l'ha fet possible, que sovint hi heu treballat en moments difícils, en situacions problemàtiques o amb dificultats organitzatives considerables, i que sempre ho heu fet únicament i exclusivament per l'amor a la terra.

Mireu, quan l'11 de setembre del 2004, després de veure com es començava a parlar de plantejaments evidents en la divisió territorial de Catalunya, la junta de l'Institut vam decidir donar a conèixer un "Manifest del Penedès" ho vam fer amb la imatge de dir: tirem quatre coets a veure si n'hi ha molts que vénen a la plaça a veure què passa, perquè no podem negar que la labor de recerca sol ser una tasca en la qual sovint no tens el convenciment del reconeixement genèric, com tampoc podem negar que el Penedès d'ara i la seva gent no ha de ser necessàriament el mateix de fa trenta anys.

Ja heu vist el que ha passat, oi? Sens ha omplert la plaça com mai no hauríem imaginat, i han baixat també els de l'Anoia, i cada dia hi tenim gent, i tothom treballa per la Vegueria del Penedès amb un esperit i una il·lusió que és exactament aquell mateix que vam viure a Sant Martí Sarroca el 15 de maig de 1977 quan constituïem l'Institut d'Estudis Penedesencs, al mateix temps que reclamàvem l'Estatut d'Autonomia de Catalunya. Segur que ara tots els que van protagonitzar aquella primera empenta i que ja no hi són ens veuen des d'algun racó del cel dels penedesencs i se senten orgullosos del patrimoni cultural i humà que perdura i que ens identifica.

Que sigui, doncs, a la memòria de tots els que han fet possible aquests trenta anys i a la salut de tots els que heu de fer possible els trenta propers. Moltes i moltes gràcies, penedesenques.

PARLAMENT D'ESTEVE CRUANYES I OLIVER, EXPRESIDENT DE L'IEP

Molt bona nit.

Per una banda, se'm va convidar a dir unes paraules, però per altra en la convocatòria d'aquest acte es diu que els parlaments seran pocs i curts. Trobo molt bé aquest advertiment, ja que d'aquesta forma ens obligeu a ser concisos i resumir en paraules molt concretes el que tenia pensat dir. Estigueu tranquils, la meua "llauna" d'orador de vuitanta-dos anys sols durarà set minuts.

N'han passat ja trenta de la constitució del nostre Institut, i és bo que ho rememorem, però en primer lloc voldria tenir un record per als cinc companys que formaren la comissió promotora, i que van ser els "culpables" de la nostra creació. Em refereixo a Mn. Aragonès, Lluís Jou, Francesc X. Puig-Rovira, Joan Tarrada i Miquel Castellví (aquests dos últims ja traspassats). Ells van ser els responsables de la crida feta als estudiosos penedesencs a través de cartes personals, dels setmanaris del Penedès i de les entitats culturals de les tres subcomarques, i dirigida a totes les persones que se sentien identificades amb la motivació que ells exposaven. Al mateix temps, ja ens fixaven la data del 15 de maig de 1977 per reunir-nos al castell de Sant Martí Sarroca i celebrar l'acte fundacional.

En tal dia es reuniren una bona part dels 257 socis ja inscrits i, després de diversos parlaments, la Comissió promotora ens presentà una Junta Directiva provisional formada en un principi per Teresa Basora (presidenta), Ramon Planas (sotspresident), Pere Puignau (tresorer), Joan Tarrada (secretari), i com a vocals: Mn. Josep M. Aragonès, Antoni Barceló, Miquel Castellví, Lluís Jou, Josep M. Masachs i Xavier Virella; una directiva que va quedar ampliada amb Josep Giralt, Josep M. Inglès, Joan Solé (l'actual president), Vinyet Panyella i Esteve Cruanyes, que foren oficialment acceptats en l'assemblea del 13 d'abril de 1980.

Han passat trenta anys de la fundació de l'Institut, i avui ho celebrem amb el goig de poder presentar una tasca molt plena amb les activitats que s'han pogut portar a terme durant aquest temps. La casa s'ha fet gran, ja que avui crec que sumen més de 1.200 socis i veig que l'esperit de l'entitat es conserva plenament en les paraules que va dir el dia de la fundació la primera presidenta, la senyoreta Teresa Basora: *"El nostre paisatge està fet a la mida humana i per això caldria explicar que el nostre sentit de comarca és ampli; és el natural, fonamentat en la geografia que ha donat forma a les nostres terres, en un passat històric comú i en una tradició de relacions humanes mai no rompudes. El nostre sentit de comarca correspon al Penedès històric, al Penedès gran, tot reconeixent i respectant la diferenciada personalitat de les tres subcomarques."*

Com veieu, una de les primers il·lusions de l'Institut era reconèixer el Penedès Gran i, si recordeu, aquest era el nom del primer butlletí —*Gran Penedès*—, del qual es van publicar més de setanta números. La idea de Vegueria ja era reivindicada fa trenta anys i encara no s'ha pogut aconseguir.

La senyoreta Basora continuava dient: *“L’Institut ha de ser obra de tots plegats; necessita de tothom: dels que hi puguin treballar en els programes de les seccions i dels qui vulguin ajudar amb l’adhesió moral. Aquesta junta fa públic el compromís de treballar per promoure i intensificar el coneixement de les nostres terres, els nostres homes i les nostres institucions.”*

Va tenir tota la raó. Abans de la nostra fundació, a l’ample del Penedès i cada un en el seu poble, hi havia molta gent que treballava en l’anonimat en tasques de recerca històrica, literària, costumista, etc., i que no es coneixien entre ells. Eren els que el nostre company de junta Ramon Planes, en un article que va escriure a *El Correo Catalán*, anomenava “el soldat desconegut”. La nostra entitat els va donar a conèixer i possibilità que es relacionessin entre si. La prova la vàrem tenir en la convocatòria de la *Miscel·lània* del 1978 per recollir el primer grup de monografies o comunicacions inèdites, que fou un èxit tal que es van haver de seleccionar els treballs, ja que no cabien en un volum. I en aquest apartat és importantíssim el nombre de publicacions, llibres i revistes que s’han tret a la llum. No fa gaires dies es publicà el volum número 154, que precisament és un treball sobre el ferrocarril al Penedès.

La tasca que durant aquests anys ha portat a terme l’Institut ha estat llarga i molt fructífera. Voldria recordar breument les sortides per donar a conèixer el Penedès, les sortides fora comarca per relacionar-nos amb altres institucions semblants a la nostra, els viatges de turisme cultural a diferents llocs d’Espanya, les sortides a peu per la comarca, les jornades d’estudi, les festes literàries de Sant Jordi, les múltiples conferències, les variades exposicions, els molts treballs de les seccions, etc., etc.

El conjunt o potser la tipologia de les persones que al llarg d'aquests trenta anys han treballat per l'Institut jo diria que ha canviat. Els primers anys érem d'un tipus més populista, autodidactes, érem pocs els universitaris. Avui el vostre conjunt és més científic, sou gent que heu sabut donar un altre caire a la forma de treballar. Amb els anys heu millorat el nostre nivell cultural i això és bo.

Malgrat tot, estic content d'haver contribuït a la llarga tasca de treballs d'aquests anys i em sento orgullós perquè amb dotze anys de membre de junta i cinc de president amb la col·laboració del secretari Xavier Virella, a més de treballar intensament per l'Institut, lloc on haig de dir que m'ho he passat molt bé, també aquest m'ha permès relacionar-me i fer amistat amb moltíssima gent de la nostra comarca.

Abans d'acabar aquestes paraules deixeu-me tenir un record de gratitud per a unes persones que van treballar sense cap interès pel bé del nostre Institut, i que malauradament ens han anat deixant. Segur que m'oblidaré algú, però malgrat aquest risc vull mencionar la Teresa Basora, Josep M. Masachs, Jacint Picas, Ramon Planes, Antoni Barceló, Antoni Vigó, Joan i Albert Virella, Miquel Castellví, Josep Giralt, Josep M. Rovirosa, Ramon Bosch de Noia, Mn. Joan Bonet, Mn. Lluís Via, Jordi Llopart, Antoni Massanell, Salvador Olivella, Ramon Puigcorbé, Pere Ribé, Fèlix Senabre, Pere Mestre, Pere Casanovas i darrerament el nostre primer secretari, en Joan Tarrada. Que tots ells puguin descansar en pau.

Per tancar les meves paraules ja només em queda felicitar tota l'actual Junta per la feina que esteu fent, demanar-vos que no defalliu, que Caixa Penedès continuï col·laborant com ho ha fet durant aquests anys, i esperar que tots plegats puguem celebrar forces aniversaris més, malgrat que jo ja no pugui esperar-ne gaires.

Gràcies per la vostra atenció.

COL·LABORACIONES

CRÒNICA ECONÒMICA DEL CANVI DE SEGLE A VILANOVA I LA GELTRÚ

RESUM

A la primera dècada del segle XXI, Vilanova i la Geltrú viu l'etapa d'expansió demogràfica i urbanística més accelerada de la seva història. Es tracta d'un procés aparentment irreversible que obre alhora tot un ventall de noves oportunitats i riscos. Com ens adaptarem a la globalització? Quines seran les activitats econòmiques que crearan ocupació d'aquí a deu anys i quin tipus de feina? Acabarà sent la capital del Garraf una ciutat dormitori?

Per intentar donar resposta a aquestes preguntes, el "Diari de Vilanova" va oferir als seus lectors una sèrie de reportatges sobre el model econòmic de la ciutat on una vintena de persones de diferents àmbits aporten els seus punts de vista i reflexions al respecte. L'autor d'aquests articles és Xavier Canalis, de 35 anys, que va començar la seva carrera periodística al "Diari" l'any 1989 i en l'actualitat escriu per a la revista del sector turístic Editur i d'altres publicacions. Aquests quatre articles, guanyadors dels darrer Premi Eugeni Molero del Consell Comarcal del Garraf, es publiquen amb la col·laboració del "Diari de Vilanova", on van ser publicats inicialment.

ABSTRACT

During this first decade in the 21st Century, Vilanova i la Geltrú is undergoing its most accelerated demographic and urban expansion in history. This is apparently an irreversible process which, at the same time, opens up a new range of opportunities and risks. How will we adapt to globalization? Which economic activities will offer new jobs in ten years time and what kind of jobs will they be? Will the capital of the Garraf district end up being a dormitory town?

In order to provide an answer to these questions, "Diari de Vilanova" newspaper offered its readers with a series of articles about the town's economic model in which some twenty people coming from different fields contributed with their thinking and standpoints on the matter. The author of such articles is 35-year old Xavier Canalis, who started his career as a journalist in the "Diari" in 1989. Today, his articles are also published by Editur, a magazine specialized in tourism, among other periodicals. The above-mentioned series of four articles deserved the last Eugeni Molero Prize which was awarded by Garraf's District Council and were edited in co-operation with "Diari de Vilanova", where they had been originally published.

1. UNA CIUTAT SOTA LA SÍNDROME DE PETER PAN

Aquesta és la història d'una ciutat que no volia fer-se gran. Que desitjava mantenir les coses tal com estaven perquè tenia por al canvi. Que veia amb inquietud com el nombre d'habitants anava augmentant dia rere dia, amb persones vingudes de la metròpoli però també de països molt llunyans. Que repetia a tort i a dret una consigna —“cal créixer de manera ordenada”— sense saber realment què volia dir això ni com fer-ho possible. Aquesta és la història d'uns habitants que estaven fets un embolic, dividits entre els que volien expandir els límits físics de la ciutat i aquells que volien congelar-los; entre uns que volien construir més pisos i d'altres que exigien posar fre al ciment i les totxanes; entre els que apostaven per la indústria i aquells que preferien el turisme o els serveis, sense que fos possible en molts casos fer compatibles els interessos enfrontats. Aquesta és una ‘fotografia’ captada en un lloc i un moment molt concrets: Vilanova i la Geltrú, any 2006.

Si volem saber on anem, primer cal conèixer d'on venim. Així que vaig trucar l'Albert Tubau, l'historiador vilanoví, per si em podia resumir en mitja hora el desenvolupament econòmic de la ciutat durant els darrers tres segles. En realitat vam estar-hi uns quants minuts més, però va ser una de les estones més entretingudes que he passat mai aprenent sobre els orígens de Vilanova i la Geltrú. A la fi de l'entrevista, Tubau, de 42 anys, em reconeixia amb un to d'amargor: “No m'agrada el futur que se'ns ve a sobre”.

Tres cicles

A grans trets, comentava el jove historiador, Vilanova i la Geltrú ha seguit tres cicles. El primer fou una economia de base agrícola, que va durar centúries, fins que al segle XVIII la ciutat va saltar cap a un model comercial, molt enfocat a l'exportació (cap al Bàltic i Amèrica) gràcies a la vinya i al vi. Aquests cultius havien substituït els cereals, que eren poc competitius arran de la caiguda de preus per les importacions massives de blat procedents de Rússia i Ucraïna. I després diran que la globalització és un fenomen modern...

Els diners fets per la burgesia comercial serviran per transformar la ciutat al segle XIX. L'escola Samà, l'Eixample Gumà, l'arribada del ferrocarril, la xarxa d'aigua potable, la creació del Foment Vilanoví... Els diners repatriats d'Amèrica eren capaços de moure muntanyes! “Més de cent anys després, encara estem vivint de moltes rendes del segle XIX”, diu Tubau.

I això ens porta al tercer cicle econòmic, l'industrial, quan els capitalistes locals van finançar la construcció de fàbriques, principalment de cotó. Vilanova i la Geltrú va arribar a ser la tercera ciutat de Catalunya en producció textil.

El segle XX, però, arrenca malament. La plaga de la fil·loxera va ser un cop tan dur per al Garraf que la vinya de la comarca ja no es recuperaria, com sí va fer l'Alt Penedès. A més, arran de la pèrdua de les colònies a Amèrica, es van tallar els fluxos de cotó. Afortunadament, el 1902 obria la Pirelli i durant les següents dècades vindrien d'altres fàbriques: la Calibradora Mecànica,

la Fàbrica Nova de filatures, els Tallers del Ferrocarril, la Griffi i, després de la Guerra Civil, van obrir la Fisa (origen de la Mahle i Dana), la Imsa, etc.

No obstant això, i segons l'anàlisi feta per Tubau, el sector industrial ha anat perdent pes aquestes darreres dècades i han aparegut activitats substitutives “de supervivència, no per estratègia”. És a dir, ni els serveis ni la construcció —que tanta força han agafat— no són pas apostes planificades de la ciutat, sinó imposades per la pressió de l'entorn i les lleis del mercat.

Donem un cop d'ull a les xifres. Segons les dades facilitades per l'Ajuntament, el nombre d'assalariats al sector serveis de la ciutat puja gairebé a 9.000 treballadors (el 60% del total); al sector industrial tenim 3.600 persones (el 24%); i a la construcció hi ha 2.370 persones (quasi el 16%). En total, 15.000 assalariats, als quals cal afegir prop de 4.100 residents a la ciutat que cotitzen com a autònoms (botiguers, propietaris de bars i restaurants, transportistes, petits constructors, lampistes, etc).

Que lluny queda el primer cicle econòmic de base agrícola! De persones assalariades en aquest sector, només en queden quatre (el 0,03%), si bé aquesta xifra no inclou els pagesos donats d'alta com a autònoms, prop d'una quinzena.

És pessimista l'Albert Tubau respecte al futur econòmic de la ciutat? “Sí, quan passo per la ronda Ibèrica i veig com es construeix... La construcció és un fenomen pervers en un territori tan petit com el nostre. L'error ha estat no saber modular-ho a temps. I sí, tenim oferta comercial, però a base de franquícies que han despersonalitzat l'oferta autòctona”.

Aquest comentari em crida l'atenció. I una pregunta em volta pel cap: per què serà que les noves botiques que obren a la Rambla són franquícies o bé els seus propietaris han vingut de Vilafranca, Manresa, Igualada...? M'apunto a la agenda que hauré de fer un parell de trucades.

M'acomio de l'Albert Tubau, que ara treballa a Prysmian, abans Pirelli. Fa patxoca caminar per l'interior de la nova fàbrica —moderna, àmplia, funcional, neta—, que es troba ubicada al polígon industrial de la Masia en Notari. Finançar aquell trasllat, però, fou possible gràcies a l'operació immobiliària de Pirelli-Mar. A més, a la parcel·la on avui s'aixeca la moderna factoria va ser necessari moure un milió de tones de terra i roca. I és que aquesta finca al nord de la ciutat en realitat era un turonet que calia aplanar. O sigui que no tenim l'avantatge d'altres comarques, que disposen de més terrenys i de millor qualitat i, per tant, més barats per atreure indústries...

Sort que encara ens queden quatre grans fàbriques, o no? La resposta de l'Albert Tubau és contundent: “Vilanova i la Geltrú mai més tornarà a ser una ciutat de base industrial. Podem aspirar a mantenir algunes empreses singulars i competitives, però no es generaran de noves”.

Anem bé?

Començava a comprendre el passat, però em feien falta més referents, més indicadors sobre la situació econòmica actual en un context més ampli. Des que l'anterior president del Govern espanyol, José María Aznar, va dir allò de "España va bien" molts asseguren que estem encarrilats en un període d'expansió. De vaques grasses, vaja, on algunes empreses de determinats sectors han fet molts diners: la banca, les caixes, les constructores, les petrolieres...

I en el marc general d'aquesta economia aparentment sòlida i en expansió, el nombre d'empreses registrades a Vilanova ha crescut un 18% durant els darrers cinc anys, fins assolir gairebé les 2.000 societats (anònimes, limitades, cooperatives, etc); mentre que els autònoms han passat de 3.400 a 4.100 en el mateix període (en dono fe, jo en sóc un).

Era el moment d'assistir a una conferència a càrrec de Josep Oliver, catedràtic d'Economia Aplicada de la UAB i director de l'Anuari Econòmic Comarcal de Caixa Catalunya. Convidat per l'Associació d'Empresaris del Garraf i Penedès, Oliver va fer la seva xerrada al restaurant l'Avi Pau de Cunit davant un centenar de dirigents empresarials de les nostres comarques.

Em vaig quedar amb tres idees llançades per Josep Oliver. La primera: el xoc immigratori. "El 80% del creixement poblacional a Catalunya i el 56% de l'augment de treballadors en actiu és atribuïble als immigrants". Oliver va ser clar: "Aquest és un xoc demogràfic que no hem assimilat". Alhora, però, aquests nous treballadors i les seves famílies generen més consum de béns i demanda de serveis, habitatges, etc. "Part del nostre plus de creixement té una sòlida base demogràfica", va defensar el catedràtic d'economia.

Segona idea: "La construcció ha generat una quarta part de la nova ocupació, directa i imbuïda. Però quan aquesta etapa acabi —que acabarà— quines alternatives tindrem preparades?". Segons Josep Oliver, Catalunya té "un problema seriós d'educació, infraestructures i manca de connexió universitat-empreses". Per això va reclamar "fer servir l'expansió actual per aprofundir en millores estructurals". M'agradaria recordar que un altre Josep va tenir fa temps i en un altre lloc una idea similar. El bo d'en Josep, fill d'en Jacob, va interpretar els somnis del faraó d'Egipte i preveient que a set anys d'abundància li seguirien set anys de penúries, va aconsellar al país que aprofités el període de vaques grasses per emmagatzemar gra (Gènesis, 37-42).

Tercera idea: L'ocupació industrial continuarà caient atès que "tenim un problema de competitivitat exterior", va dir Oliver. És a dir, gran part de la producció industrial catalana es concentra en productes de "qualitats mitjanes i baixes", sense gaire valor afegit, que no tenen prou marca per competir als segments més alts del mercat. A més, segons va sostenir l'economista, fer productes de qualitat inferior no tindria raó de ser avui dia, atès que la competència en aquesta categoria és global: no es pot competir pas en costos de mà d'obra amb la Xina o d'altres economies emergents.

O sigui que la immigració ha creat més demanda i, per tant, ha impulsat el creixement de l'economia; l'auge de la construcció no durarà per sempre; i la indústria corre el risc de perdre més llocs de treball... Segons les dades recollides per l'Anuari de Caixa Catalunya, l'increment de

l'afiliació de treballadors al Garraf i al Penedès s'ha concentrat en dos sectors: construcció i serveis.

La meua llibreta començava a estar plena d'apunts i xifres i dos companys de taula a l'Avi Pau la miraven encuriosits. Era l'hora de presentar-se.

-“Xavier Canalis, estic preparant uns articles per al *Diari de Vilanova*.”

-“Tant de gust, jo sóc en Fernando Gómez, del Giralddillo, i ell és en Francisco Serrano, constructor, som membres de l'Adeg.”

Ah, caram! Tenia davant meu dos empresaris vilanovins que exemplificaven el creixement econòmic basat en els serveis i la construcció al qual s'havia referit el catedràtic de la UAB. Els vaig preguntar si també ells havien tingut un augment de treballadors immigrants. En el cas del Giralddillo, la xifra era discreta (d'una plantilla de 20 persones, tres immigrants), però la constructora Serrano s'ajustava molt a tot allò que l'economista Josep Oliver ens acabava d'explicar. “Dono feina, directament o per subcontractes, a prop de 20 immigrants a l'any, són la meitat del total de gent que treballa per a les meves obres. Sense ells, el meu negoci no hauria pogut créixer”, em va respondre Francisco Serrano. A la fi del dinar vam intercanviar telèfons i vam acordar que els trucaria per entrevistar-los.

Aquell mateix dia, un conegut em va passar un retall del diari anglès *Financial Times*. La notícia deia així: “L'èxit econòmic espanyol continua sent incert perquè està impulsat per una bombolla immobiliària [...] Des de l'inici de la Unió Monetària, Espanya ha anat perdent competitivitat respecte a l'eurozona i cada any el seu índex d'inflació supera en un punt el d'aquesta. Si això continua passant en els propers set anys, la indústria exportadora espanyola difícilment sobreviurà.”

L'APUNT ESTADÍSTIC

La població immigrant ha crescut un 1.700% en deu anys

Durant el període 1996-2006, la població immigrant censada a Vilanova i la Geltrú ha passat de 427 ciutadans estrangers a 7.688, salt que representa un augment del 1.700%.

En paral·lel amb aquest creixement, també ha augmentat el nombre de ciutadans espanyols a la ciutat. Això és a causa sobretot de l'efecte “crida” que genera la comarca del Garraf entre els residents de l'Àrea Metropolitana de Barcelona, que es muden a Vilanova a la recerca d'una millor qualitat de vida, tot i que molts d'ells mantenen la feina a la capital. En concret, l'augment de persones amb nacionalitat espanyola ha estat de 8.519 persones, és a dir, un creixement del 17,9%.

Per a una ciutat sotmesa a augments demogràfics tan intensos com aquests els reptes són nombrosos. No només cal prestar més serveis públics (sanitat, neteja, educació, seguretat, carreteres, etc), sinó que caldrà pensar quines activitats econòmiques podran generar llocs de treball en el futur.

Evolució del cens a Vilanova i la Geltrú

Any	Ciutadans espanyols	Percentatge sobre el total d'habitants	Ciutadans estrangers	Percentatge sobre el total d'habitants
1996	47.552	99,1%	427	0,89%
2001	51.236	97,8%	1.153	2,2%
2006	56.071	87,94%	7.688	12,06%

Font: Ajuntament de Vilanova i la Geltrú

II. UNA INDÚSTRIA A LA RECERCA DEL VALOR AFEGIT

Sembla que Vilanova i la Geltrú té per costum canviar de cicle econòmic de tant en tant. Fins al segle XVII, l'economia del municipi va estar basada en l'agricultura; al XVIII vam saltar a un model comercial; mentre que als segles XIX i bona part del XX la indústria va ser l'autèntic motor econòmic.

En l'actualitat, a la ciutat hi ha registrades prop de 180 empreses del sector industrial, que donen feina a unes 3.600 persones. És a dir, només un de cada quatre assalariats que treballen a la ciutat estan ocupats en fàbriques i tallers. I és que des de les crisis i processos de reconversió industrial dels anys 70 i 80 aquest sector ha anat perdent pes i els nous llocs de treball s'han generat principalment als serveis i a la construcció. Això és bo o dolent? Alguns creuen que el procés pot resultar perjudicial per a la mà d'obra, atesa la diferència de salaris i condicions de treball existent entre la indústria i els serveis. D'altres asseguren que difícilment Vilanova atreurà empreses si no es creen nous polígons. I com captar-les en plena era de globalització i deslocalitzacions industrials?

Ja fa set anys que Roger Ventosa va fer les maletes i va marxar de Vilanova per anar a Lippstad (una ciutat de 80.000 habitants prop de Dortmund, Alemanya), on resideix amb la Cristina i el seu fill, l'Oriol. En Roger té 34 anys, és enginyer industrial i treballa a la Hella, una de les empreses del món líder en el disseny i fabricació d'equips de llums per a cotxes. Fixeu-vos bé que he dit "disseny".

La fàbrica de la Hella, a Lippstad, dona feina a 7.000 treballadors, però la multinacional també té fàbriques a Espanya, Eslovàquia, Txèquia, Mèxic, Xina i Índia. 23.000 treballadors a tot el món, em diu aquest jove vilanoví. "Les empreses alemanyes i franceses abans venien a Espanya buscant salaris i preus del sòl baix. Ara ho busquen en d'altres països".

Però les llums dels cotxes es continuen dissenyant a Lippstadt. "El desenvolupament és la clau. Un cop tens la màquina i el coneixement, has fet els motllos i els has ajustat al mil·límetre, aleshores pots fabricar el producte a qualsevol fàbrica, a la Xina o a Eslovàquia". En conclusió, va apuntar-me, "el desenvolupament és allò que et dona el valor afegit".

Valor afegit. Era l'enèsima vegada que escoltava aquest concepte i a poc a poc l'anava comprenent. Tothom (dirigents patronals, polítics, sindicalistes) es referia a ell cada vegada que es parlava d'atreure empreses a Vilanova i la Geltrú.

Era el moment de trobar-me amb Jesús Rodríguez, exdirectiu de la Mahle, la fàbrica de pistons per a cotxes, on va treballar 36 anys. En l'actualitat, Rodríguez es dedica a assessorar empreses mitjançant la seva pròpia firma consultora. Així que adoptant la vena catastrofista li vaig etzibar: “Senyor Rodríguez, quin sentit té atreure indústries quan moltes estan tancant fàbriques a Europa i marxen a obrir-ne de noves a la Xina?” I la seva resposta fou: “Primer de tot, té sentit que no marxin les empreses que tenim, per això és fonamental la productivitat. I, segon, tenen sentit les empreses d'alt valor afegit, i per què no atreure-les? Els xinesos trigaran anys a aconseguir els coneixements que tenim aquí.”

Un altre cop. Valor afegit. Què caram és? I Jesús Rodríguez, gesticulant amb les mans, posant una a un pam damunt de l'altra, em va dir: “És la diferència entre allò que ven i allò que compra una empresa per poder vendre. I aquesta diferència ha de servir per retribuir als inversors i al capital humà. La gent és la clau per sostenir aquest valor afegit en el temps. Una companyia així mai se l'emportaran a la Xina.” Segons em va afegir, aquelles empreses que siguin capaces de “compartir intel·ligència, font inesgotable de productivitat”, no hauran de tenir por al futur.

La realitat, però, és que durant els darrers anys no hem deixat de perdre llocs de treball al sector industrial. L'any 2001 hi havia 3.825 treballadors registrats a les fàbriques i tallers de Vilanova. Ara en són 3.600. I, segons el servei d'estudis de Caixa Catalunya, durant l'any passat el nombre de treballadors afiliats al sector industrial va caure al Garraf un 2,5%. En canvi al conjunt de Catalunya el descens va ser menor, de l'1,7%. Per què ara s'hauria de capgirar la tendència?

Possibilitat 1) Podríem atreure empreses si les convencem que “aquí es viu molt bé” i que la “qualitat de vida” és fantàstica. Un estudi elaborat per l'Observatorio de la Sostenibilidad, dependent del Ministerio de Medio Ambiente, diu que Espanya haurà d'escollir —si pot— entre imitar el model “Califòrnia” o el “Florida”. En el primer, empreses tecnològiques punteres dels Estats Units s'instal·len a la costa californiana atretes pel seu estil de vida; en el segon, la península de Florida s'omple de jubilats, apartaments, parcs temàtics i camps de golf.

Què pensava en Roger Ventosa de tot això: podria Vilanova atreure empreses europees amb el ganxo de l'estil de vida mediterrani? Al cap i a la fi, ell és un vilanoví que es troba al centre neuràlgic d'una multinacional. “És difícil dir a una indústria ‘instal·lat a Vilanova perquè allà tindràs llum, el mar i els teus treballadors s'ho passaran molt bé’. Aquesta idea ja la va tenir el grup Volkswagen amb el centre de disseny de Sitges, i ara l'han tancat.” En definitiva, va dir-me Roger, és una idea difícil de defensar dins el consell d'administració d'una companyia “sobretot quan les empreses comencen a anar malament”.

Possibilitat 2) Podríem atreure empreses d'alt valor afegit si les convencem que aquí trobaran polígons industrials i treballadors formats (amb coneixements de processos industrials, estudis universitaris, domini d'idiomes, etc). Sembla una opció més realista, però també hi ha barreres a superar. I la primera d'elles és la manca de terrenys.

L'antic empresari vilanoví Fernando Chacón, ara jubilat, va ser un dels socis fundadors d'Hitecsa, la fàbrica d'aires condicionats. Segons m'explica, quan van haver d'ampliar la factoria, a causa de la manca de terrenys industrials a la zona de la ronda Europa, es van veure obligats a

fer naus en un polígon més allunyat, la Masia Frederic. “Això implica que cal transportar material i peces amunt i avall, la qual cosa encareix la producció”. Per això Chacón creu que “A Vilanova i la Geltrú li falta un polígon industrial com Déu mana” que ell situaria per damunt de la variant, entre la carretera de Vilafranca i la carretera del Pantà. Només hi ha un problema: l’espai entre la variant i l’autopista està ocupat per una vintena d’urbanitzacions, que es van construir de manera irregular a partir dels anys 60. Què fem amb elles?

Ja fa temps que l’Associació d’Empresaris del Garraf i Penedès (Adeg) reclama la reserva de sòl per a usos industrials a Vilanova i la Geltrú, i que, a més, estiguin disponibles “a preu assequible”. Calia parlar amb el seu nou president, el vilanoví Xavier Cardona, que aquest any ha substituït en el càrrec el sitgetà Joan Anton Matas. Un cop allà vaig recórrer de nou a la tècnica de provocar l’entrevistat.

“Senyor Cardona, per què demanen vostès més sòl industrial si amb la globalització les empreses es deslocalitzen i marxen a l’est d’Europa o a la Xina?”

“No comparteixo aquest fatalisme. La globalització significa oportunitats i riscos: ens dona la capacitat de competir en nous mercats que ara són molt més oberts, però alhora aquesta oportunitat també la tenen els nostres competidors. Per tant, si millorem costos, podrem superar els rivals, atès que l’economia és la gestió dels mitjans escassos. Aquesta és una cursa que podrem guanyar o perdre depenent de com gestionem els diferents costos: en energia, amb productivitat de la mà d’obra, amb organització, transports, materials... I aquí l’oferta de sòl és el brou que fa possible desenvolupar l’activitat empresarial.”

“Quin tipus d’empreses caldria atreure?”

“Hauríem d’atreure empreses de valor afegit alt i altes característiques tecnològiques.”

“No obstant això, aquest any l’empresa Kuka, de robòtica, ha tancat una filial a Vilanova, per traslladar l’activitat a l’est d’Europa. Sembla que la deslocalització no fa distincions...”

“Hi ha d’altres empreses. No oblidem el paper que aquí pot jugar la Universitat. O les potencialitats que podria tenir un Parc Tecnològic del Garraf. Una *entén-te* Universitat-empreses privades seria un element que crearia ocupació, sempre amb la col·laboració de les Administracions.”

“A Ribes també volen fer el seu Parc Tecnològic...”

“El que cal és un Parc Tecnològic del Garraf, no un per a cada municipi. És un error veure a Vilanova, a Sitges i a Ribes com a elements segregats. Vivim d’esquena els uns dels altres, aquest localisme em preocupa.”

Pecats de localisme

El “localisme” al qual s’havia referit Xavier Cardona també havia estat citat per Jesús Rodríguez. El consultor m’havia dit: “Cal pensar en el conjunt de les tres comarques: Garraf, Alt Penedès i Baix Penedès. És cert que Vilanova té poc sòl industrial, però si es planifiqués a nivell de les tres comarques, no hi hauria cap problema.”

Després em vaig trobar amb Francesc Rica, secretari general del sindicat UGT a les comarques d'Anoia, Alt Penedès i Garraf, qui va apuntar-me una línia de treball similar. “A l'Alt Penedès s'està posant en marxa un consorci on participen diversos ajuntaments. El seu objectiu és concentrar polígons industrials per oferir millors serveis.” Segons va afegir-me Rica, “les empreses del Baix Llobregat que s'estan traslladant perquè volen ampliar, aniran més cap a l'Anoia i l'Alt Penedès perquè tenen més espais i disponibilitat de mà d'obra. És complicat que vinguin a Vilanova atès l'elevat preu del sòl.”

D'altra banda, la referència de Xavier Cardona al paper que pot jugar la UPC em va fer recordar una frase d'en Roger Ventosa. A la llibreta d'apunts vaig trobar el paràgraf en qüestió: “A Europa els sistemes de transferència tecnològica entre Universitat i empresa funcionen molt més. El centre d'I+D (Investigació i Desenvolupament) de la Hella i la Universitat de Paderborn són carn i ungla. A Alemanya tenen claríssim que el futur passa pel coneixement.”

Al *Diari de Vilanova* del 7 de juliol passat llegeixo una entrevista amb el nou director de l'Escola d'Enginyeria, Enric Trullols. Ell aposta perquè un percentatge significatiu de l'alumnat faci pràctiques i projectes de final de carrera en empreses i creu que cal potenciar encara més el Centre Tecnològic, entitat que treballa en la recerca i transferència de tecnologia a les empreses. Aquest és el camí, però anem a la velocitat necessària? Hi aboquem prous recursos?

Patata calenta

La patata calenta saltava al terreny de la política. Calen més terrenys industrials o si més no s'haurien de coordinar els municipis entre ells; s'ha de posar en marxa un parc tecnològic; empreses, universitat i Administració han d'anar plegats... El 10 de juliol l'Ajuntament de Vilanova convocava un ple sobre l'estat de la ciutat. I allà vaig anar, a recollir notes de tot allò que fes referència a política econòmica.

L'alcalde, Joan Ignasi Elena, va dir: “Pel que fa a la indústria, la situació en aquest cas ve marcada per l'estabilitat. Però no ens podem adormir. Un cop consolidats els polígons de Santa Magdalena i Masia d'en Notari és l'hora d'imaginar noves oportunitats d'implantació per a les empreses i estabilitzar les existents.” Elena va parlar de donar prioritat a Neàpolis i d'impulsar les activitats lligades al mar mitjançant el nou Pla Especial del Port. També va dir que la ciutat necessita “desenes de milers de sòl industrial que avui no tenim”.

El regidor del PP, Santi Rodríguez, però, semblava no compartir l'optimisme de l'alcalde. “Tenim de les taxes i impostos més alts d'Espanya i l'Ajuntament està llançant sòl industrial sense les infraestructures necessàries. A Santa Magdalena s'han creat polígons sense la potència elèctrica que necessiten les indústries!”

També em va sorprendre la intervenció de Jordi Valls, regidor d'IC-V i membre del tripartit municipal. La seva intervenció contenia un to de crítica —en qüestions econòmiques— que no vaig observar pas ni en el PSC ni en ERC. “No generem llocs de treball amb el ritme necessari per atendre l'augment de la població. O bé els llocs de treball generats no són del nivell ni de la

categoria professional adequades per compensar un trasllat de feina”, va dir Valls. A més, el regidor d’Iniciativa-Verds va assegurar que “malgrat l’existència d’indústria d’alt nivell tecnològic i de ser seu de la UPC, no s’han creat els mecanismes suficients (clústers) de contacte entre els dos sectors”.

En arribar a casa quan gairebé tocaven les dotze de la nit, encara vaig tenir humor per donar un cop d’ull a un retall de *La Vanguardia*. La notícia deia així: “Espanya ha caigut 15 punts en el rànquing d’atractiu per a la implantació de multinacionals, en passar del número 23 al 38. La consultora que ha elaborat aquest estudi atribueix la caiguda a la incorporació de nous països amb baixos costos salarials, que a més competeixen entre ells per captar inversions.”

L’APUNT ESTADÍSTIC

L’atur augmenta malgrat l’expansió econòmica

A part dels 15.000 assalariats que desenvolupen la seva feina a Vilanova i la Geltrú i dels 4.100 autònoms registrats, cal afegir-hi les persones que diàriament s’han de traslladar fora de la ciutat per treballar.

En aquest sentit, un indicador de referència és el volum de viatgers que cada dia agafa el tren de rodalies. Segons dades de Renfe, per l’estació de Vilanova passen cada dia 17.000 persones. El perfil d’aquests viatgers correspon majoritàriament a persones d’entre 16 i 41 anys (85%), dones (63,5%), amb estudis mitjans o universitaris (80,2%), que en la majoria dels casos utilitzen el servei de rodalies per a assumptes laborals.

No obstant això, i malgrat l’etapa d’expansió econòmica que es registra a Catalunya des de mitjans dels 90, l’atur a Vilanova ha crescut. L’any 1999 hi havia registrades 1.460 persones sense feina; en l’actualitat en són 2.600. En percentatge, la taxa d’atur voltava el 7,5% fa cinc anys i en l’actualitat és del 9,4%, quan la mitjana a Catalunya ara és del 6,5%. Alguna cosa grinyola en el nostre model econòmic: i és que no es generen prous llocs de treball per absorbir creixements de població tan intensos (vegeu *Diari* anterior).

Empreses i assalariats a Vilanova i la Geltrú

Sector	Nombre d’empreses	Nombre d’assalariats
Agricultura	2	4
Indústria	180	3.600
Construcció	334	2.370
Serveis	1.462	9.000
TOTAL	1.977	14.974

Font: Ajuntament de Vilanova i la Geltrú

III. EL PARADÍS DE LA GRUA I LA TOTXANA

Si pugem a un terrat o arribem a Vilanova des de la carretera de Vilafranca, podem comprovar —amb un simple cop d'ull— el gran nombre de grues de la construcció que s'aixequen pertot arreu a la ciutat. A diferència de la indústria —sector que lamenta la manca de polígons per encabir-hi empreses (vegeu *Diari* anterior)— les empreses dedicades al ciment i la totxana tenen prou 'combustible', o sigui, sòl. I és que per als propers cinc anys estan programats prop de 4.000 habitatges de nova construcció i renda lliure a través de diferents plans parcials, segons dades facilitades per l'Ajuntament.

En l'actualitat, les 334 empreses del sector de la construcció registrades a la capital del Garraf ocupen prop de 2.370 treballadors. Fa cinc anys eren 307 empreses i 2.100 assalariats. La construcció ha esdevingut, doncs, un sector en auge a Vilanova enterbolit, però, pel fortíssim augment dels preus de l'habitatge i la possibilitat que algun dia aquesta locomotora tingui una aturada brusca.

Quan tenia 16 anys, Francisco Serrano va emigrar del seu poble de Fernan Núñez, Córdoba, i es va establir a Vilanova i la Geltrú. Era l'any 1960. Com ell, decenes de milers de persones d'altres punts d'Espanya estaven arribant a Catalunya a la recerca d'una vida millor. El 1970 va posar en marxa la seva pròpia empresa. En l'actualitat, Construcciones Serrano Trujillo té una plantilla de 20 treballadors i la meitat dels pisos que construeix a Vilanova són adquirits per persones procedents de Barcelona. "Primer compren el pis com a inversió, però després es traslladen aquí a viure-hi. I és que Vilanova té un do, és una ciutat encantadora."

A Serrano, però, li preocupa un fet: "Els darrers anys la ciutat està creixent molt ràpid i això suposa un perill per a empreses mitjanes com la meua. Han vingut companyies constructores molt fortes per al desenvolupament de grans projectes urbanístics i els constructors locals, que fem un parell de blocs de pisos a l'any, perdem terreny." Per això, segons m'explica, ha començat a buscar negocis en d'altres llocs, alguns d'ells força allunyats de la comarca.

De 1998 a 2004 a Vilanova i la Geltrú es van construir 3.978 nous habitatges (vegeu l'apunt estadístic). La construcció no només és font d'ocupació i de riquesa per al sector privat; també ha servit per incrementar els ingressos de l'Ajuntament. Si observem el pressupost municipal de 2006, veurem que, en concepte de plusvàlues per compra-venda de pisos i terrenys, les arques municipals ingressen 1,65 milions d'euros; per llicències de construcció d'edificis, 339.000 euros; i en concepte de permisos per construccions i obres, 3,68 milions. En total, 5,67 milions d'euros (941,5 milions de pessetes) gràcies a la febril activitat immobiliària i constructora que es registra a la ciutat, en només un any!

D'altra banda, i pel que fa a l'Impost de Béns Immobles, l'Ajuntament ingressarà enguany 15,53 milions d'euros (2.579 milions de pessetes). Aquesta és una xifra que ha anat pujant durant els darrers anys no només perquè s'han construït més habitatges, sinó perquè el mateix impost ha estat objecte d'increments.

Cal tenir en compte que el pressupost del consistori vilanoví puja enguany a 65,73 milions d'euros. Per tant, la suma dels impostos relacionats amb el totxo i l'IBI representen el 32% del total d'ingressos recaptats.

Ens trobem, per tant, en una ciutat que ha establert uns vincles molt forts de dependència amb el sector de la construcció. Tant pels ingressos que aquesta activitat aporta via impostos, llicències i permisos, com per la feina directa i indirecta que genera. De la marxa d'aquesta locomotora depenen avui dia 2.370 treballadors directes, als quals caldria afegir una legió de proveïdors i instal·ladors: lampistes, fusters, pintors, empreses de decoració, botigues de mobles, etc.

Una hipòtesi

Imaginem-nos que alguna de les multinacionals implantada a Vilanova i la Geltrú decideix tancar la seva fàbrica (deixant al carrer més de 300 treballadors) per traslladar la producció a l'Europa de l'Est, a l'Àsia o Amèrica. A diverses ciutats de Catalunya ja s'han trobat en una situació similar. Les deslocalitzacions estan a l'ordre del dia.

En opinió de Francesc Rica, secretari general del sindicat UGT a l'Anoia, Alt Penedès i Garraf, "si comencessin a tancar empreses al Garraf, es podria buscar feina a l'Alt Penedès, allà tenen una taxa d'atur del 5%, de les més baixes de Catalunya" [No obstant això, assenyala, els treballadors majors de 55 anys ho tindrien difícil "i això faria mal a l'autoestima d'aquestes persones.] En canvi, afirma Rica, "Vilanova tindria autèntiques dificultats si s'atura la construcció".

El secretari general del sindicat CCOO al Garraf, Artur Cardona, em va manifestar una opinió semblant. "La ciutat ho tendria difícil per substituir una gran empresa perduda per una altra de similar. No obstant això, hi ha prou dinamisme econòmic a les comarques del Garraf i el Penedès com perquè la gent es recol·loqués."

En canvi, sosté Cardona, una caiguda brusca de l'activitat constructora sí que podria obrir importants esclatxes al model econòmic de la ciutat. "Viuríem un moment crític perquè la primera conseqüència seria una important reducció del consum, aleshores toquem la mèdula del sistema; això afectaria a la petita i mitjana empresa i al comerç." Aquesta situació ja es va produir als anys 80, em recorda Cardona, "amb la diferència que fa 20 anys el nivell de construcció no era tan elevat com avui. Si ara tornés a passar, hi hauria moltíssimes més persones afectades."

El dirigent de CCOO afegeix: "La construcció sustenta el creixement i no s'estan aprofitant aquests anys de bonança econòmica per crear noves oportunitats o línies estratègiques que de cara al futur afavoreixin la implantació d'empreses." Això em recorda allò que va dir l'economista Josep Oliver, quan reclamava "fer servir l'expansió actual per aprofundir en millores estructurals" atès que l'auge de la construcció té data de caducitat (vegeu la 1ª part d'aquesta "Crònica").

La conversa amb l'Artur Cardona em deixa un xic preocupat. En pujar per la Rambla vaig fixar-me que, allà on abans hi havia la discoteca Havana Xica, ara han construït un edifici de pisos i als baixos han posat una sucursal bancària. Costarà atreure fàbriques d'alt valor afegit (vegeu

Diari anterior), en canvi el negoci de les hipoteques és un poderós imant per a caixes, bancs i intermediaris financers de tota mena.

Xavier Viñals, empresari vilanoví del sector industrial, em comentava: “Mentre la construcció tiri, tota la ciutat tirarà. I quan s’aturi? Vilanova i la Geltrú té un problema: no sap què vol ser quan es faci gran.” Començo a pensar que ningú no ha respost encara aquesta pregunta: serem una ciutat industrial, residencial, turística, de serveis?

Compres i vendes

Era l’hora d’anar a veure algú que conegués a fons el negoci immobiliari. Així que vaig adreçar-me a Josep Maria Rius, agent de la Propietat Immobiliària, perquè em fes un ràpid resum del que ha passat en els darrers anys. Tenia moltes preguntes a fer-li: Com és que als anys 80 a Vilanova i la Geltrú tan sols hi havia una desena d’agències immobiliàries i ara en són gairebé mig centenar? Per què s’ha construït tant? Per què els preus dels habitatges han passat de 803 euros el metre quadrat a 2.890 en només set anys? (vegeu l’apunt estadístic). És a dir, un augment del 260%! Molt per sobre de la mitjana de creixement en el conjunt del país: segons un estudi del Banc d’Espanya, el preu de l’habitatge va pujar un 130% entre 1997 i 2005.

“Del 1990 al 1997 el moviment va ser el natural, el mínim necessari, la parelleta que es casava, etc”, m’explica Rius. “A partir del 1997 la situació es capgira: entren al mercat els nascuts als anys 60 i 70 (època de *baby boom*), els quals busquen casa; baixen els tipus d’interès; les hipoteques es concedeixen a 30 anys en comptes de 20, amb finançaments del 80% i del 100%; això fa que la gent prefereixi més la compra que el lloguer, la qual cosa crea més demanda i eleva els preus; i en els darrers anys s’afegeix l’efecte de la immigració. I això ha durat fins ara, quan el mercat s’ha tranquil·litzat una mica”.

Bé, fins aquí la situació de Vilanova no difereix gaire de la d’altres ciutats catalanes, em diu Josep Maria Rius. “Però nosaltres tenim un factor més: l’efecte Autopista dels Túnels”. És a dir, un cop hem quedat a mitja hora de Barcelona —i amb l’avantatge de viure al costat del mar— els preus s’han equiparat als de l’àrea metropolitana.

Deute i consum

L’encariment de l’habitatge ha colpejat especialment les parelles joves i famílies que han volgut adquirir un pis durant aquests darrers anys. Alguns s’han resignat a signar hipoteques a 30 o 40 anys. D’altres simplement s’han resignat a continuar vivint a casa dels pares.

“Em preocupa molt la situació dels ‘milleuristes’, els joves que guanyen mil euros al mes. Com podran accedir a un habitatge a Vilanova? Són els que ara pugen i necessiten una casa, però ho tenen fotudíssim”, em diu Roger Ventosa, de 34 anys. Ell viu i treballa a Alemanya (vegeu 2ª part) i, segons explica, “a Lippstadt, una ciutat de 80.000 habitants, seu de la multinacional Hella, una casa de 120 metres quadrats amb 500 metres quadrats de terreny costa 30 milions de pessetes.

De fet, els preus allà han baixat!” Per això aquest jove enginyer vilanoví creu que la cursa de la construcció i de preus immobiliaris que viu Vilanova “en algun punt petarà”.

Francesc Rica, dirigent d'UGT, també es mostra preocupat en aquest sentit. “Ara tinc 40 anys. Les facilitats que jo vaig tenir als 20 anys per trobar feina estable i habitatge assequible no existeixen ara, amb salaris de 1.000 euros i pisos a 200.000 euros.”

D'altra banda, el fet que la gent hagi contractat hipoteques de 20, 30, 40 o 50 milions de pessetes ha fet augmentar el deute de les famílies. I ara, amb l'augment dels tipus d'interès, una hipoteca mitjana s'ha encarit gairebé 100 euros al mes. Segons va apuntar l'economista Josep Oliver, malgrat que l'actual etapa d'expansió econòmica es mantindrà fins al 2007 inclòs, “s'està erosionant la capacitat de despesa de les famílies”. I alerta, perquè això pot fer disminuir el consum intern, un dels motors del creixement econòmic d'Espanya.

Una ciutat dormitori?

Recordem el creixement demogràfic: Vilanova i la Geltrú ha passat de 48.000 habitants l'any 1996 a quasi 64.000 (vegeu la 1ª part) i sembla que continuarem pujant. És clar que això comporta riscos, per exemple, esdevenir una ciutat dormitori com d'altres que envolten Barcelona.

“La descentralització del monstre metropolità ens perjudica perquè la població té més dificultats per accedir a l'habitatge, que s'encareix, i aquest procés ens va donant un aire de ciutat dormitori, atès que la gent manté el lloc de treball a Barcelona”, diu Esteve Orriols, cap de l'oposició municipal i regidor de CiU a l'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú. “Això no és intrínsecament pervers, però necessita un cert combat per facilitar l'assentament de llocs de treball”, afegeix. A més, diu, caldrà atreure-hi indústries “pensant que el fenomen de la construcció podria minvar”.

En definitiva, diu el cap de l'oposició, es tracta de començar a ordenar el territori amb una visió coordinada entre municipis, tot preveient els diferents usos del sòl (residencial, industrial, agrícola) a 25 o 30 anys vista. I aquí entraran en joc les futures vegueries, els nous ens supramunicipals que en el futur substituiran les diputacions provincials, tal com recull el nou Estatut de Catalunya. Cal apuntar que aquestes noves administracions agafaran importants recursos i competències, és a dir, tindran un rol en la planificació territorial a llarg termini.

Però quins companys de viatge escollim? En aquests moments hi ha dues propostes sobre la taula: la primera és que el Garraf s'integri a la Regió I (que aniria de Cubelles a Mataró); la segona és crear la vegueria del Penedès històric (amb Garraf, Alt i Baix Penedès, més una part de l'Anoia). “Formar part de la Regió I ens desdibuixaria dins d'una macro-realitat, situant-nos en dependència excessiva del monstre de Barcelona”, diu el cap de l'oposició municipal. “Jo prefereixo la vegueria del Penedès, que obligaria a posar sobre la taula molts elements de planificació conjunta. No oblidem que el Garraf és un dels territoris més triturats, en part per les massacres urbanitzadores en èpoques de descontrol, i que no tenim les hectàrees que tenen a comarques veïnes”. Segons conclou Orriols, una vegueria del Penedès no ens salvaria de deslocalitzacions industrials “però ajudaria a combatre millor les circumstàncies que afectin el territori”.

En canvi, Artur Cardona, de CCOO, creu que l'economia del Garraf tindria més oportunitats si la comarca finalment s'integrés a la Regió 1. "Barcelona és una de les àrees més importants d'Europa i hem d'anar lligats a ella. Cal saber aprofitar les seves dinàmiques positives i trobar dins aquesta àrea les activitats econòmiques que més ens convinguin", diu el dirigent sindical.

Tic tac, tic tac. Sembla que el rellotge ha iniciat un compte enrere. Llegeixo una notícia al diari *Expansión* publicada a finals de juliol: "Bufen vents de canvi en el creixement de l'economia espanyola. El descens en el ritme de creació de llocs de treball i la desacceleració del sector constructor anticipen un escenari de menor esplendor econòmic per al 2007".

L'APUNT ESTADÍSTIC

Un nou pla general urbanístic en marxa

Durant el període 1998-2010 Vilanova i la Geltrú haurà llançat al mercat prop de 9.000 habitatges nous. Els polígons residencials Llimonet, Sant Jordi o Pirelli-Mar són alguns dels projectes més importants, però en el futur n'arribaran d'altres: Eixample Nord i Ortoll.

El govern municipal ja prepara un nou Pla General urbanístic que substituirà l'anterior de l'any 2001. Segons va dir l'alcalde Joan Ignasi Elena al Ple sobre l'estat de la ciutat, cal aconseguir "un creixement que Vilanova i la Geltrú pugui pair. I això vol dir fer-ho de forma ordenada, agafant l'Ajuntament el timó i el ritme d'aquest creixement. No deixant-lo a l'empара únicament del mercat."

Evolució dels habitatges de nova construcció

Any	Nombre d'habitatges llançats al mercat	Preus mitjans (en euros el m ²)
1998	817	803 €
1999	816	976 €
2000	665	1.206 €
2001	312	1.472 €
2002	497	1.558 €
2003	317	2.163 €
2004	554	2.890 €

Font: Ajuntament de Vilanova i la Geltrú

IV. LLUMS I OMBRES DEL CREIXEMENT DELS SERVEIS

Fa tres segles Vilanova i la Geltrú va passar de ser un municipi agrícola a un de comercial; després va esdevenir una vila industrial. Quin serà el nostre quart cicle econòmic? Només cal observar les xifres de persones assalariades a la ciutat per obtenir la resposta: un 60% dels treballadors (prop de 9.000 persones) estan ocupats als serveis. No obstant això, aquest sector és un

poti-poti que amaga realitats, salaris i condicions de treball molt diverses. Aquí trobem empleats de botiga, funcionaris, transportistes, cambrers, jardiners, personal de neteja, metges, advocats, arquitectes, cuiners, recepcionistes, professors, oficinistes... És una economia de serveis molt diversificada, massa potser. I això té els seus riscos.

Un amic em va dir que si tingués prou diners, els invertiria obrint un “Giraldillo 2” a Londres. “Guanyaria diners a cabassos”, va assegurar-me. O sigui que quan vaig tenir l’oportunitat de trobar-me amb Fernando Gómez, el fundador del mític restaurant de tapes més famós de Vilanova i la Geltrú, la pregunta em va venir automàticament al cap. Has pensat obrir un clon del Giraldillo? “No ho crec. Per la meua manera de ser. No em puc desdoblar”. I és que Fernando Gómez, de 55 anys, s’ha involucrat tant en el dia a dia de la seva feina que en comptes de sang sembla que pel seu cos circuli salsa de patates braves. Però més enllà de la seva personalitat, hi ha dos motius més que frenarien el propietari del Giraldillo a l’hora d’expandir el seu negoci: “Ara l’Administració posa més trabes i a l’empresari d’hostaleria li marxen les ganes de fer coses; també em resultaria difícil trobar empleats, no hi ha vocació de treballar als serveis”.

El Giraldillo, amb una plantilla de 20 persones, va obrir les seves portes l’any 1989. [Enguany, però, ha hagut de tancar durant quatre mesos per dur a terme obres de reforma a l’interior.] Així doncs, quan aquest restaurant va obrir les seves portes fa 17 anys, el cens de Vilanova i la Geltrú no superava els 47.000 habitants. I ara en són gairebé 64.000 persones. Ha registrat al Giraldillo un increment del negoci per l’augment de la població? “No ho sé, sempre he tingut ple”, respon el seu propietari. Però ara la gent gasta més diners que abans? “La mitjana del consum ha augmentat. La gent avui dia demana plats més cars. Per exemple servim més marisc: navalles, llagostes, escamarlans... Això deu ser un reflex que l’economia de Vilanova va bé.”

Esperit emprenedor

M’acomio de Fernando Gómez, que va començar en l’ofici de servir taules quan tenia 13 anys. M’ha dit amb certa resignació: “Avui veus que no hi ha amor en el treball”. La seva història em fa pensar en l’esperit emprenedor de la gent, que impulsa algunes persones a acceptar riscos, a obrir empreses. Tenim prou emprenedors al sector serveis?

He sentit històries d’homes i dones de Vilanova que van començar amb treballs molt humils però que amb moltes hores de feina i astúcia per als negocis van prosperar. Curiosament, però, uns quants d’aquests emprenedors eren immigrants que van arribar amb una sabata i una espardenya i d’altres eren dones vídues que acabada la Guerra Civil van esforçar-se de valent per tirar endavant les seves famílies.

Camino pel centre comercial de Vilanova i observo la gran quantitat de sucursals del grup Zara i franquícies d’altres cadenes comercials que han obert els darrers anys. També em fixo en les botigues de qualitat obertes per empresaris de Vilafranca, Manresa o Igualada. No em queda cap altre remei que formular-me una pregunta políticament incorrecta per als estàndars del vilanovisme: Ens falta esperit emprenedor comercial a Vilanova?

“No comparteixo aquesta afirmació, però té una base real”, em diu Enric Ferrer, de 52 anys, propietari de la botiga de teixits La Rosa. El problema, segons m’apunta, és que a Vilanova es viu molt bé pel clima, la platja... “Tenim una suficiència natural” i, és clar, això pot crear una mentalitat conformista. “A Vilafranca algú es compra un Mercedes i el del costat pensa, ‘a veure si jo també puc comprar-me’n un l’any que ve!’ En canvi, aquí la gent ja pensaria malament del veí. Qui fa diners a Vilanova corre el risc de ser mal vist”. Curiosa teoria.

Però aquesta reflexió em fa recordar l’entrevista que vaig fer a Jesús Rodríguez, exdirectiu de la Mahle i consultor (vegeu la 2ª part). Repasso els meus apunts i trobo la frase en qüestió: “Els empresaris són la part mal vista del sistema. Són considerats com els ‘explotadors’. S’ha avançat en la seva percepció social, però no suficientment com per pensar que una bona sortida en la vida és ser empresari, una professió que ajuda a crear ocupació i innovació.”

Tornem amb l’Enric Ferrer, que m’estava explicant l’embranzida comercial que ha agafat la ciutat. “Dins els sectors inversionistes, es considera que entre Tarragona i Barcelona el nucli comercial més important és i serà Vilanova i la Geltrú. Això fa que vinguin les franquícies.” Segons em recorda Ferrer, no només compten el 64.000 consumidors censats a Vilanova, sinó els 128.000 habitants de tota la comarca del Garraf, una població que continua pujant per la descentralització de l’àrea metropolitana de Barcelona i la immigració (vegeu 1ª part).

També Josep Maria Rius, agent de la Propietat Immobiliària, creu que Vilanova i la Geltrú és especialment atractiva per a les franquícies. “Tenim capacitat per captar marques europees que ara desembarquen a Catalunya. Quan tinguin cobertes les quatre capitals de província, vindran aquí abans que a d’altres ciutats més properes a Barcelona perquè s’han adonat que els clients de les localitats de la primera corona van a comprar a Barcelona ciutat. Per tant, som prioritat 2. I aquestes franquícies no fan estudis de mercat, simplement es volen posar al costat de Zara”.

O sigui, la ciutat pot treure partit d’un nombre cada vegada més elevat de potencials compradors. Podem esdevenir un gran centre comercial a l’aire lliure al qual arribaran persones de tota la comarca i segurament de l’Alt Penedès i Baix Penedès. Però tenim un problema. “El cotxe és determinant avui dia i el *handicap* de Vilanova és la falta d’aparcament”, diu Enric Ferrer. I encara que es facin nous pàrquings, assenyala, caldrà procurar connexions fàcils i còmodes entre aquests i el centre vila.

Ciutat de mileuristes?

Sembla clar que l’economia de Vilanova i la Geltrú està cada vegada més enfocada als serveis. Al cap i a la fi, el 60% dels assalariats de la ciutat ja treballen en aquest sector tan dispers. Hi ha un aspecte, però, que em preocupa: és com si haguéssim arribat a aquest punt com a conseqüència de les inèrcies del mercat, de la nostra posició geogràfica, que no pas d’una decisió estratègica.

Amb el temps, d’altres ciutats o àrees s’han especialitzat en serveis logístics, turístics, residencials, administratius, comercials, etc. En canvi, Vilanova i la Geltrú no ha sabut o no ha

pogut encara trobar el seu 'leit motiv'. I aquesta no és una qüestió menor: si la capital del Garraf acaba sent un municipi que basa la seva economia en els serveis, la clau serà atreure aquelles activitats que generin llocs de treball de qualitat. Si no, correm el risc d'acabar sent una ciutat de mileuristes.

"No és igual que els serveis guanyin pes a Vilanova. Aquest sector és un calaix de sastre on els salaris i les condicions de treball són inferiors a la indústria", diu rotund Artur Cardona, secretari general de CCOO al Garraf. "Si es va eliminant la indústria, encara que es generin nous llocs de treball als serveis, es va precaritzant el mercat laboral."

El turisme i el mar

Al Ple municipal de l'estat de la ciutat del 10 de juliol passat, l'alcalde Joan Ignasi Elena es va referir a la necessitat de potenciar el turisme. Concretament, va dir que "ens queda encara un llarg camí per recórrer. Hi estem treballant en base a les activitats nàutiques". De fet, durant la preparació d'aquests articles, he sentit dir en boca de moltes persones que Vilanova està abocada al "turisme i als serveis". Tinc la sensació, però, que ni el mateix Ajuntament ni molts empresaris locals hi creuen de debò, en el turisme.

La creació de l'Estació Nàutica és un primer pas. Però Vilanova està a anys llum d'altres estacions nàutiques (Estartit-Illes Medes, Salou-Cambrils, Mar Menor, etc) on tots els operadors (hotels, agències de viatges, empreses d'activitats nàutiques, etc) treballen en coordinació, amb telèfons de reserva conjunts, paquets turístics, etc.

En l'actualitat, l'oferta turística de Vilanova i la Geltrú està formada per 789 places (329 habitacions) repartides en hotels de tres estrelles, dues estrelles i pensions. Cal afegir-hi el càmping: 3.800 places més. Fins aquí l'oferta d'establiments reglats. Després hi ha les segones residències (apartaments i cases) que sumen prop de 30.000 places.

El mateix infome, elaborat per la consultora turística Ros D&P, assenyalava: "No hi ha hagut un 'model turístic' explícit fruit d'una voluntat política de la ciutat, sinó que l'activitat turística que s'ha desenvolupat ho ha fet d'una forma gairebé espontània, aprofitant-se de la seva localització costanera i de la proximitat i de les bones comunicacions amb Barcelona. El 'model de turisme' de Vilanova s'ha basat en el turisme de sol i platja tradicional de caràcter familiar."

Cal dir que l'Ajuntament ha reservat diferents parcel·les per a usos hotelers (a Pirelli-Mar i la ronda Europa per exemple), però de moment costa atreure inversors foranis. El projecte —ja abandonat— de fer un hotel a la Platja Llarga era un cas especial. L'obertura d'aquest establiment era un condició *sin equanon* que havia imposat l'Ajuntament per permetre la construcció dels apartaments. O sigui que l'autèntic negoci era l'immobiliari, no pas el turístic. Ni la mateixa empresa promotora estava convençuda de la viabilitat d'un hotel en aquella zona.

Curiosament, el Pla Especial del Port reserva un espai per construir un hotel a la plaça del Trajo de Garbí. A la mateixa àrea de Ponent, però, hi haurà un espai on repararan vaixells. No vull

ficar-me on no em demanen, però em sembla que un hotel tan a prop d'una activitat industrial que generarà sorolls i olors diversos no sortirà pas a la guia del "Conde Nast Traveller".

El port: serveis o turisme?

"El port no és res més que un polígon industrial, tan bonic que tothom vol venir a passejar-hi". Jordi Gálvez, de 55 anys, director de l'empresa Estivila, resumeix així de ràpid la situació que ara mateix es viu a baix a mar. El port, en efecte, podria ser un atractiu turístic, però al mateix temps és una zona logística de càrrega i descàrrega de mercaderies i una de les bases pesqueres més importants de Catalunya.

L'entrevista amb Jordi Gálvez transcorre a les oficines d'Estivila situades en un edifici de dues plantes al final del Moll de Llevant. Les vistes són magnífiques. Al nord es veu el massís del Garraf i Sitges. Al sud, la Pasífae i el Xalet del Nin. Com no treure suc turístic d'aquest atractiu i com fer-ho compatible amb els usos comercials del port?

"Mentre els grans ports s'especialitzen en *contàiners* o *granel*s, per les infraestructures costoses que es necessiten, els ports petits com Vilanova agafem càrrega general: fusta, siderúrgia, ciment...". Segons m'explica Gálvez, el port viu un any molt bo pel que fa al moviment de mercaderies. La seva empresa té una plantilla fixa de 15 treballadors, però cada vegada que arriba un vaixell calen 30 persones més. A més, una quinzena de transportistes i autònoms també operen a l'àrea logística del port.

Podria el port ser escala de creuers turístics, com de vegades s'ha apuntat? Un factor físic ho dificulta: el calat (6,5 metres) fa que només puguin entrar vaixells de fins a 6.000 tones (mercants petits i mitjans). Fer-lo més fons és impossible atesa l'existència d'una gegantina bossa de sorra davant la costa. En canvi Palamós (amb 18 metres de calat dins el moll) ja ha començat a rebre creuers amb turistes nord-americans, canadencs i europeus.

També s'ha suggerit la possibilitat de captar mini-creuers turístics, que salparien des de Barcelona. Primer, però, caldria estructurar un producte (programa de visites, menjars, etc) i convèncer els tour operadors que mouen turistes a la capital. I potser aleshores les agències preferirien enviar els turistes en autobús, més ràpid i econòmic.

D'altra banda, cal recordar que el Pla Especial del Port preveu que la part logística on ara carreguen i descarreguen els vaixells serà ampliada, guanyant metres al mar. En total, 25.000 m² per a la part comercial i 30.000 m² per a un futur centre d'investigació, sempre que els recursos hi arribin. Artur Cardona, secretari general de CCOO al Garraf, diu: "El Pla del Port és una oportunitat. És clar que m'agradaria veure'l ple de barquetes blanques, però ens calen activitats econòmiques i per això cal pagar un preu".

A Josep Moya, patró major de la Confraria de Pescadors, tampoc li faria gràcia veure el port convertit en una atracció turística. Per això s'oposa a què treguin la tanca que envolta la zona pesquera i que tothom tingui lliure accés, tal com preveu el nou Pla Especial del Port. "Això és una

zona de serveis, no un lloc turístic ni d'esbarjo, on, a més, cal complir unes normes de seguretat i higiene", diu el patró major. Els pescadors temen que un accés lliure sigui "una via oberta al vandalisme" i que el port es torni a omplir de desenes de persones que van a demanar peix, entorpint la feina diària. "El port pot ser molt típic, però aquí no vivim del tipisme", reitera Josep Moya.

De l'activitat pesquera a Vilanova (86 barques) viuen directament prop de 250 famílies. "El moviment diari al port, entre pescadors, peixaters, transportistes, és d'unes 500 persones", comenta Moya. L'any passat, les captures van sumar 3,28 milions de tones, que van generar unes vendes a la llotja per valor d'11,55 milions d'euros. A baix a mar, però, estan preocupats perquè les captures baixen i els costos, sobretot el gasoil, pugen. Per això la Confraria vol encarregar un estudi a la UPC sobre nous models de comercialització directa, com una possible via per augmentar els ingressos.

No obstant això, jo insistia amb el potencial turístic del port i el mar i vaig voler preguntar al patró major: "I Vilanova no podria potenciar el turisme pesquer?" (el Ministeri d'Agricultura i Pesca prepara un projecte al respecte, amb subvencions i tot: consisteix a aprofitar barques de pesca perquè grups de turistes s'embarquin en excursions d'un dia i coneguin de prop l'ofici pesquer). Però ell —després de mirar-me amb cara de "Noi, això són ximpleries"— em va respondre: "Seria molt complex. Es necessita una barca amb dimensions determinades, un patró, un mariner... I com embarques un turista si no està assegurat, ni té el certificat bàsic de mariner ni la llibreta marítima?"

Epíleg

El treball de recerca periodística arribava a la seva fi. Al final de cada entrevista sempre feia la mateixa pregunta: "És vostè optimista respecte al futur econòmic de Vilanova i la Geltrú?" La majoria deia que sí i justificava la seva resposta esmentant una sèrie de factors. Que tenim l'avantatge de viure en una ciutat encantadora al costat del mar, a prop de Barcelona, amb una bona qualitat de vida, un microclima benigne, unes platges molt maques, etc.

Pocs entrevistats, però —a l'hora de pensar en aquest futur— van referir-se a la cultura del treball dels vilanovins, al seu esperit innovador, a la preparació de la seva gent, als lideratges... Ans al contrari, molts trobaven a faltar aquests elements, que són clau de l'èxit dels territoris.

I jo em pregunto: a llarg termini quines ciutats prosperen de debò i distribueixen millor la riquesa entre els seus habitants: les emprenedores o les que confien en la sort?

VEGUERIA DEL PENEDÈS, TRES ANYS DE REIVINDICACIÓ COL·LECTIVA

RESUM

Tres anys després de l'aparició del "Manifest del Penedès", una síntesi en perspectiva del camí recorregut en la concreció de la reivindicació de la vegueria del Penedès, justament quan el país mostra amb claredat les dificultats estructurals de la seva concepció metropolitana.

ABSTRACT

Three years after the "Penedès Manifesto" appeared, this is a broad-view abridgment of the progress made in fulfilling the demand for Vegueria Penedès (Penedès Region) becoming official, precisely when the country is clearly finding structural difficulties in its own metropolitan conception.

L'onze de setembre del 2004, ara n'ha fet tres anys, l'IEP va donar a conèixer un manifest per reivindicar el reconeixement de la identitat del Penedès en l'entorn d'una nova divisió territorial de Catalunya, un tema que, després de tants anys d'espera i incertesa, llavors semblava que havia d'iniciar ràpidament el seu tràmit parlamentari.

Aquell primer manifest va ser acollit favorablement per alguns plenaris municipals, com va ser el cas vilafranquí, a la vegada que es van començar a conèixer els detalls d'un projecte de divisió territorial que estructurava el país en set vegueries i que condemnava el Penedès, un cop més, a l'esquarterament que ens ha afectat en els darrers segles, amb el Baix Penedès a l'àmbit tarragoní mentre l'Alt Penedès i el Garraf entraven en la previsió d'incorporar-se a la gran vegueria metropolitana barcelonina.

En iniciar l'any 2005 es podia afirmar que, al costat de la Vegueria de l'Alt Ter reivindicada per Osona i el Ripollès, la reivindicació d'una vegueria pròpia per a la nostra terra havia esdevingut una realitat. Tal com ho vam aplegar en el número 12 d'aquesta revista *del Penedès*, l'any 2006, el moviment per una Vegueria del Penedès, amb inclusió de les tres comarques històriques penedesenques i bona part de l'Anoia, s'havia escampat com una taca d'oli per tot el territori mercès a la labor de la Plataforma per la Vegueria del Penedès, de la qual l'IEP formava part des del primer dia. Des de llavors la incidència sobre els representants polítics de la ciutadania en els diversos municipis ha fet possible que en el moment de redactar aquesta nota (9 de novembre del 2007) un 85 per cent (81.949 habitants) de la població de l'Alt Penedès s'hagi manifestat, a través dels seus plenaris municipals, a favor del reconeixement de la Vegueria del Penedès, mentre un 10 per cent ho hagi fet en contra i un 5 per cent no ho hagi fet. Al Baix Penedès són un 96 per cent (82.593 habitants) els que hi donen el seu suport i en queda pendent un 4 per cent. Al Garraf un 97 per

cent es mostra a favor (129.677 habitants) i un 3 per cent resta pendent. També l'Anoia ha anat prenent consciència de la situació, amb un 71 per cent a favor i un 29 per cent pendent. El total de les quatre comarques actuals és d'un 87 per cent a favor, davant un 2 per cent en contra i un 11 per cent que encara no hi ha dit la seva.

Tot i que, certament, encara no som ni de bon tros on hauríem de ser en el tema de la identificació dels trets d'un reconeixement específic penedesenc, no es pot negar que aquest moviment de reivindicació ha remarcat amb una empenta més que considerable la consciència de la identitat comarcal, un factor d'identitat no sols històrica, sinó també actual i amb perspectiva de futur que va ser —no ho podem oblidar— un dels factors claus que van determinar la fundació de l'IEP el 1977. Institucions, entitats, associacions i persones amb noms i cognoms (alguns de ben significatius en els seus àmbits respectius) han constatat la necessitat que l'administració entri a fons en el tema, un camí en el qual ja hem vist plantejar l'Àmbit Funcional de Planificació Territorial del Penedès.

Ara mateix, però, ens cal fer encara molta pedagogia de la comarca i el seu sentit de referent en l'existència dels humans, sempre limitats i locals tot i sentir-nos globalitzats; pedagogia d'un Penedès que sembla no tenir aturador a nivell de reivindicació del territori, però que fa cara d'estar absolutament aturat a nivell de govern de la Generalitat. Hi pesen molts aspectes, des del que fa referència a les circumscripcions electorals fins als de la desaparició de la vella i anacrònica divisió provincial i les obligacions de legalitat que volen fer passar qualsevol solució pel govern de l'Estat. Sembla prou clar que aquest tema no s'hauria de poder tirar endavant sense escoltar el clam expressat per les dones i els homes de casa nostra però, per altra banda, els jorns se succeeixen i amb ells accions d'estructuració administrativa que s'organitzen seguint el model de set vegueries, i encara al seu costat indicis clars apunten que el tema es podria resoldre amb una solució de compromís que dibuixés la vegueria com una entitat subsidiària, una mena d'administració d'estar per casa, que no resolgués ni substituís.

El passat mes de setembre en l'acte d'inauguració de les XIX Jornades d'Estudis Penedesencs, dedicades precisament al tema del patrimoni, el professor Pere Pascual va comentar que quan es va dibuixar la xarxa ferroviària bàsica a Catalunya la població instal·lada a Barcelona i el seu entorn no arribava al 17 per cent del total català. En aquests moments sabem que de set milions de ciutadans de Catalunya són quatre els que se situen a la zona metropolitana. En el Manifest del 2004 parlàvem de la necessitat de corregir en la mesura del possible la macrocefàlia que pateix el centralisme barceloní, però les notícies ens informen un dia rere l'altre de com l'obsessió del centralisme barceloní genera situacions que, com en el cas del col·lapse de les comunicacions i d'altres infraestructures, mereixerien la millor atenció dels mestres del teatre de l'absurd.

La pregunta és, certament, si hom pot d'esperar una actitud valenta i decidida dels nostres representants polítics, encara que això els comporti un preu electoral o si, pel contrari, anirem a la infinitèsima solució de compromís per salvar els mobles, tancar l'expedient i, si pot ser, no fer gaire trencadissa. No és aquesta darrera l'opció que el Penedès demanda ni tampoc la que hauria d'exigir una àrea metropolitana barcelonina que sembla incapaç d'entendre que els problemes no li vénen únicament d'una escandalosa manca d'inversions estatals, sinó també de la seva pròpia tossudes a mantenir un model de creixement concèntric que ja fa dècades que hauria d'haver vist certificada la seva caducitat.

III MATINAL LITERÀRIA
PENEDESENCA.
TRADUCTORS
I TRADUÏTS

El Vendrell, 18 de febrer del 2006

TRADUIR LITERATURA

RESUM

La Biblioteca Popular Terra Baixa, al vendrellenc Portal del Pardo, va acollir la tercera edició de la Matinal d'Escriptors organitzada per la Comissió Literària de l'IEP i dedicada al tema de traductors i traduïts que es va iniciar amb aquesta conferència a càrrec de la traductora i escriptora Monika Zgustova que es va referir a traduir i traduir-se. La impossibilitat física de ser present en l'acte va fer que fos Anna Ruiz, cap de la Secció Literària, qui llegís aquesta ponència.

ABSTRACT

Terra Baixa Library, located at El Vendrell's Portal del Pardo, was the venue of the third edition of the Writers Matinée organized by IEP's Literary Committee. The matinée was devoted to translators and translated authors and started with this lecture by translator and writer Monika Zgustova about general translating and translating one's own work. The physical impossibility of the author to attend at the matinée made Anna Ruiz, head of the Literary Committee, read the paper.

Octavio Paz va dir en una ocasió: "Traduir un poema és crear-ne un altre." Vull agafar aquesta afirmació com un repte, com una qüestió o com un plantejament, i intentar comentar-la basant-me en la meva experiència com a traductora i en altres traduccions que conec, que he llegit, que he estudiat i he analitzat.

S'HA DE TRADUIR LITERALMENT?

Al començament dels anys cinquanta, l'escriptor d'origen rus resident als Estats Units, Vladimir Nabokov, va decidir traduir a l'anglès una obra clàssica russa: *Eugeni Oneguï*, una novel·la d'Alexandr Puixkin, escrita en vers. Nabokov va decidir que el llarg poema s'havia de traduir literalment, paraula per paraula, concentrant-se sobretot a aconseguir una fidelitat absoluta. L'escriptor rus-americà va treballar en l'obra més d'una dècada. La traducció de la novel·la en vers va sortir publicada el 1965, als Estats Units.

El 1957 Nabokov escriu al seu amic, el cèlebre crític literari i escriptor nord-americà Edmund Wilson: "Estic completament submergit en el meu *Oneguï*. Ara per fi he descobert la manera més adequada de traduir la novel·la. Aquesta ja és la cinquena o la sisena versió completa que n'he fet. El que faig ara és demolir la traducció, esmicolar-la i suprimir-ne qualsevol cosa que podria assemblar-se a una mena de vellut verbal; el que busco és l'espina dorsal, la veritat més

crua.” Edmund Wilson li contesta dient que és impossible traduir d’una manera tan literal com ho fa ell, Nabokov, perquè en la llengua a la qual tradueix, l’anglès, no sona bé. Nabokov no li fa cas, continua amb la seva feina de traductor, que du a terme segons la seva convicció de traslladar l’original a l’anglès paraula per paraula.

Quan, el 1965, la traducció es publica a Nova York, les crítiques són vacil·lants, per fer servir un eufemisme. Edmund Wilson escriu una ressenya negativa sobre la traducció, fet que ajuda a trencar la llarga i cordial amistat que fins aquell moment unia els dos escriptors. Nabokov justifica la seva obra com a traductor dient: “Ho he sacrificat tot al meu ideal de traducció literal (l’elegància, l’eufonia, la claredat, el bon gust, els girs moderns, i fins i tot la gramàtica).” La traducció de Nabokov és un magnífic monument a Puixkin, una peça de museu digna de ser estudiada pel seu interès lingüístic. Però com a obra literària resulta il·legible. És una traducció fallida.

És evident, doncs, que una traducció absolutament literal resulta desprovista de vida, és freda, impersonal i rígida. Milan Kundera és un dels autors que insisteixen en el fet que les traduccions de les seves obres han de ser absolutament literals. “Les traduccions han de ser belles i fidels alhora”, subratlla. Amb la paraula “fidel” es refereix a la literalitat. I aquí es presenta un altre exemple de l’error que es comet quan es vol traduir cada paraula literalment: la darrera novel·la que Kundera va escriure en txec, *La immortalitat*, en traducció francesa, minuciosament revisada per l’autor, sona malament; sembla un experiment, fred i científic, deshumanitzat, de laboratori. El resultat no és un text bell, perquè la traducció és massa fidel.

LES CIRCUMSTÀNCIES SOCIOPOLÍTIQUES

Una de les dificultats que presenta la traducció és la de traslladar les circumstàncies històriques, polítiques i socials a un context cultural i històric diferent. Les literatures txeca i russa del segle XX, per exemple, gairebé en la seva totalitat, parlen de les condicions politicosocials al seu país, és a dir, de l’establiment del comunisme, experiència que a Catalunya no s’ha viscut. Aquesta qüestió presenta dificultats, d’una banda, de vocabulari —problemes purament lèxics— i, d’altra, dificultats d’interpretació i de comprensió. Per il·lustrar els problemes de vocabulari, citaré uns paràgrafs del llibre *Anunci d’una casa on ja no vull viure* on l’escriptor txec Bohumil Hrabal crea un collage verbal dels objectes metàl·lics que es llancaven amb l’arribada del comunisme, objectes que l’escriptor fa servir com a metàfores de l’època anterior, destinada a ser reciclada. Els objectes representen també les persones que la nova era, la comunista, ja no necessita, com ara la majoria dels que es dediquen a les professions liberals, que el nou règim titlla d’“enemics del poble”.

Va fer un gest d’amenaça i amb una força va continuar traient del vagó xerracs rovellats, una màquina de fer osques, serres de mà i de disc, jocs d’agulles de fer barrinades, martells, jocs de broquets totalment rovellats, un trepant i uns quants compassos, moles i destrals de fuster cremades.

/.../

El doctor en filosofia enraonava mentre carregava cargols de banc rovellats, escarpells, recipients amb bòrax per soldadures, clavilles, una enclusa, soldadura d'estany, i després, sempre tots dos, descarregaven rodes radials de ferro, rodes dentades, fulcres d'alçaprem, coixinets de rodets, bieles i eixos d'acoblament cònic de fricció.

El qui carrega la ferralla en els vagons és un professor universitari, un filòsof. Aquí arribem a l'altre punt, el del desplaçament hermenèutic. El traductor es troba davant de la tasca de traslladar a una altra realitat sociopolítica el retrat d'una època fet a base de paraules. Un professor de filosofia, en vies de liquidació perquè l'època ha canviat i el nou règim no necessita la vella filosofia o, en altres paraules, un professor que s'està reciclant en un ambient d'obres a una fàbrica metal·lúrgica, un home culte que parla una barreja de llenguatge culte i d'argot obrer, i que s'acosta a l'ambient dels treballadors fins i tot en les seves idees, bé que només s'hi aproxima a distància. ¿Com reproduir totes aquestes sensacions? ¿Com barrejar els dos registres que simbolitzen l'època nova i la vella? A continuació veurem com s'ha intentat resoldre aquest problema.

Amic meu, la humanitat, ja l'hem coneguda prou a la presó, allà hi ha la humanitat sencera! Delators, maniàtics, canalles de tota mena, tots paranoics. No s'hi sentia res més que: "Ja ho pagaran ben car, aquests comunistes, quan els nostres tornin de l'emigració!" —exclamava el doctor en filosofia, i la parpella se li tancava cada cop més—. Que vostè sigui un ruc, això sí que la humanitat li ho perdonarà, però que sàpiga cinc llengües estrangeres, això, sobretot a la garjola, no li ho perdonaran mai. Un porc que hi havia anat a parar com jo per motius polítics hi feia de cotxer i interrogava tothom que arribava, aquell manefles de merda ficava el nas a tot arreu. Què has fet?, em diu, i em posa el fuet a sobre. Dic, em fa vergonya dir-ho, i ell vinga fotre'm cops de fuet. Com m'hauria agradat inflar-li els morros! Però el seny em deia que tots els que em voltaven eren mestres en murrieries, experts en putades. Però prou que me la guardo, algú rebrà, a algú li he de clavar una galtada, un mastegot que no el coneixerà ni la seva mare!

BELLESA I FIDELITAT

En el trasllat d'un àmbit cultural a un altre cal tenir en compte la fidelitat, però no tant a cada paraula com més aviat a l'esperit global de l'obra, a l'atmosfera, al missatge, a la filosofia del llibre que traduïm, a l'estil, al ritme. Com hem vist en el cas de la traducció que Nabokov va fer d'*Eugeni Oneguín*, amb una literalitat excessiva es pot perdre allò que és essencial: l'encant del llibre. En les llengües eslaves, com ara el rus i el txec, a causa de la complexitat de la seva gramàtica i la gran diferència que separa aquest grup lingüístic de les altres famílies de llengües, la necessitat de no traduir literalment sinó buscar camins més adequats és imperiosa.

L'escriptor Jorge Luis Borges va dir: "Ningún problema es tan consustancial con las letras y con su modesto misterio como el que propone una traducción".

Aquest misteri de les lletres, del que parla Borges, és, efectivament, un element essencial de la literatura i, a l'hora de traduir, el traductor l'ha de tenir en compte i l'ha de saber mantenir.

El filòsof Martin Heidegger també parla d'aquesta qüestió. *“L'home actua com si fos el creador i l'amo del llenguatge, quan és aquest el seu senyor. Quan aquesta relació de domini és invertida, l'home sucumbeix a estranyes coaccions. [...] I és que, de fet, és el llenguatge el qui parla. Però l'home comença a parlar només quan escolta el llenguatge dins seu i el que aquest li apunta, només quan sent el llenguatge adreçar-s'hi, concórrer a ell, a l'home. El llenguatge és el més alt i el més important de tot allò que es pot adreçar a l'home.”*

Quines lliçons se'n desprenen, de l'ensenyament dels dos escriptors i pensadors, per al traductor? Si l'escriptor escolta el seu interior i després trasllada al paper el que el seu interior li apunta, el traductor ho ha de respectar i ha d'actuar de la mateixa manera. L'escriptor escolta el “dictat del ser”, expressat en paraules d'Heidegger; el traductor ha de respectar-ho i ha de seguir aquest mateix camí, guiant-se per l'esperit del text que té al davant. Parlant de “l'esperit” hi comprenem l'atmosfera, l'estil, l'ambientació, la musicalitat.

LA INTERPRETACIÓ

Wittgenstein expressa el que sap tot bon escriptor: *“L'inexpressable existeix. Es mostra, és allò místic.”*

El traductor ha de saber mantenir aquesta mística de l'inexpressable. No ha d'intentar mai ser més savi que l'autor i interpretar la seva obra. Aquest és un gran perill que corre cada persona que es dedica a la traducció. El traductor ha de comprendre l'obra que està traslladant a una altra llengua. L'ha de comprendre tal com l'autor l'havia concebuda, però al mateix temps ha d'evitar de fer les seves pròpies interpretacions. En el seu llibre sobre la traducció, el pensador suís George Steiner parla de *Madame Bovary*, traduïda per Eleanor Marx. La filla de Karl Marx va publicar la seva traducció de la novel·la de Flaubert, l'any 1886. Eleanor Marx s'inspirava sobretot en allò que ella creia ser una posició radical i compromesa de l'obra de Flaubert. Segons la traductora, *Madame Bovary* era una expressió de la condició de les dones sota el puny asfixiant de la hipocresia burgesa i dels ideals mercantils. Per això s'acosta al text des d'un angle polític i moral, és a dir, el que ella interpretava i jutjava com una intenció política i moral de part de l'autor, mentre la intenció de Flaubert era radicalment oposada als plantejaments de la seva traductora.

Hem de parlar també del perill d'identificar-se amb l'obra o amb l'heroi de l'obra que es tradueix. Eleanor Marx es va sentir identificada amb la heroïna de Flaubert, així que la va “transformar” de tal manera perquè correspongués a la imatge que se n'havia fet. A més a més, en la traducció es va perdre un tret molt important d'Emma Bovary: l'ambigüitat; en la traducció de la filla de Karl Marx va desaparèixer l'ambigüitat que caracteritza qualsevol obra d'art. Es va perdre el caire irònic, fins i tot sarcàstic, del patètic, de l'humà, del tràgic. I tot això perquè la traductora va emmotllar la traducció a la seva pròpia interpretació.

El perill sorgeix també quan el traductor s'identifica amb l'autor de l'obra literària. Si bé l'autor es pot identificar amb el seu personatge (recordem la cèlebre frase “Emma Bovary - c'est moi” que va dir Flaubert), el traductor no pot pensar per exemple “Dostoievski sóc jo”. El traductor s'ha d'acostar a l'autor com un actor al personatge que representa, però sempre guardant una

certa distància que li permeti ser objectiu. Perquè la finalitat d'una traducció no és la d'explicar o d'interpretar l'obra, sinó la de guardar el misteri de les paraules, segons les paraules de Borges.

Un traductor ha de ser sempre conscient que, com va dir Heidegger, “el llenguatge és el senyor de l'home”; per tant, ha de deixar-se emportar pel “dictat del ser”. O, si es prefereix, segons ho diu la frase que tanca el *Tratatus Logico-Philosophicus* de Wittgenstein: “*D'allò que no es pot parlar, cal guardar-ne silenci*”. Cada traductor ha de ser conscient que el silenci d'una obra literària és més important que les paraules que conté, perquè els mots no ho poden expressar tot, no poden expressar l'essencial. Només així, d'un poema pot crear-ne un altre, segons l'ideal d'Octavio Paz.

TAULA RODONA: TRADUCTORS I TRADUÏTS

RESUM

Síntesi de la taula rodona a càrrec de qui en fou la coordinadora, la vilafranquina Mercè Senabre, traductora i professora de la Universitat de Barcelona. Tot seguit recollim les intervencions de Francesco Ardolino, Adan Kovacics i Rossanna Rion, a la vegada que lamentem no disposar dels textos de les intervencions de Francesc Parcerises i Patrizia Campana.

ABSTRACT

A summary of the round table led by its former coordinator, Mercè Senabre from Vilafranca, translator and lecturer at the University of Barcelona. The following includes contributions made by Francesco Ardolino, Adan Kovacics and Rossanna Rion, although we regret being unable to provide the texts corresponding to contributions made by Francesc Parcerises and Patrizia Campana.

El dia 18 de febrer d'enguany, a la biblioteca Terra Baixa del Vendrell, va tenir lloc la III Matinal literària a l'entorn del tema "Traductors i traduïts", organitzada per l'Institut d'Estudis Penedesencs. El text de la conferència inaugural, a cura de la traductora Monika Zgustova, el va llegir l'Anna Ruiz, ja que la traductora txeca no va poder ésser present a l'acte.

Després d'un descans amb cafè al magnífic pati de la biblioteca (de vegades no sabem apreciar prou les obres d'art dintre de les quals vivim), va començar la taula rodona. Entre els ponents hi havia Rossanna Rion, autora de traduccions de comèdies i de llibres d'ensenyament d'anglès i professora de traducció al Departament d'Anglès de la UB, que parlà sobre "La traducció teatral"; Patrizia Campana, traductora, autora de diversos llibres d'assaig i actualment responsable dels llibres de ficció i no ficció internacional a l'editorial Columna, que va parlar de "La traducció des del punt de vista dels editors"; Francesco Ardolino, professor del Departament d'Italià de la Universitat de Barcelona i també traductor, s'ocupa de la literatura italiana i catalana del segle XX i de la recepció dels autors italians a Catalunya, i va parlar de "L'evolució de la traducció a Catalunya"; Adan Kovacics, professor de traducció a la Universitat Pompeu Fabra i traductor sobretot de la literatura hongaresa i austríaca, va tractar el tema de "Narrativa i traducció"; i finalment Francesc Parcerisas, professor de la Universitat Autònoma de Barcelona i traductor de l'anglès, parlà de "La consideració dels traductors a Catalunya".

En acabar-se les intervencions hi va haver un col·loqui que, com passa sovint, va deixar aspectes pendants i preguntes sense respondre, la qual cosa demostra l'interès pel tema i que, com també va quedar clar, potser val la pena de tornar-ne a parlar en properes ocasions.

L'EVOLUCIÓ DE LA TRADUCCIÓ A CATALUNYA AL SEGLE XX. SOBRE LA POESIA ITALIANA EN VERSIÓ CATALANA

—[...] Però el que us demano són les traduccions italianes dels poetes avançats.
—Creieu que els futuristes s'ho valen? No crec que calgui fer conèixer el Marinetti
de «La mort de la Lluna».

(Diàleg entre J. Folguera i J. V. Foix amb data de 6 d'octubre de 1917)

J. V. FOIX, *Catalans de 1918*

0.

En l'àmbit de la filologia, ha anat adquirint cada cop més importància l'anàlisi de les traduccions literàries, i aquesta especialització —que abraça un arc d'aproximacions diverses a les obres, que van de la recepció a la crítica textual— malda, amb el pas dels anys, per ensenyar els nous horitzons de lectura produïts pel diàleg entre una obra i el nou idioma que l'acull i per obtenir, finalment, la seva consolidació epistemològica.

En aquesta línia de recerca s'encarrila el «projecte Boscà», els membres del qual ens dediquem a la catalogació, la informatització i, naturalment, a l'estudi de les versions castellanès i catalanes d'obres literàries italianes.⁽¹⁾ En particular, jo m'ocupo de les versions que han estat dutes a terme pels autors catalans de finals del segle XIX i començaments del XX, tot palesant les influències que han rebut per part de la cultura italiana. En aquesta seu, però, més que proposar uns materials per a una història de la traducció de la literatura italiana a Catalunya, voldria for-
nir una visió transversal amb una nòmina d'obres que, per la seva importància específica, poden contribuir a formar una mena de recorregut significatiu de les relacions literàries entre Itàlia i Catalunya al llarg del *Novecento*.⁽²⁾ Així, doncs, si per un costat hem d'acceptar que la tria que proposaré passa per una mirada subjectiva sobre textos i models de traducció, per l'altre, vull establir uns criteris que eliminin els aspectes més anecdòtics dels meus gustos personals. Perquè sigui així, imposaré un altre tall inicial per limitar el corpus a la poesia i a les edicions en volum. D'aquesta manera, evitarem el risc d'exaltar fragments o poemes que, per la circumstància d'haver tingut un torsimany de valor reconegut, brillarien d'una enganyívola llum reflexa. I, d'altra banda, em defenso d'una involuntària deriva sociològica del discurs, fet que requeriria un espai molt major per la necessitat de prendre en consideració modalitats i gèneres diferents.

1.

El punt de partida per bastir aquesta tria me'l facilita la traducció de *La Vida Nova* de Manuel de Montoliu, que remunta a l'any 1903. Tanmateix, he d'afegir que això m'obliga, tot seguit, a marcar una primera excepció, si bé parcial, a la regla que acabo d'exposar, atès que l'obra de Dante és un prosímetre, on els poemes s'alternen amb els comentaris i la narració. La importància que aquesta versió, filla legítima de l'entrada del preraphaelisme a Catalunya, assoleix en els cercles modernistes, amb una valoració basada en l'exaltació de les composicions poètiques (només cal mirar les versions que se n'han fet en català), dissipa qualsevol dubte. La traducció de Montoliu també tindrà una segona edició, passada pel sedàs de les normes ortogràfiques fabrianes, el 1937 i, finalment, es tornarà a editar l'any 1999. Un parell d'anys abans de la segona edició, Montoliu va redactar uns apunts que obren davant els nostres ulls una petita escletxa per on mirar l'horitzó d'espera que la lectura de Dante, feta segons els mòduls i les pautes preraphaelites, havia generat:

Recordaria, per exemple, les reunions que uns quants amics teníem, amb l'objecte principal de fer en comú lectura comentada de la Divina Comèdia, en aquell interessant taller que l'artista Alexandre de Riquer tenia al pis més alt d'una casa dels darrers de la Seu. [...] Les nits de lluna plena alternàvem la lectura de la Divina Comèdia amb l'execució de música selecta. Vesprades inoblidables aquelles en les quals al conjur màgic de la música, de la poesia dantesca i de les gàrgoles, dels capitells, dels contraforts i finestrals gòtics de l'absis inundats de la claror misteriosa del pleniluni, vivíem per uns moments en un món de somni on ens submergíem amb el desig de naufragar-hi per sempre més. D'aquestes inoblidables sessions dantesques tingudes al taller d'Alexandre de Riquer va sortir la meua traducció de la Vita Nova. ⁽³⁾

Es tractava de la primera traducció integral a Espanya de *La Vita Nuova*: recordem que la llengua catalana havia donat a la llum, gairebé cinc segles abans, per obra d'Andreu Febrer, la primera traducció completa i en versos de la *Commedia*. Aquesta primacia podia ser un motiu d'orgull entre els intel·lectuals catalans, però els temps demanaven una nova versió i, després d'algunes proves amb resultats diferents, aquesta expectativa es realitzaria en l'edició de Josep Maria de Sagarra.⁽⁴⁾ Ens trobem davant d'una obra mestra en el camp de les traduccions literàries i no em deturaré en un text que ja ha estat analitzat de manera escrupolosa moltes vegades. Tan sols vull afegir una nota per aclarir la fal·làcia d'una polèmica que va sorgir fa alguns anys, arran de la publicació d'una nova versió catalana a cura de Joan Francesc Mira.⁽⁵⁾ Hi ha hagut alguns intents de comparar aquestes dues versions, però és una operació acrítica que no dóna cap resultat vàlid, ja que la *Divina Comèdia* de Mira apunta sobretot, amb actitud modernitzadora, a ser llegida com una «història completa contada amb un llenguatge essencialment narratiu», tal com ens és assenyalat a la introducció. Personalment, com ja vaig expressar-ho en una ressenya que vaig dedicar al volum, comprenc i accepto l'aposta del traductor, però les mateixes raons que ell addueix m'inviten a excloure la seva versió de la meua llista. Si és veritat que la traducció de Mira, coherent amb els propòsits explicitats, assoleix un valor important fora d'un àmbit estrictament literari, també és cert que a aquest valor no se li pot aplicar al judici de qualitat poètica al qual he sotmès les altres obres.

Entre la primera publicació en volum de *La Vita Nova* de Montoliu i la de la *Divina Comèdia* de Sagarra, Maria Antònia Salvà es dedicava a les versions de Giovanni Pascoli.

Tanmateix, l'edició en volum d'aquestes composicions —que daten entre 1911 i 1938— s'esdevindrà només el 2002, a cura de Miquel Edo, que les recollirà en un llibret.⁽⁶⁾ Ara bé, aquest volum pòstum ens porta a descobrir les afinitats electives de la poeta mallorquina i evidencia l'esforç que fa per interpretar, transposar i «fagocitar» el llenguatge pascolià amb un resultat que passa per una assimilació progressiva de la poètica i l'estil del decadentista italià.

2.

En recuperar l'itinerari cronològic, he de tornar a confessar l'arbitrarietat de la meua nòmina, ja que el següent text té data de 1961 (i se'n farà una segona edició trenta anys més tard). Altrament, no podem oblidar les vicissituds de la publicació en llengua catalana durant el segle XX, i em sembla inútil intentar un rescat històric d'unes traduccions a través de la lent de l'entomòleg, més que mitjançant els instruments de la crítica literària. Així, doncs, crec que es mereix una menció d'honor l'antologia de Tomàs Garcés, *Cinc poetes italians, Saba, Cardarelli, Ungaretti, Montale, Quasimodo*, el reflex més diàfan i complet d'aquell lligam cultural amb Itàlia que representa per a qui, com jo, treballa en la italianística catalana, el llegat més important que Garcés ens ha deixat. Sé que els autors antologats per Garcés —en primer lloc, Montale— han estat mereixedors d'altres traduccions; tanmateix, no crec que cap d'aquestes hagi tingut un ressò i un valor fundacional que es pugui comparar amb la tradició que Garcés ha sabut construir amb les seves versions.

Ara bé, si el reconeixement en la tradició és un índex de prestigi que no es pot menystenir, també és aconsellable rescatar de l'oblit els textos que s'ho mereixen. Em refereixo al desinterès —que trobo, més que injust, inexplicable— que d'ençà uns anys s'ha dipositat sobre la versió de l'*Orlando Furioso* que va fer Bonaventura Vallespinosa, amb una reproducció rigorosa de l'octava ariostesca i amb un respecte de les rimes que la distingeix d'altres traduccions de l'obra (penso en la més recent al castellà), on la fita declarada és més aviat la correspondència de continguts a l'intern de l'estrofa, considerada com la unitat semàntica de base.⁽⁷⁾

És fàcil entendre que el meu discurs es basa en uns axiomes —això és, etimològicament, uns prejudicis— que altres estudiosos deuen considerar, si més no, discutibles. El primer de tots és la preferència que atorgo a les versions que intenten restituir fidelment la mètrica del text original. És una de les raons per les quals poso en una posició de relleu l'activitat de Miquel DescLOT i, en particular, la seva traducció de tots els sonets del *Cançoner de Petrarca*,⁽⁸⁾ una primera prova cap a la versió integral del *Rerum vulgarium fragmenta* que està preparant ja des d'alguns anys. El sistema tancat del Llibre petrarquià arrossega a les conseqüències més extremes la dèria de DescLOT per a una traducció total de l'original: no només es tracta de respectar amb fidelitat la mètrica, sinó també de conservar aquells elements que, en el contingut com en l'expressió, tracen una xarxa de relació amb la qual el text es desplega davant els ulls del lector com si fos un mapa poètic. Aquestes isotopies construeixen diferents conjunts dins el *Cançoner* que en reforcen la cohesió i la unitat i que ens permeten inserir-lo en la categoria de les macroestructures. *Hic Rhodes, hic salta*, sembla dir el text al traductor que s'hi apropa amb un desafiament engrescador, i DescLOT no decep el lector, tot i que, en l'avançament que ens ha lliurat, també hi ha moments de cansament que encara són susceptibles d'alguna millora.⁽⁹⁾

La importància d'aquesta primera versió petrarquesca ja ha estat reconeguda amb els premis que ha obtingut, tal com ha passat a la versió dels *Cants* de Leopardi per part de Narcís Comadira.⁽¹⁰⁾ Tanmateix, es tracta de dos treballs en què han estat emprats mètodes i solucions molt diferents. Comadira ens dóna, amb els *Cants*, una segona versió completa de l'obra de Leopardi en català, després d'haver estudiat durant anys i panys l'obra del Recanatese. Ens proporciona una introducció bona i àgil, i unes notes als textos excel·lents, amb una descripció minuciosa dels dubtes del traductor i de les correccions i modificacions aportades al llarg del temps. La separació més clara entre Descot i Comadira rau en la major llibertat que el segon reivindica per a les seves versions, amb la qual cosa, en alguns casos, reproduceix fidelment les rimes i, en altres, s'estima més evitar-les del tot o parcialment. Tot i amb tot, aquest desequilibri genera una fricció entre els textos catalans, i és l'única pega que em sentiria capaç de retreure a un llibre digne dels majors elogis.

Aquí podria posar el punt final a la meva ressenya, si no fos que tinc notícia d'una versió de Dino Campana feta per Susanna Rafart i que, segurament, veurà la llum abans d'aquest article.⁽¹¹⁾ No puc comentar amb la distància crítica necessària una obra encara inèdita i en la qual també hi ha una participació meua (tot i que limitada a la redacció d'un pròleg), però puc donar-ne una petita mostra representativa. Així, doncs, per concloure, transcriu, en l'original i en la versió catalana, l'incipit de *Bat i bota*, un poema marítim on la forma mètrica basada en el ritme ternari de l'anapest reproduceix, amb una probable reminiscència dels iambes de Catul («Phaselus ille quem videtis hospites...»), el moviment del vaixell dins l'aigua.

Batte botte

Ne la nave
Che si scuote
Con le navi che percuote
Di un'aurora
Sulla prora
Splende un occhio
Incandescente:
(Il mio passo
Solitario
Beve l'ombra
per il Quais)

Bat i bota

En la nau
Que es sacseja,
Amb les naus que colpeja
D'una aurora
A la vora
L'ull espireja
Incandescent:
(El meu pas
Solitari
Que beu l'ombra
Pel passeig)

NOTES

- (1) Es tracta del projecte de recerca que, en la seva fase més recent, té com a títol *Texto y paratexto en las traducciones españolas de la literatura italiana: elaboración de un hipertexto de las traducciones literarias en castellano y catalán: 1300-1939 (HUM2005-00042)*, coordinat per la Dra. María de las Nieves Muñiz Muñiz. Els resultats d'aquest esforç són visibles a la pàgina web <http://www.ub.edu/boscan> i a les actes del congrés que va tenir lloc a la Universitat de Barcelona l'any 2005: "La traduzione della letteratura italiana in Spagna (1300-1939). Traduzione e tradizione del testo. Atti del Primo Convegno Internazionale", a cura de María de las Nieves MUÑIZ MUÑIZ, Florència, Franco Cesati Editore, 2006.
- (2) Per una mirada general respecte al període que va de 1918 a 1936, és indispensable consultar el llibre de Gabriella GAVAGNIN, *Classicisme i Renaixement: una idea d'Itàlia durant el Noucentisme*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2005, i l'antologia de traduccions, a cura de la mateixa autora, *De Leopardi a Ungaretti: un segle de poesia italiana*, Barcelona, Proa, 2001.
- (3) Manuel de Montoliu. «Josep M. de Sagarra traductor de la Divina Comèdia», *La Veu de Catalunya*, 25 de juny de 1935. Reproduït amb el títol «Dante Alighieri. "La Divina Comèdia», dins *Id.*, *Breviari crític*, vol. VII, a cura de F. Xavier RICOMÀ i Rosa M. RICOMÀ, Tarragona, Institut d'Estudis Tarraconensis Ramon Berenguer IV, 1988, pp. 212-214.
- (4) Cito la darrera edició: DANTE, *La Divina Comèdia*, trad. de Josep Maria de Sagarra, Barcelona, Quaderns Crema, 2000 [1947-1949-1951].
- (5) Dante ALIGHIERI. *Divina Comèdia*, trad. de Joan Francesc Mira, Barcelona, Proa, 2000.
- (6) Giovanni PASCOLI. *Poesies*, Barcelona, Galerada, 2002.
- (7) Ludovico ARIOSTO. *Orland Furiós*, trad. de Bonaventura Vallespinosa, Barcelona, Eds. 62, 1983. És emblemàtica l'absència d'aquest text en la categoria bibliogràfica «Traduccions al català més significatives fetes per Vallespinosa», dins Joaquim MOLAS, *Les avant-guardes literàries a Catalunya*, Madrid/Frankfurt am Main, Iberoamericana/Vervuert, 2005, p. 36.
- (8) Francesco PETRARCA, *Sonets*, trad. de Miquel DescLOT, Barcelona, Proa, 2002.
- (9) Aquesta consideració meua ha de ser llegida en referència a una ressenya que la versió de DescLOT va rebre per part de Costanzo DI GIROLAMO, «Antica lirica italiana in catalano», *Quaderns d'Itàlia*, núm. 6, 2001, pp. 187-193 —tot i que els textos de Petrarca examinats són extrets del quadern de bitàcoles del traductor, *Saps la terra on floreix el llimoner? Dante, Petrarca, Miquelangelo*, trad. de Miquel DescLOT, Barcelona, Proa, 1999. La posició de Di Girolamo, un dels màxims filòlegs de la romanística actual, és diametralment oposada a la meua, ja que és la conseqüència d'un plantejament inicial del tot diferent. L'estudiós afirma la vacuïtat de reproduir les formes mètriques de l'italià del segle XIV, ja que donarien peu a un resultat que, en l'idioma d'arribada, es col·locaria fora del temps i de la realitat. Si bé em permeto discrepar dels pressupòsits de Di Girolamo, coincideixo amb ell quan posa el dit a la nafra i treu a col·lació els paranys en què DescLOT cau de tant en tant.
- (10) Giacomo LEOPARDI. *Cants*, trad. de Narcís Comadira, Barcelona, Eds. 62, 2004. Hi ha una traducció catalana moderna i anterior: *Id.*, *Cants*, trad. d'Alfons Maseras, Barcelona, Oasi, 1938.
- (11) Dino CAMPANA. *Cants Òrfics*, trad. de Susanna Rafart, Ciutat de Mallorca, Moll (en premsa, 2006).

TEATRE I TRADUCCIÓ

Al'hora de traduir una obra de teatre hi ha traductors que distingeixen entre la traducció per la representació i la traducció per la lectura, personalment crec que aquesta distinció no és adient i que sempre s'ha de traduir per l'escena, ja que la intenció de l'autor és, pràcticament sempre, crear un text per ser representat. El que fa, però, que una obra sigui representable és un tema complex: pel que fa a la mesura, els directors hi troben fàcil solució, però el traductor ha de traduir el text sense escurçar-lo; i pel que fa als canvis d'escena, que és un aspecte que molt sovint es relaciona amb la representabilitat d'una obra de teatre, resoldre'ls depèn molt de la imaginació del director, ja que amb una taula i una cadira es pot representar una estança dins la casa més sumptuosa.

La majoria de les obres teatrals es tradueixen per les companyes que les volen portar a escena, no només per la possibilitat que siguin representades, sinó per a aquells qui tenen en ment de representar-les i, massa sovint, la seva tria es veu sotmesa al concepte d'actualitat, és a dir, una obra per ser adient i perquè sigui apta per ser portada a escena ha de ser "actual". Voldria posar en qüestió aquesta idea de l'actualitat d'una obra teatral perquè és un concepte totalment construït. Si bé totes les obres estan lligades al seu temps, aquest fet no ha de suposar cap inconvenient perquè, primer: podem imaginar el passat i, per tant, no ens cal que se'ns parli del present constantment i, d'altra banda, quan un director diu que una obra és actual el que vol dir és que en la seva lectura de l'actualitat hi troba alguna connexió, algun paral·lelisme, amb algun aspecte de l'obra que ha triat. És significatiu que cada cop que es celebra una efemèride, com pels docents anys del naixement d'un autor, per exemple, de sobte, la seva obra esdevé de molta actualitat. Aquest fenomen, tan convenient per a la indústria cultural, és molt important per al teatre, ja que hi ha obres que realment estan molt lligades al seu temps i prenen sentit en un context social molt determinat, però aquest fet, que es veu sovint com una limitació, no ho és. D'altra banda, hi ha obres que, com a clàssics, se'ls ha atorgat la virtut de ser sempre d'actualitat, però crec que estem davant una exageració. Shakespeare, per exemple, no parla pas de l'ànima humana, des del meu punt de vista, sinó que la sobredimensiona i d'aquí prové el plaer que en traiem en llegir-lo, perquè els sentiments i les emocions que descriu fan que pensem que el ser humà pot assumir una tal intensitat quan, en realitat, la major part dels personatges shakespearians serien candidats per al frenopàtic. Si poguéssim viure aquestes emocions amb aquesta força, probablement pagaríem un preu molt alt i, en canvi, es diu amb tota tranquil·litat que Shakespeare parla del ser humà. L'obra teatral d'Eliot, d'altra banda, que es planteja problemes i preguntes que l'home es formula constantment i que, en aquest sentit, és tan intemporal com a mínim com l'obra de Shakespeare, ara seria molt difícil que es representés (a menys que hi hagués alguna efemèride eliotiana, és clar) perquè som massa cíncics per admetre la seva sinceritat i, per tant, és menys probable que es tradueixi.

Pel que fa a què és i què no és traduïble, crec que més enllà dels problemes lingüístics, que sempre tenen alguna alternativa si no solució, el que és intraduïble és la tradició pròpia d'una literatura. El que Goldoni representa, per exemple, al segle XVIII italià, no es pot traslladar. La

forma com, partint de la Commedia dell' Arte, l'autor evoluciona fins acabar definitivament amb aquella antiga expressió teatral no té traducció possible a una literatura diferent. De fet, la qüestió important és, precisament, aquesta: que una traducció insereix una obra estrangera dins una nova tradició, alterant-la, fent que es reinterpreti també el passat i conformant un nou un cànon literari, cànon que sobrepassa la idea de període i la creació que té lloc en un determinat moment i que es forma en un sistema literari, concepte molt més ampli en el qual conviu la literatura del passat i del present amb tot allò a què el lector té accés i com és valorat i reinterpretat per cada generació. Les traduccions són, de fet, indicadors dels interessos d'una determinada societat.

Una traducció és un comentari a l'obra, és un punt de vista, està sempre ideològicament marcada, però això hauria de ser un valor afegit a l'obra traduïda. Crec que perquè la feina del traductor es valori el que s'ha de valorar són les traduccions mateixes. Quan es considera la traducció en relació a l'original, aquesta és vista sempre com un empitjorament inevitable, mentre que, seguint la comparació que el traductor Renato Poggioli va proposar en un article el 1966 s'hauria de veure com l'expressió d'un art interpretativa, com la interpretació d'una partitura musical. Seria interessant que, almenys algun cop, es fes l'exercici de llegir dues o tres traduccions diferents d'una mateixa obra per tenir, així, diferents punts de vista sobre ella i una opinió més real i més completa. Tot i que, en un principi, podria semblar que la lectura de diferents traduccions pot, més aviat, confondre, crec que pot reconstruir el que hi ha de comú en totes elles i que fer veure el que hi ha d'ideològic i de diferent també pot dir-nos molt de l'original.

Inevitablement, en parlar de traducció teatral, he de parlar dels directors i actors i de la difícil convivència del text amb aquells qui el porten a escena. Per a gran part del món teatral el text és un punt de partida quan crec que hauria de ser un punt d'arribada. Directors i actors es senten amb la llibertat de tallar, afegir o canviar el text, i crec que això és un abús, al qual els mateixos autors teatrals es sotmeten, altrament no podrien veure les seves obres en escena, renunciant així a defensar la seva obra. El repartiment del poder deixa ben clar que els qui treballem amb el text trobem la dinàmica teatral més aviat irritant. Hi ha, però, un cas que hauria d'haver establert precedent: Tennessee Williams, l'any 1974, va portar a judici la companyia alemanya Theatre der Freien Volksbühne Berlin que havia modificat la seva obra *Un tramvia anomenat desig* i va guanyar. Shakespeare, està clar que no pot denunciar ningú, però en més d'un cas crec que ho hauria fet, perquè hom pot dir que s'inspira en l'obra d'un determinat autor però no canviar-la i continuar mostrant-la com la creació original. Hi ha tot un vocabulari en l'àmbit de la traducció teatral que amaga la impunitat davant la distorsió injustificada: adaptació, versió o versió lliure, no es distingeixen clarament, són només designacions per fer el que a hom li plau amb l'obra d'altres. Les bones obres de teatre haurien de ser un punt d'arribada, ja que no s'exhaureixen i sempre s'hi poden fer noves lectures sense necessitat de modificar ni una sola coma.

La publicació d'una obra teatral que s'ha portat a escena acostuma a respectar el text del traductor. No té perquè recollir els canvis que, d'altra banda, poden tornar a refer-se, d'una determinada representació. Respectant el text íntegrament es pot ser infinitament creatiu.

NARRATIVA I TRADUCCIÓ

Empiezaré esta breve intervención con una confesión. Uno de los fundamentos de mi formación literaria es el romanticismo, muy concretamente el romanticismo alemán, me educó, literariamente, leyendo a Novalis, a los Schlegel, a Hamann, Tieck, Brentano, Hoffmann, Kleist. Y el romanticismo fue una de las grandes épocas de la traducción, tanto en la práctica como en la teoría. Allí se forjaron muchas concepciones en torno a la universalidad de la literatura y, también, a la universalidad de las lenguas. Decía uno de los teóricos románticos, Johann Wilhelm Ritter, que existe un lenguaje universal, que las lenguas particulares son individuaciones de este lenguaje universal. Otro teórico de la lengua y de la traducción, ya del siglo XX, también deudor del romanticismo, Walter Benjamin, sostenía que las lenguas particulares eran fragmentos de ese lenguaje puro. Precisamente porque existe un lenguaje universal, se puede traducir. El hincapié hay que ponerlo en la traducibilidad. Se puede traducir: ese es nuestro punto de partida.

Precisamente porque existe un lenguaje universal, no traducimos la frase sino la idea de la frase. Hay una sutil diferencia entre literalidad e idea. Traducimos frases, sí, pero, de hecho, para hacerlo bien, traducimos la idea. Recordemos que, en griego, *eidenai*, saber, *eîdos*, forma, figura, están emparentados con ver, contemplar. Las ideas se ven con la mirada interior. Para traducir, y sobre todo para traducir narrativa, hay que ver, hay que captar la idea de la palabra, de la frase, del párrafo. Dicho de otro modo, para ser muy concreto, hay que ver qué ocurre. El proceso ideal es: comprender la palabra, aprehender la idea de la palabra, aprehender la idea de la palabra dentro de su contexto, plasmarla en la lengua de llegada, comparar luego nuestra plasmación con la del texto original. Si hemos captado la idea a la perfección, veremos que la frase original y la frase traducida coinciden: coinciden lingüísticamente, hasta diría, con una vuelta de tuerca: literalmente. Este mismo proceso es válido para la traducción de un diálogo, de una escena. Hay que comprender, seguir y trazar la lógica interna del diálogo, de la escena.

La idea hace que nos despeguemos de la literalidad de la palabra, de la frase, quizá para volver a ella. También el hecho de que la unidad de nuestra traducción no sea la frase, sino el texto. Cuando traduzco, por ejemplo, un relato de Kafka, he de tener en cuenta la totalidad del texto. Las piezas encajan en una totalidad. La actividad del traductor no es analítica, sino sintética. Es decir, el traductor debe conocer y poseer y aplicar las herramientas del filólogo, de aquel que desmenuza los textos, de aquel que los desmonta para ver como funcionan, debe analizar el texto que se dispone a traducir, conocer su prehistoria y su historia, la obra del autor, la época, etc. Pero todo ello no es, en sí, la tarea del traductor: su tarea consiste en guardar, en recoger en una lengua un texto que está dado en otra, consiste en montar, levantar, construir en una lengua lo que está escrito en otra. Es decir, todos aquellos conocimientos y análisis son necesarios, pero, dicho con un punto de exageración, no imprescindibles. Podemos imaginar a un traductor que no sepa nada de los antecedentes de un autor, de una obra, y traduzca bien el texto. Podemos imaginar asimismo a un traductor que conozca los antecedentes y lo traduzca mal. Una obra no sólo transmite contenido verbal, sino estilo, ritmo, sentimiento, etc. Todo esto es lo que reconstruye un traductor. Una obra literaria es una obra de arte lingüística. A lo mismo ha de aspirar la traducción.

La insistencia por parte del traductor en la singularidad del texto no es desde luego baladí. Una vez que la obra se desprende del autor, inicia un camino que Walter Benjamin denomina su *Nachgeschichte*, su historia posterior, su posthistoria, que pasa a formar parte de ella. A esta posthistoria pertenece también el trabajo del traductor, como la recepción en general, la crítica, el análisis, la lectura activa. Todo ello ES la obra de arte, que de este modo se inserta en la historia y adquiere vitalidad.

Ahora estamos asistiendo a un proceso de involución, de reacción, en el que la obra vuelve a aparecer como mero apéndice del autor. Es como si fuese una prolongación de su personalidad, porque lo que ahora interesa, en el fondo, es personalidad y no texto, autoridad y no el hacer, o sea, no la poesía. Hacia allí nos encaminamos, lo cual no es de extrañar viendo el panorama que nos rodea, de militarización, autoritarismo, jerarquización, de un lado, y fetichización, de otro. Ni qué decir tiene que la posición del traductor, de por sí enclenque, se vuelve aún más débil en este proceso.

Hay mucho desconocimiento, mucha ignorancia en lo que respecta a la traducción y a la tarea del traductor, fruto de una ideología de la primacía del sujeto cuyo análisis es necesario aunque no sea este el momento para abordarlo. ¡He oído a gente decir que sólo lee obras escritas en castellano! ¡Imaginemos a las literaturas cerradas cada una en su ámbito lingüístico! ¡Imaginemos a los escritores encerrados cada uno en su ámbito lingüístico! Sin embargo, incluso cuando se salvan estas fronteras, el traductor no existe: es como si nadie hubiera ayudado a cruzarlas.

Nuestra posición es enclenque y, aun así, el aire está lleno de traducción. Abrimos un periódico y leemos las palabras que pronunció el día anterior el vicepresidente de los Estados Unidos: «Yo apreté el gatillo.» + Esto dijo el vicepresidente del mundo. ¿Esto dijo? No, claro, no dijo exactamente esto, porque lo dijo en inglés. Alguien, no se sabe quién, tradujo sus palabras, que al día siguiente aparecían en un diario español. Por otra parte, sin embargo, si su frase fue correctamente traducida, es lo que dijo. He ahí el núcleo, la clave de la traducción. Ya que existe un lenguaje universal del que las lenguas son parte, existe la traducibilidad, que es la que nos permite la traducción. Poder vivir en contacto con ese lenguaje universal del que todas las lenguas participan es el privilegio y la alegría profunda del traductor.

Los textos narrativos, las novelas, los relatos, etc. son algo vivo, se van enriqueciendo con las lecturas, los estudios, las críticas y también con las traducciones, que le aportan nuevas lenguas y, por tanto, nuevos lectores y nuevas lecturas. Así también se construye ese ámbito de libertad concreta llamado literatura.

Fragmento de *Budapest, Viena, Budapest: quince bagatelas*, de Imre Kertész

De repente se aparece ante mí el director de escena ruso Liubimov, en un día invernal, húmedo, gélido y gris; sale, acompañado por una corte femenina, del Palacio «Elizélt», estropeado, como lo llama el lenguaje popular budapestino, situado en la plaza Vörösmarty. Yo acompañaba precisamente al escritor alemán (occidental) Tankred Dorst, cuya obra de teatro *Merlín* había traducido. Los dos hombres se abrazaron efusivamente. Traduje las palabras de Dorst al húngaro, y las mujeres se encargaron de traducirlas al ruso, para Liubimov. Recuerdo que una de las mujeres

se quejó mucho: «No nos sentimos a gusto. Nos duele la cabeza, y las autoridades húngaras no se comportan correctamente con nosotros», dijo, utilizando en todo momento la primera persona del plural. Liubimov invitó a Dorst al ensayo general de *Don Giovanni*, con el vestuario completo. Pude asistir con él, como acompañante. Al final volvió a producirse la doble interpretación. Dorst elogió la puesta en escena con palabras llenas de entusiasmo. Mientras lo traducía, se me ocurrió de pronto la delirante idea de que yo también estaba presente, o sea, que añadí: «Por favor, dígame al señor Liubimov que yo también le felicito.» A lo cual la mujer me respondió con una mirada aniquiladora: «Usted no le felicite sino que límitese a su trabajo de intérprete.» He aquí, pues, otra historia de la pérdida de mi incógnito.

INVENTARI DE TOPONÍMIA PENEDESENCA

Preguem que es faci conèixer qualsevol referència documental que es tingui dels següents llocs del Penedès:

LLISTA NÚMERO 119 - Tardor 07

TOPÒNIMS	MUNICIPI	1ª NOTÍCIA	DATA
CARABOT, Mas	Sant Pere de Ribes	"mas Carabot"	1588
CARALT, Casa de	Sant Pere de Ribes	"casa de Caralt"	1705
CARAMELLA, Mas de	Terrassola i Lavit	"Caramella"	1158
CARCANYOL, Muntanya del	Cubelles (Rocacrespa)	"Carcanyol"	1596
CARDÚS, Masia de coll	?	"Coll Cardús"	1845
CARINENGA, Vinyet de	Sant Cugat Sesgarrigues?	"Carinenga"	S. XIII
CARINYENES, Les	Castellví de la Marca	"Carinyenes"	?
CARLÍ, Barraca del	Castellet i la Gornal	"Carlí"	1977
CARME, Font del	Santa Margarida i els Monjos	?	1978
CARRERÓ, Mas	Sant Pere de Riudebitlles	?	2005
CARTRONA, Plana	Sant Cugat Sesgarrigues	"Cartrona"	1812
CASA BLANCA	Castellet i la Gornal	?	1975
CASADES, Les	Sant Quintí de Mediona	"Casades"	1303
CASAFORT, quadra de	Castellví de la Marca?	"Casafort"	1358
CASA GRAN, La	Les Cabanyes	"La Casa Gran"	1856
CASA GRAN	Torrelles de Foix	"Casa Gran"	S. XVIII
CASANOVES, Mas d'en	Cubelles	"Casanovas"	1613
CASA ROJA, La	Sant Martí Sarroca	?	1995
CASALOT, El	Castellet i la Gornal	?	1978
CASALOTS, Carrerada dels	Cubelles (Rocacrespa)	"dels Casalots"	1602
CASALOTS, Els	Torrelles de Foix	?	1965
CASALS, Mas	Pontons	"Berenguer de C."	1266
CASASÚS, Mas i plana del	Sant Pere de Ribes	"del Casasús"	1588
CASES, Cal	Sant Jaume dels Domenys	?	2002
CASES BLANQUES, Les	Santa Margarida i els Monjos	"Cases Blanques"	1381

Adreceu-vos a:

Vicenç Carbonell, Av. de Jaume Balmes, 32, 3r, 2a

08800 VILANOVA I LA GELTRÚ

Tel. 93 815 90 26 - C.e: v_carbonell_v@yahoo.es

25 SORTIDES A PEU PEL PENEDES

Secció d'Excursionisme de l'Institut d'Estudis Penedesencs
2003

TOPÒNIMS	PÀGINES	NOTES
JAFRE, baronia de (Olivella)	147	Esment
JAFRE, forats de (Ribes)	47	A la riera de Jafre
JAFRE, riera de (Olivella/Ribes)	45, 47	Tributària de la riera de Begues
JAUME ESQUERRÀ, can (el Montmell)	29	A la Moja
JAUME JAUME, cal (Vilobí)	103	També dita la Torre des de 1910
JAUME XAVARTER, cal (Font-rubí)	103	
JAUME, corral d'en (Olesa)	33	
JAUMETA, la (Aiguamúrcia)	21	
JOANÀS, cal (Font-rubí)	103, 104	Esment
JOANS, avenc dels (Albinyana)	51	A la banda de Sant Antoni
JOMBO, can (Mediona)	73	Al peu de la riera de la Llacuna
JONCOSA, la (el Montmell)	67, 81, 85, 86 (dibuix), 87	Capital del municipi
JOVER, mas (Banyeres)	168	Esment
JULIANA, pedrera (Bellvei)	133	Esment
JURAT, fondo del (el Montmell)	67	Vora Sansuies
LAVERN (Subirats)	17	Barriada
LAVIT I EL SEU CASTELL	95, 105	Lloc existent l'any 954. Castell el 956
LLACUNA, la (Anoia)	73	Antiga demarcació del Penedès
LLACUNALBA (Canyelles)	25	Can Ferrer de Llacunalba
LLAMBEIG, fondo del (Castellet)	145	A Torrelletes
LLARG, marge (Sitges)	115, 119	En el Picorb
LLARGA, punta (Vilanova/Ribes)	41	També dita dels Colls
LLARGA, serra (el Montmell)	29	
LLEDONER I EL VIADUCTE, el (Vallirana)	55, 57	Més avall riera d'Olesa
LLETGER (St. Jaume dels Domenys)	155, 157, 159	Antiga quadra de Castellví
LLIGAMOSQUES	160, 161	Sant Jaume dels Domenys
LLOMBARDES I PLANA DE LES (Torrelles)	15, 73	Limita amb Font-rubí
LLOPART DE LA COSTA, can (Subirats)	16 (foto torre), 17	Caseriu
LLOSES, can (Ribes)	45, 47	Masia vora la carretera d'Olivella
LLUC, corral d'en (Olesa)	33	
LLUÇA I FONT DE LA MATA, can (Sitges)	109, 113, 114, 115, 116	A 300 m d'altitud. Antiga Casa Nova

(continuarà)

2006-2007. DOS ANYS DEL PROJECTE DE RECERCA I DIVULGACIÓ HISTÒRICA “TOTS ELS NOMS (El Penedès, 1931-1978)”

El darrer trimestre del 2006 el Parlament de Catalunya i el Congrés de Diputats han aprovat les lleis del Memorial Democràtic i de la Memòria Històrica, respectivament. La Llei del Memorial Democràtic ha recollit nombroses aportacions presentades al llarg de la seva tramitació parlamentària i ha estat aprovada, quasi en la seva totalitat, per la majoria de grups parlamentaris catalans i dels col·lectius que treballen aquests temes. En canvi, la Llei de la Memòria Històrica ha estat rebuda amb divisió d'opinions i amb crítiques per part de diverses entitats memorialístiques al no reconèixer la il·legitimitat dels judicis militars franquistes. En qualsevol cas, ambdues lleis poden afavorir el procés obert en els darrers anys de recuperació de la memòria democràtica del nostre país, en el qual s'insereix el Projecte *Tots els Noms* que lidera l'Institut d'Estudis Penedesencs.

Els convenis signats per l'Institut d'Estudis Penedesencs, els Consells Comarcals de l'Alt Penedès, del Baix Penedès i del Garraf, el Museu de Vilafranca – Museu del Vi, i la Direcció General del Memorial Democràtic han permès de realitzar un ampli ventall d'activitats, d'entre les quals volem destacar les següents:

Any 2006

- Desenvolupament de la primera fase del Projecte per a la localització, registre i senyalització dels llocs emblemàtics de la II República, la Guerra Civil, el franquisme i la lluita per la democràcia (2006-2007). Desplegament de la xarxa de col·laboradors que ha permès disposar d'un informant en cadascun dels 47 municipis penedesencs, coordinats comarcalsment. Treball de camp per part de la xarxa de col·laboradors per a procedir a l'exploració del territori a fi de confeccionar el cens de persones, llocs i fets, a partir de les fitxes facilitades i un cop validades entrar-les a la base de dades “Memòria Democràtica del Penedès” (<http://webserveis5.udl.es/login.php>).
- Recerca sobre els fons documentals del Penedès entre 1931 i 1939, en diversos arxius penedesencs (Arxius Comarcals de l'Alt Penedès, Baix Penedès i Garraf, i arxius municipals de Sitges, l'Arboç i Sant Sadurní d'Anoia. La informació obtinguda en aquesta recerca quedarà recollida en una base de dades consultable per internet, i que facilitarà el treball previ de les futures recerques sobres aquest període.
- Recerca oral sobre el Penedès entre 1931 i 1939. S'han iniciat les entrevistes i gravacions (una per comarca) a protagonistes del

període de la Segona República i la Guerra Civil. Les entrevistes seran editades.

- Publicació del llibre “**Víctimes de la Guerra Civil al Penedès**”, amb els noms dels 1.300 soldats morts i altres víctimes directes de la Guerra Civil.
- Creació d'una **pàgina web** per al Projecte Tots els Noms. S'ha creat una pàgina web: www.totselsnoms.org amb l'objectiu de fer accessible la consulta pública dels resultats de la recerca i les bases de dades, i facilitar l'aportació d'informació per part dels penedesencs.
- Col·laboració amb diverses iniciatives locals relacionades amb la recerca i la divulgació històrica del període 1931-1978: Projecte de recerca sobre la II República i la Guerra Civil a Subirats; Jornades sobre l'aviació i la Guerra Civil; Estudi sobre la repressió franquista al Penedès; Jornades sobre la renovació pedagògica al Penedès durant la Segona República; Conferències sobre la Segona República al Penedès a Cunit, el Vendrell, Vilanova i la Geltrú, Sitges, Vilafranca del Penedès, Sant Martí Sarroca i Subirats.

Programa bienni 2007-2008

- Realització de la segona fase del *Projecte per a la localització, registre i senyalització dels llocs emblemàtics de la Segona República, la Guerra Civil, la Repressió franquista i la lluita per la Democràcia al Penedès*.
- Elaboració d'una proposta d'actuació patrimonial i cultural sobre els escenaris de la Guerra Civil al Penedès (hospitals, refugis, trinxeres, bombardeigs, l'ocupació franquista...).
- Recerca sobre les actuacions i l'impacte en els 47 municipis de les tres comarques penedesenques durant la **Segona República** (1931-1936), especialment en els camps dels ajuntaments i l'urbanisme, l'educació i la cultura, l'associacionisme i el món agrari, a partir de fonts documentals i entrevistes orals.
- Preparació d'una **exposició itinerant sobre l'impacte de la Segona República al Penedès**, a partir de la recerca feta, i dividida en tres parts una per a cada comarca.
- Edició d'un llibre sobre “**La repressió franquista (1939-1945) al Baix Penedès**”, amb un estudi introductori i les dades de les 374 persones que foren processades i condemnades, com a resultat d'una recerca realitzada l'any 2006.
- Elaboració d'un llibre i d'un DVD, i muntatge d'una exposició sobre la **repressió franquista a l'Alt Penedès**, a partir de la recerca realitzada els anys 2005 i 2006.
- Recerca sobre la **repressió franquista (1939-1945) al Garraf**, en els arxius locals i comarcals, l'Archivo Histórico Nacional, l'Arxiu General Militar de Barcelona i l'Arxiu General del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, i ordenació de la informació en una base de dades.
- L'edició del llibre “**Els joves i la Segona República i la Guerra Civil al Penedès**”, a partir de treballs de recerca de batxillerat.
- Recerca documental i oral sobre la **Transició a Vilafranca i a l'Alt Penedès (1972-1979)** i preparació de l'edició d'un llibre, un DVD i una exposició.
- Elaboració de guions i producció de documentals sobre la Guerra Civil a Vilanova i

la Geltrú a partir dels enregistraments realitzats els anys noranta per Canal Blau TV de Vilanova i la Geltrú.

- **Segona fase de la realització d'enregistraments audiovisuals** de testimonis per a l'elaboració d'un banc de dades audiovisual sobre la Segona República, la Guerra Civil, el franquisme i la lluita per la democràcia a les tres comarques del Penedès (16 persones).
- **Manteniment, actualització i ampliació de la web del Projecte "Tots els Noms"** (www.totselsnoms.org), millorant la seva interactivitat, i introduint les dades obtingudes en

les diverses recerques del Projecte, especialment les que fan referència a les persones, i fer-la operativa per a la consulta. Es preveu que s'entraran dades corresponents a unes **5.000 persones del Penedès** relacionades amb la Segona República, la Guerra Civil, el Franquisme i l'antifranquisme.

Per a més informació es pot consultar la web del projecte: www.totselsnoms.org o adreçar-vos a secretaria@totselsnoms.org.

Ramon Arnabat
Director del projecte "Tots els Noms"

Joan Solé i Bordes

PERE MAS I PERERA, TRENTA ANYS ABSENT. UNA CARTA INÈDITA

Es compleixen enguany les tres dècades de la mort de Pere Mas i Perera a l'exili argentí, d'on no va tornar mai. Home clau per entendre moltes coses de la Vilafranca i el Penedès del segle XX, des d'aquell 1977 fins ara de Pere Mas tan sols n'hem vist el reconeixement oficial vilafranquí amb el nom a una escola, algun opuscle espars i un parell de bestretes de Juliana Messalles de la completíssima biografia en la qual treballa des de fa tants anys. La família vilafranquina del mestre ens ha permès accedir, però, a alguns documents, entre aquests la carta inèdita que recollim aquí. Serveixi aquest detall de record a la memòria del mestre.

El dia 1 de febrer de 1967 el plenari de l'Ajuntament de Vilafranca va prendre l'acord de demanar a l'organisme corresponent que s'autoritzés el canvi del topònim "Villafranca del Panadés" al de "Vilafranca del Panadés". Aquesta decisió va obrir la caixa del trons no sols en relació a la referència a la vila, sinó també sobre la correcta grafia del topònim "Penedès", d'etimologia prou complexa i discutida. En obrir-se el tema, el 4 de maig de 1967 va ser el Museu de Vilafranca, mitjançant carta del seu president, Antoni Amador, qui va proposar a l'Ajuntament com a grafia correcta "Vilafranca del Penedès".

La Casa de la Vila, però, va mantenir la línia inicial i l'11 de gener de 1968 va adreçar una instància al governador civil,

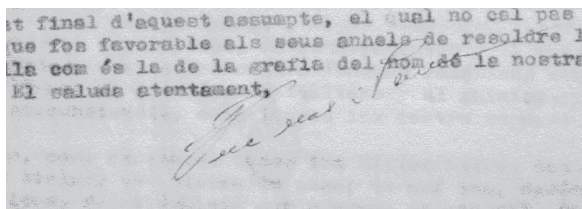
signada per l'alcalde Lluís Melo Garcia, demanant l'autorització del topònim "Vilafranca del Panadés". L'11 de juliol d'aquell 1968 es va rebre a la Casa de la Vila un informe del Ministeri de la Governació, en concret de la Direcció General d'Administració Local, on es feien una colla de consideracions contràries al canvi, de forma que en aquell moment semblava que no s'autoritzaria cap mena de canvi. La base de l'informe desfavorable n'era un de la Reial Acadèmia de la Història que no veia correcte canviar la denominació "Villafranca", tota vegada que no s'ajustava a la mateixa grafia de les altres "villafrancas" existents en una geografia de parla castellana en la qual els senyors acadèmics s'entestaven a situar també la penedesenca. El Plenari Municipal es va reunir el 21 de juliol i va acordar tornar a estudiar el tema. Havia arribat l'hora dels especialistes.

Tot ens fa pensar que en el tema hi va intervenir llavors Manuel Trens, el qual —a més de dir-hi la seva com a director del Museu Diocesà de Barcelona, signant en castellà un "Dictamen sobre la correcta grafia del nombre de nuestra villa y comarca" de data 20 de setembre d'aquell mateix 1968, tot indicant que ho feia a petició de l'alcalde Melo— va fer consultes a l'Acadèmia de Bones Lletres, a l'alegal Institut d'Estudis Catalans i personalment als vilafranquins Pere Bohigas i Balaguer, Antoni Sabaté i Mill, i especialment a Pere Mas i Perera. De l'encàrrec del doctor Trens, en va resultar un saluda de l'alcalde Melo a l'il·lustre exiliat i la carta de contestació d'aquest que avui publiquem i que acompanyava l'informe de Pere Mas, redactat en castellà i signat a Buenos Aires el 28 de setembre; allí ratificava el que ja havia escrit el 1932 a l'entorn de la grafia del topònim com "Vilafranca del

Penedès”. El treball l’havia aprofitat Mas i Perera per redactar un article en català sobre l’etimologia i grafia del terme “Penedès” que el 30 d’agost es va publicar en la nostra llengua al setmanari *Tele Estel*.

Observat des de la perspectiva actual el tema té un cert caire de regust polític, una reivindicació de catalanitat en el topònim vilafranquí que finalment quedaria aturada —qui sap si voluntàriament o com a resultat de la paperassa burocràtica— una colla d’anys. Cal observar, però, la curosa expressió catalana de la prosa de Pere Mas en la carta que reproduïm, amb la catalanització de la denominació de tots els organismes oficials, i una certa tonalitat de menyspreu envers el desconeixement científic de la realitat de Catalunya —llegiu, si us plau, amb atenció el penúltim paràgraf de la carta—, talment un testimoniatge de convicció patriòtica, a partir del nom de la capital de la nostra comarca i de la mà d’un home imprescindible per a la cultura penedesenca, tot i que mantenir-s’hi físicament absent des de feia trenta anys.

La consulta a l’exiliat devia ser qualificada d’imprescindible per Manuel Trens davant la situació que s’havia creat amb la proposta inicial de l’Ajuntament vilafranquí i l’informe desfavorable. Veritablement, el tema va acabar esdevenint un punt de coincidència, però no pas de concòrdia, entre l’exiliat republicà Pere Mas i Perera, promotor d’activitats polítiques i culturals catalanistes arreu del món —entre elles els Jocs Florals de la Llengua Catalana a l’exili— i Lluís Melo Garcia, “alférez provisional” dels anys de la guerra, metge i alcalde franquista de la vila.

Signatura de Pere Mas al peu de la carta.

També Antoni Maria Badia i Margarit en nom de l’Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona hi va dir la seva en informe de data 23 de gener de 1969; el de Ramon Aramon i Serra, de l’Institut d’Estudis Catalans (entitat llavors encara no reconeguda oficialment, tot i que tolerada), no portava data, i tampoc els de Pere Bohigas i Antoni Sabaté. Tots ells eren coincidents en la forma “Vilafranca del Penedès”, de manera que el Ple Municipal del 15 d’octubre de 1969 va fer la petició oficial de canvi de topònim i el tema, amb la papereta solucionada a nivell local, va quedar oficialment en tràmit. El 26 de gener de 1971 l’alcalde Melo s’adreçava a la Direcció General d’Administració Local i demanava el canvi per “Vilafranca del Penedés”, el Ple de la Diputació de Barcelona aprovava el canvi el 30 de març d’aquell mateix any, i finalment el Consell de Ministres del 5 d’octubre acceptava la forma “Vilafranca del Penedés”, opció validada en publicar-se al BOE del 28 de gener de 1972. Més de cinc anys per canviar un nom.

Hem resseguit aquest procés en base als documents que el 19 i el 26 de febrer del mateix 1972 es van aplegar en l’opuscle “El nombre oficial de Vilafranca del Penedes en su correcta grafía”, separata del setmanari *Penedés* que justament havia canviat amb aquest motiu el topònim que li servia de capçalera. L’opuscle, tot i que d’acurada edició, ens mostra les incongruències de l’època en el seu mateix títol, sense posar cap mena d’accent sobre el topònim de la comarca; una mostra de com en els diversos documents oficials es va intentar salvar la correcció política a l’entorn d’un miserable accent que no podia veure reconegut el seu caràcter obert sobre la vocal tònica i aguda.

Pere Mas i Perera
Avda Federico Lacroze 2534, C.
Buenos Aires

Buenos Aires, 28 de setembre del 1968.

Sr. Lluís Melo Garcia
Alcalde-President del Molt Il·lustre
Ajuntament
Vilafranca del Penedès.

Senyor alcalde:

Per mitjà del meu respectat i enyorat amic Dr. Mn. Manuel Trens, pvre, he rebut el seu saluda del 10 d'agost proppassat, junt amb la còpia de la comunicació de la Direcció General de l'Administració Local del Ministeri de la Governació, de Madrid, en què li és traslladat el dictamen de la Reial Acadèmia de la Història, en relació amb la grafia correcta del nom de la nostra vila natal, documentació que he llegit amb molta detenció.

Per consideració a Mn. Trens i en el meu desig d'ésser útil, en tot moment, a Vilafranca, tal com vostè vol, incloc a la present un escrit meu, redactat en castellà, en què li dono el meu parer d'historiador respecte de la grafia correcta del nostre topònim, per si creu convenient d'adjuntar-lo, com a peça documental, a l'expedient iniciat a Madrid, per a la modificació del nom de la nostra vila.

Però no sé pas estar-me, senyor alcalde, de comunicar a vostè, amb tota franquesa i d'una manera objectiva, el meu criteri sincer sobre l'al·legat de la Reial Acadèmia de la Història, del 24 de maig proppassat.

El seu text, senyor alcalde, té, en general, poca consistència científica, per tal com les raons que addueix, tant en relació amb el terme *Penedès* com amb el *Vilafranca*, resulten molt poc fermes, perquè no s'apuntalen en cap investigació rigorosa de la naturalesa, de l'origen i de la història d'aquells dos mots, tal com exigeix la Toponímia, que és una ciència, i que, com a tal, obliga: a) a fixar les grafies en base a la procedència de les formes inicials de la veu que s'estudia, i c) [sic], a cavall de l'etimologia lingüística i de la històrica, extreure les conclusions adients i, conseqüentment, fixar la forma escaient d'escriure cada topònim.

Els experts sostenen que un nom de lloc és una faïçó de la llengua d'un país, un mot foraster, tal com tots els altres, de vocals i de consonants i de fonemes articulats pels òrgans de la paraula i transmesos per l'oïda al cervell. Per a ells, una llengua és un moment particular, damunt un territori determinat, de l'evolució del llenguatge humà.

Per tant, la fixació d'una grafia no és pas mai una qüestió política, sinó científica, per tal com requereix un coneixement pregon de la llengua, de la història, de la geografia i de la sociologia de la contrada, més o menys vasta, d'on és original un topònim; en el cas plantejat per la Corporació municipal vilafranquina, de Catalunya, en concret.

La lectura del document consabut em demostra que els membres de la susdita Reial Acadèmia desconeixen, en absolut, l'origen i la història del català

o bé obren com si se'n desentenguessin en absolut, i no cal pas dir de la història del poblament i de l'evolució de la nostra comarca: generalitzen tant que evidencien que es deixen dur per interessos i sentiments totalment estranys a l'establiment de la grafia correcta dels mots sobre els quals ha estat consultada aquella institució.

Fixi's, senyor alcalde, que accepten la grafia Penedès tot senzillament perquè l'empra la Geografia de Catalunya, dirigida pel prof. L. Solé Sabarís i editada per l'Editorial Aedos, talment com si aquestes fossin les autoritats màximes en la matèria. En canvi, ignoren l'existència de l'Institut d'Estudis Catalans, fundat el 5 de juliol del 1907 per l'Excma. Diputació Provincial de Barcelona, especialitzat en l'estudi de la nostra història i la nostra llengua.

Quant al topònim Vilafranca, donen raons que posen de relleu llur ignorància supina de la realitat històrica comarcal.

Només li diré que si el terme vila "sólo tiene categoría administrativa de lugar", per què l'Acadèmia no ha fet valer la seva autoritat en el cas de nombrosos llogarrets de l'Estat espanyol coneguts oficialment com a Villa Alta (1.000 h.), Villa Blanino (2.000 h.), Villada (2.550 h.) i tantes d'altres, i no els obliga a dir-se vila?

Per altra part, el fet que aquella Acadèmia remarqui que, en cas d'ésser sol·licitada resoltament i acceptada la modificació del nostre topònim, la nova grafia constituïria un cas "únic en la nòmica de los municipios españoles" denota que vol desconèixer que una

tal dissemblança és la resultant de fets històrics que no poden ser tergiversats de cap manera.

Li agrairé, senyor alcalde, de voler-me acusar rebut de la present, per a la meva tranquil·litat, i, també, de tenir-me al corrent del resultat final d'aquest assumpte, el qual no cal pas que li digui que voldria que fos favorable als seus anhels de resoldre la qüestió tan àrdua i vella com és la de la grafia del nom de la nostra vila.

*El saluda atentament.
Pere Mas i Perera*

Joan Cuscó i Clarasó

"ELS SEGADORS", 125 ANYS D'HISTÒRIA

Enguany fa 125 anys que l'actual himne nacional de Catalunya es va posar a caminar. 125 anys que no han estat fàcils i que, com la mateixa Renaixença, van començar amb una certa improvisació. 125 anys que són el darrer període d'història d'un romanço popular creat a la dècada de 1640 amb l'ànim d'informar d'uns fets històrics en una societat que rebia les notícies a través de la literatura oral.

La lletra i la música de l'actual himne nacional tenen un llarga història al seu darre-re que, conjuntament amb la seva tonalitat menor, fa que *Els Segadors* sigui una peça única arreu del món, i que tingui una personalitat i un valor musicològic molt gran (que sigui una peça destacada del nostre patrimoni musical viu).

Malgrat tot, manquen estudis seriosos sobre el nostre himne (la seva música, la seva lletra i la seva relació amb la societat de cada moment i amb el moment històric que conta); tot i l'acurat estudi que en va fer Marc Aureli Vila l'any 1975 (publicat a l'exili pel Centre Català de Caracas) i el llibre de divulgació de Josep Massot, Salvador Pueyo i Oriol Martorell (editat per la Generalitat de Catalunya l'any 1983).

La de *Els Segadors* és una llarga història que ha fet que una melodia popular perduri centenars d'anys amb un arrelament i una força populars que (després de molts canvis, usos i préstecs) l'han portat a ser oficialment reconeguda com a himne de la nació catalana. Essent aquest un procés similar al que han seguit els *Goigs a Nostra Dona* a Còrsega (peça renaixentista avui popularment tinguda i interpretada com a himne nacional).

La lletra i la melodia de l'himne català parteixen de la primera meitat del segle XVII i estan vinculades als fets històrics de la Guerra de Secessió i de la revolta del Corpus de Sang. A uns episodis de la història de Catalunya que ens traslladen a una època de guerres i d'enfrontament entre el rei espanyol (i el seu ministre, el Comte Duc d'Olivares) i la Generalitat de Catalunya. I a una època econòmicament caracteritzada per una sequera que va provocar males collites. No en va, i amb una doble intencionalitat política i social, a la lletra es diu que cal "segar arran".

Al romanço original es narren diferents fets històrics concrets (tot i que algun no s'ha corroborat documentalment) que tenen com a eixos narratius tres moments de l'any 1640: primer, l'entrada a Barcelona d'entre 1.500 i 3.000 individus armats amb el nom de "segadors" (la majoria dels quals eren del sometent); segon, l'entrada de nous

"Segadors" el dia 7 de juny (ja que per Corpus és quan anaven a contractar-se a Barcelona) i la primera revolta popular contra el rei; i tercer, l'assassinat de jutges i una nova revolta popular el dia 29 de desembre. Tres fets vinculats a la Guerra de Secessió o "dels segadors", en la qual a Catalunya es va produir un aixecament contra el rei Felip IV i el Comte Duc d'Olivares.

Se'ns parla d'una època i d'una conflictivitat política i social fruit del centralisme imposat per Olivares i del mal govern de la monarquia espanyola (a conseqüència de les quals Portugal aconseguiria llur independència de la Corona Espanyola). En paraules de Marc Aureli Vila: "Els atropellaments dels soldats del rei havien donat lloc en tot el Principat a un clar i vigorós sentiment de revolta".

Per tant, la melodia i la temàtica (i l'inici de la seva difusió arreu del Principat) tenen el seu punt de partença en la música popular del segle XVII, però per arribar a ser tal com són avui hi ha hagut tot un seguit de transformacions i de modificacions significatives, de les quals n'intentarem fer una síntesi tot seguit.

En els seus inicis el nostre himne nacional era una cançó popular (un romanço històric) que ha esdevingut (per mediació dels autors de La Renaixença) l'himne del país; i és que ells la van revaloritzar i la van modificar per tal que aquella cançó basada en tetracords (cosa que l'emparenta amb la cançó del segle XVI i la monòdia popular antiga) potenciés el seu aire majestàtic i solemne i, sobretot, remarqués el caràcter viu i exclamatiu del refrany; i adquirís valor patriòtic.

Jacint Verdaguer i Manuel Milà i Fontanals

Dues personalitats de La Renaixença cultural de la Catalunya de la segona meitat del segle XIX són el poeta Jacint Verdaguer i el literat Manuel Milà i Fontanals. Ambdós es van preocupar de l'alta cultura i, amarats pel romanticisme, de la cultura popular i tradicional del país; i això els va portar a investigar el cançoner popular de Catalunya.

Fruit d'aquests interessos, i tot just començada la dècada de 1860, Verdaguer va enviar a Milà i Fontanals algunes versions d'una cançó que portava per títol *Els Segadors* i que parlava dels fets del Corpus de Sang del 1640. El 1882 Milà i Fontanals publicava una d'aquestes versions en la segona edició del *Romancerillo Catalán* i, a partir d'aquí i conjuntament amb la cada vegada més marcada voluntat política del catalanisme, aquesta cançó esdevindrà himne nacional.

Els treballs de Milà i Fontanals eren estudis erudits dirigits al món acadèmic. Per tant, per tal que la peça en qüestió agafés popularitat calia la intervenció de nous agents.

L'any 1892 el músic Francesc Alió va incloure la peça en les seves *Cançons populars catalanes*, i aquesta serà la que donarà peu a l'himne actual. En ella ja apareix modificada la lletra (i per primera vegada s'hi afegeix el "bon cop de falç, defensors de la terra, bon cop de falç") i a l'antic romanç hi va aplicar la música que Milà havia recollit per a la peça *Los segadores* amb algunes modificacions.

Alió va fer un seguit de modificacions encaminades a destacar-ne el seu caràcter patriòtic; i a elles (per trobar la base sòlida de l'himne) hi hem d'afegir la modificació de la lletra que l'any 1899 va fer Emili Guanyabens.

Des d'aquest moment la peça, amb variants diverses, es va tornar a publicar en els cançoners publicats per Josep Lapeyra (1897), per *l'Avenç* i per Aureli Capmany (a la primera dècada del segle XX) i per Joan Amades (1933 i 1951); i se'n van fer harmonitzacions per a piano, per a cant i piano i per a cor, entre les quals les d'Amadeu Vives (1892), Enric Morera (1897 i 1899), Antoni Insenser (1899), Lluís Millet (1897), Mas i Serracant (1901), Joan Lamote de Grignon (1937) i Pau Casals (1973).

A partir dels anys 1897 i 1899, gràcies a la seva difusió en cançoners i a la seva interpretació pels orfeons del país i en els salons de la burgesia, la cançó històrica va començar a ser usada com a himne emblemàtic; per exemple l'any 1897 a l'Assemblea Catalanista de Girona. I amb la seva rejuenida popularitat van començar-ne les prohibicions: l'any 1897 es prohibí cantar *Els Segadors* (i altres cançons de caràcter catalanista); l'any 1900 el governador civil va prohibir-ne la interpretació a Celrà; l'any 1901 Manuel Marinelló diu que el "bon cop de falç" "sublevava a los centralistas"; i l'any 1920 es va suspendre l'aplec d'orfeons de la comarca de Vic perquè s'hi havia d'interpretar *Els Segadors*.

La tossuderia d'una melodia

Al costat de la versió que entre 1882 i 1899 es va consolidar com a himne nacional, i fins a la dècada de 1930, a Catalunya s'hi interpreten altres cançons populars que entrellacen el tema del Corpus de Sang i l'antiga melodia de *Els Segadors-cançó amorosa*.

Fins a la segona meitat del XIX arriben diferents versions de cançons en què es mescla el tema dels segadors, el tema del Corpus de Sang i la música de l'actual himne nacional amb altres músiques. Al

Romancerillo de Milà i Fontanals (1882), per exemple, a banda de l'obra que donarà lloc a l'actual himne nacional (*La guerra de los segadores*), s'hi recopilen altres romanços com *Los segadores de Tàrrega* (que tracta de la revolta dels segadors a Tàrrega en un romanço que segons es contava havia estat compostat per Rafel Badia d'Olot); la peça *Los dalladores*, en la qual narra una història d'amors entre els segadors i la dona de l'amo per a qui treballen; i una altra obra titulada *Los segadores* que té la mateixa temàtica que l'anterior (i en què ja apareix el tema "segueu arran que la palla va cara"); i en les dues darreres peces s'emprava una tonada similar a la que avui coneixem.

També en aquests anys, i fins ben entrat el segle XX, es cantava la cançó *So patit set i calor*, que, com les dues darreres que hem esmentat, se solia cantar a les tavernes i tracta de la manera d'enamorar una dona.

Al primer terç del segle XX, i a partir de les investigacions dutes a terme per a l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya, observem que aquesta varietat d'obres segueix vigent.

En aquests anys l'antiga peça recollida per Verdaguer, publicada per Milà, refosa per Alió i Guanyabens, ja era, "de facto", l'himne nacional de Catalunya; però dins la cultura popular la varietat de cançons que hem esmentat en relació al segle XIX continuava ben viva.

L'any 1929 es cantava la cançó breu titulada *Segadors, Corpus de Sang* o *A Barcelona han entrat* en què amb una melodia diferent de la de l'himne actual es narrava la revolta del dia de Corpus de l'any 1640; es continuaven cantant diferents versions de la cançó *Els tres segadors* (la qual

narrava les peripècies de tres segadors que tenen relacions sexuals amb la senyora del marquès que els ha contractat amb la melodia de l'himne actual); a l'Empordà es cantava la peça *Els tres segadors* amb la música actual però amb una lletra que feia referència a la placidesa que provoca no treballar i estar-se ajaçat sota l'ombra d'un arbre al costat d'un riu; i es cantava la cançó *Els segadors*, en què amb una variant de la melodia actual narrava els fets ocorreguts durant la revolta de 1640 a la capella de Santa Coloma i a la ciutat d'Igualada.

Per tant, la melodia del romanço original (a través d'ell i d'altres peces del repertori popular i tradicional català, i amb diferents variants fruit de la tradició oral i dels prop de tres segles de perdurança), i la seva temàtica (també de forma diversa, a voltes fragmentària i sovint barrejada amb altres temàtiques), arriben fins al primer terç del segle XX.

En conseqüència, la ràpida acceptació de *Els Segadors* de la Renaixença com a himne no és estranya. En primer lloc, per la popularització de la versió coral que van començar a interpretar els orfeons del país; segon, per la seva expansió mitjançant les versions per a piano i per a cant i piano que s'interpretaven als salons de la burgesia; tercer, perquè era un tema i una música encara vius en la memòria col·lectiva a través de la tradició oral. I si a aquests fets hi afegim que la peça va ser constantment prohibida per les autoritats espanyoles pel seu contingut de reivindicació política de la nació catalana, tenim les principals coordenades que ens permeten entendre la seva forta implantació i acceptació.

De la perseverança del tema

Al llarg dels anys, per la importància dels fets històrics a què fa referència i per la seva perdurança dins la tradició oral, el tema de *Els Segadors*, i tot el que l'envolta, ha estat acompanyat de mites.

Un dels mites més significatius és aquell que ens diu que la cançó històrica va ser creada pels propietaris de Can Salgado de Sant Vicenç dels Horts, els quals s'havien significat molt durant la Guerra de Secessió, després havien hagut de fugir i la seva casa havia estat ocupada per un oficial anomenat Salgado.

A l'altre costat de la balança, però, trobem que la cançó històrica transmet dues grans veritats. La primera, la sequera i les males collites dels anys 1639 i 1640 (que generen malestar social i pobresa). La segona, la lluita contra el rei espanyol que volia aconseguir els ingressos de la Generalitat i les guerres i els allotjaments de soldats constants al Principat (el malestar polític).

A més, i com bé van saber veure els autors de La Renaixença (tot i que ells van mantenir el mite que els revoltats catalans havien matat el virrei, malgrat que històricament s'ha demostrat que no fou així), té un fort component de reivindicació de la llibertat nacional.

El conflicte polític i la manca de blat (que aleshores era un producte bàsic) són dos fets importants de l'època que ens arriben a través del romanço històric (en part també reflectit en l'enyor que s'expressa envers èpoques anteriors de la història del país que eren molt millors, com quan diu "qui t'ha vist tan rica i plena"); i també és cert que el rei espanyol va declarar la guerra als catalans i que des de l'any 1626 la monarquia espanyola havia programat i executat una ocupació de Catalunya per a sotmetre-la o, com deia el

rei Felip en les ordres que envià al virrei, per: "subjectar la rancúnia i soberga dels catalans i posar en baixa fortuna les forces del Principat per millor subjectar-la".

Sobre el conflicte polític també s'ha de dir que quan el rei va organitzar un exèrcit per sotmetre Catalunya va topat amb una forta resistència des de Catalunya, la qual queda ben expressada en la carta que el duc de Nochera li escrigué el dia 11 de novembre de 1640: "l'obstinació dels catalans, la unió tan general, l'haver pres les armes tots amb singular conformitat". Una resistència que fou total (malgrat que com a fruit de tot plegat l'any 1659 la Catalunya Nord va passar a mans franceses), i que té la seva expressió en batalles com la de Vilafranca del Penedès en què les tropes catalano-franceses van escombrar les tropes espanyoles (al mes de març de l'any 1642).

De la cançó tradicional a l'himne nacional

L'Estat d'Autonomia de l'any 1933 establia que les quatre barres i la llengua catalana eren símbols nacionals de Catalunya, però no parlava de l'himne. De fet, durant la II República les autoritats van intentar crear un nou himne nacional. El conseller Ventura i Gassol l'encarregà a Amadeu Vives (a qui va demanar que estigués emparentat amb la música que toquen les gralles en pujar els castellers).

Aquesta obra, amb lletra de Josep Mª de Sagarra, portava per títol *Cant del poble*, tenia influències d'Anselm Clavé i es va estrenar al Palau de la Música Catalana el dia 18 d'abril de l'any 1931, però mai no va ser acceptat. El mateix dia de la seva estrena el públic va protestar clamorosament i tot just acabat d'interpretar per l'Orfeó Català el públic va reclamar que s'interpretessin *Els Segadors*.

La nit del dia 18 d'abril de l'any 1931 l'antiga cançó popular esdevenia, per plebiscit popular, l'himne nacional de Catalunya. No obstant això, la seva oficialitat encara hauria d'esperar un bon grapat d'anys.

Si durant la dictadura de Primo de Rivera *Els Segadors* van ser prohibits, i als actes públics en el seu lloc se solien interpretar *La Santa Espina* (amb lletra d'Àngel Guimerà i música d'Enric Morera), *La Balanguera* (amb lletra de Joan Alcover i música d'Amadeu Vives) o *L'Emigrant* (amb lletra de Verdager i música d'Amadeu Vives); en el transcurs de la dictadura de Franco també van ser prohibits, i aleshores solien ésser substituïts pel *Cant de la Senyera* (himne de l'Orfeó Català amb lletra de Joan Maragall i música de Lluís Millet).

Establerta l'actual Monarquia parlamentària *Els Segadors* no van aconseguir ser oficialment reconeguts com a himne oficial de Catalunya fins a l'any 1981, el mateix dia que Tejero feia el cop d'Estat a Madrid.

Posteriorment, el Parlament de Catalunya va aprovar la llei que deia que *Els Segadors* eren l'himne nacional de Catalunya (1993) i el Govern Català en va fer la versió i l'enregistrament oficials (1994). Però no ha estat fins a l'Estatut d'Autonomia de l'any 2006 que no s'ha posat per escrit que: "l'himne de Catalunya és *Els segadors*"; i se'n va fer una nova versió harmonitzada per Antoni Ros Marbà l'any 2005.

Al final d'un llarg camí

Aquest és un resum del que han estat 125 anys d'història d'un romanço que narra la lluita d'un país empobrit i ocupat que es revolta contra la injustícia (del qual la melodia i la temàtica perduren a través de la tradició oral diversificant-se i mesclant-se amb altres

temàtiques i melodies); i que al cap de 300 anys (i amb el nou impuls de la Renaixença cultural i política del país) esdevé una "cançó catalana" per, tot seguit, erigir-se en "himne emblemàtic" que s'usa com a himne nacional. I que al cap d'un centenar d'anys més, conservant la música vuitcentista i amb una lletra nova, adquireix el reconeixement oficial d'himne nacional (d'una nació sense estat).

Tot plegat, estretament lligat amb les circumstàncies polítiques de cada moment i embolcallat per una melodia simple però d'una bellesa que en permeten la ràpida interiorització. De fet, sobre la forta implantació de la melodia i el seu ús en contextos ben diversos, podem dir que a la primera dècada del segle XX amb aquesta música a la ciutat de Barcelona també es cantava una cançó satírica que portava per títol *Els segadors dels pobres* i que es queixava del patriotisme que s'oblida dels ciutadans i del poder que crea marginació: "El fred que tu ens fas sentir / és d'amor i de justícia... / I ara ens demanes la sang, / massa n'ets desagraïda [...] Som l'exèrcit de la fam / que vers l'avenir camina. / la bandera que portem / és el dret a la vida".

Els Segadors són fills d'un llarg procés evolutiu que els ha portat de la taverna als actes oficials i de la clandestinitat al reconeixement oficial. D'un procés amb moments tràgics i amb moments plens d'emoció com la interpretació dirigida per Oriol Martorell en la manifestació de l'11 de setembre de 1976 a Sant Boi de Llobregat o la interpretació com a himne oficial el dia de l'arribada de Josep Tarradellas a Barcelona l'any 1977. D'un procés en què ja des de l'any 1899 la cançó històrica ha estat viscuda i defensada, per consens popular, com a himne nacional; i això és el que l'ha portat fins al seu reconeixement a l'Estatut d'Autonomia.

LLIBRES

Hèctor Oliva

PASSATGES A AMÈRICA. LA VIDA DESMESURADA DE CINC CATALANS A ULTRAMAR

Ed. La Magrana. Barcelona 2007.

El volum s'obre amb una aproximació a la figura del sitgetà Facund Bacardí, tot recordant-nos que cap al 1800 ja hi havia a Cuba una colònia de fills de Sitges que mantien una organització per a la seva labor a l'illa, els de Subur a Santiago i Guantànamo i els de Vilanova a l'Havana i Matanzas. Però va resultar que els Bacardí eren partidaris de la independència cubana, tot i que a l'exposició universal barcelonina del 1888 els va ploure la distinció de proveïdors de la casa reial espanyola. També el fill gran, Emili Bacardí, va tenir problemes polítics per la seva tasca de promotor independentista justament quan a l'altra banda hi havia un altre penedesenc d'adopció, el general Valerià Wayler, casat amb una filla de Sant Quintí de Mediona. Emili Bacardí va arribar a alcalde de Santiago i va portar a la capital la pavimentació, l'electricitat, els tramvies i les primeres escoles públiques. Tot i això, els orígens del negoci del rom van ser difícils i van comptar amb el suport del soci sitgetà Joan Carbonell i Bori, tot i que no gaire lluny instal·laria el seu negoci Antoni López, el futur Marquès de Comillas. En alguna ocasió Bacardí visita Sitges tal com havia sortit, sense un pa a la post, però potser la relació amb un tercer sitgetà, Daniel Arabitg, és la determinant quan aquest mor sense fills però amb vinyes de la seva propietat al municipi suburenc. Pel que sembla, Facundo Bacardí no va tornar mai més i els seus negocis van situar-se en alguns moments ben a prop del comerç d'esclaus negres.

En aquesta línia el llibre explica com els anglesos van organitzar el negoci del sucre a Cuba al costat del comerç d'esclaus. Sucre cap a Barcelona i Cadis, aiguardent i armes cap a la Costa dels Esclaus africana i el tràfic humà cap al Carib. En aquest entorn se situa igualment la "Sociedad de Beneficencia de los Naturales de Cataluña", el conegut com a "Partit català".

Els altres quatre personatges del volum no són pas penedesencs, es tracta de Fèlix Cardona, de qui havíem sentit contar gestes a l'exiliat vilafranquí Pere Grases; Ramon Mercader, l'assassí de Lleó Trotski, el virrei Amat i Pepe Figueres, el pare de Costa Rica. Per cert que en la batalla d'Iquique trobem entre els catalans Francesc Grau Girona, fill de Sitges. En conjunt el volum és un excel·lent treball de divulgació històrica, sense citacions ni cultisme, més propera a la biografia que no pas a la història erudita: un bon camí per entendre que a terres americanes, i al Carib especialment, l'únic sant devia ser el pare Claret.

J. S. B.

Montserrat Comas i Güell

LA BIBLIOTECA-MUSEU BALAGUER. UN PROJECTE NACIONAL CATALÀ

Edició: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2007.

A la dedicatòria inicial del llibre, Montserrat Comas, autora i actual directora de la Biblioteca del Museu Balaguer de Vilanova i la Geltrú, reivindica amb claredat l'actualitat de l'equipament cultural que avui representa la

institució balagueriana. Diu l'autora: "Un dels equipaments creats al segle XIX amb més significació i transcendència en la política cultural catalana del segle XXI". Una reflexió que pot sorprendre a aquells que desconeixen l'essència i el contingut d'aquell temple de cultura creat per Víctor Balaguer. Montserrat Comas parla de dues quimeres locals fetes realitat: el tren i la Biblioteca-Museu. Referents ben actuals que, acompanyats d'altres com l'Escola Industrial o la Pirelli, conformen el més lluit de l'herència vuitcentista. El prefaci de Lluís Ferran Toledano, professor d'història contemporània de la UAB, ens ajuda a contextualitzar l'obra de Balaguer dins la Catalunya de l'època. La història d'una institució que també es la història i la vida de la seva gent, com ho testimonia la figura de Joan Oliva i Milà, bibliotecari i home de confiança de Balaguer. Se'n destaca també el paper rellevant del reusenc Eduard Toda, amic personal de Don Víctor, com agrada de dir a l'autora. Montserrat Comas desenvolupa el text amb entusiasme, però amb la seguretat i la convicció del que "juga a casa", i amb el suport d'una documentació que coneix amb precisió. Aquests elements, a més de fer-ne pedagogia, també li permeten de formular diferents hipòtesis i interpretacions al voltant de la institució vilanovina. És la seva dèria, i no se n'amaga. Com reconeix ella mateixa, una dèria fruit "d'hores acumulades durant anys mirant parets, remenant i llegint papers". El text repassa tots aquells aspectes relacionats amb l'obra balagueriana: el butlletí de la Biblioteca-Museu Balaguer, la junta de patrons, el fons patrimonial i la seva ordenació, donacions... Capítol a part mereix l'empeny de la institució personalitzada en la voluntat de Víctor Balaguer, per aconseguir la creació d'una Escola d'Arts i Oficis a Vilanova i la Geltrú que vetllés per la formació de la classe obrera. L'autora va ordint un desplegament de fets i arguments que li permeten de demostrar com Balaguer volia convertir la ciutat de Vilanova i la Geltrú en un model a escala on desenvolupar i aplicar les tesis liberals d'organització

social que tant havia propugnat i defensat com a polític. En aquest sentit, la Biblioteca-Museu Balaguer se'ns presenta com una proposta cultural de dimensió nacional. Malgrat que la posició relativa de Vilanova havia millorat amb l'arribada del ferrocarril el 1881, encara es mantenia molt aïllada dels principals nuclis de presa de decisions. Això, no obstant, no fou obstacle per desenvolupar una estructura industrial notable, ni perquè personatges de relleu com el mateix Balaguer, o altres, com Francesc Gumà o Josep Ferrer Vidal, possessin Vilanova i la Geltrú al primer pla de l'actualitat durant bona part de la segona meitat del XIX. Resulta il·lustratiu de veure com, en diferents èpoques, la Biblioteca-Museu s'utilitzà, o això es pretenia, com a plataforma d'influència o projecció política. Queda ben clar que la Biblioteca-Museu Balaguer de Vilanova i la Geltrú ha esdevingut un element permanent a l'imaginari de moltes generacions de vilanovins. Ara, el text de Montserrat Comas posa de relleu que la institució balagueriana és i ha estat també un projecte cultural de dimensió nacional i que, a més, vol esdevenir un referent significatiu en les polítiques culturals del segle XXI.

A. T. G.

Giovanni Cattini, pròleg de Jordi Casassas

HISTORIOGRAFIA I CATALANISME. JOSEP COROLEU (1839-1895)

Editorial Afers SL, 2007 (Recerca i pensament; 36).

El fet de dedicar un llibre a Josep Coroleu pot semblar per a molts una pèrdua de temps. Em consta que hi ha qui opina que la feina que va fer (per exemple com a historiador) no va tenir cap transcendència. Com és que Giovanni Cattini li ha dedicat tant de temps? Imagino que no el va anar a cercar, sinó que li

va aparèixer mentre buscava l'estructura de la intel·lectualitat catalana al darrer terç del XIX. La virtut de Giovanni Cattini ha estat, doncs, no deixar-lo perdre enmig dels diferents moviments polítics i culturals d'aquells anys.

La personalitat de Coroleu a partir de la lectura del llibre *Historiografia i catalanisme...* ens apareix com a paradigma de les persones que treballen conjuntament per a un projecte comú. I que ho feien des d'una segona línia. L'altra gran encert de la tria ha estat perquè la inquietud vital de Josep Coroleu el va dur a moure's en diversos registres i serveix, per tant, de guia per mostrar l'organització complexa i entrelaçada d'una societat activa i compromesa.

Veiem-ne alguns aspectes remarcables:

Josep Coroleu i Inglada va moure's entorn el corrent liberal de Víctor Balaguer. Amb anterioritat a la publicació de *La Historia de Villanueva y Geltrú* (1874?), amb pròleg de Balaguer, ja havien iniciat una relació que, amb alguns refluxos, va mantenir-se durant força temps. Per altra banda, Coroleu va quedar lligat a Vilanova i la Geltrú, feude de Balaguer, per qüestions estrictament familiars. La correspondència entre els dos demostra que no va ser un simple intercanvi conjuntural, sinó que formava part d'uns objectius planificadors força comuns.

Un altre factor —des del meu punt de vista central en el llibre— és que posa en evidència la complexitat del projecte que es fonamentava en una xarxa densa de relacions i d'activitat cultural. Coroleu, mitjançant el llibre d'en Giovanni, mostra allò que per a molts és tan habitual en la nostra vida quotidiana però que difícilment és aplicat de forma natural als personatges històrics: la vinculació simultània amb mons diversos i sovint contradictoris. Allò que els permetia aquesta relació múltiple

era el denominador comú de la voluntat de transformació. A tota aquesta generació els unia, a més, la consciència que, amb la seva acció, era possible que la transformació social (en un sentit o en un altre) depengués d'ells. Personalment penso que és un dels factors més remarcables i interessants d'aquest darrer període del segle XIX.

Els protagonistes de cada grup de pensament són capaços de moure's i treballar a favor de tot; però existien especialistes: a Coroleu li corresponia la reivindicació del dret. Probablement sigui aquest el vincle intel·lectual més fort que manté amb Balaguer, ja que, com s'ha anat demostrant progressivament, la reivindicació balagueriana de la Corona d'Aragó ha deixat de plantejar-se com un anacronisme romàntic per constatar que la fortalesa de l'argument rau en el que es reclamava es situava damunt l'ordenació en dret de l'antiga Corona d'Aragó. El que serveix per plantar-la davant la proposta castellana és, per una banda, que actuava de forma "democràtica" i, per l'altra, que aportava cotes de llibertat regulades pel braç civil enfront de la visió estrictament feudal de la corona castellana sobre la qual es planificarà l'organització d'Espanya.

Al capítol dedicat al Congrés català de Jurisprudència al desembre de 1880, trobem una llarga i interessant citació de Coroleu el final de la qual diu: "*En una palabra: lo que ha habido aquí es un deslinde de campos, figurando en el uno los que desean que Cataluña conserve la organización familiar y las leyes relativas a la propiedad como las tuvieron hasta ahora, salvar las reformas que con el debido detenimiento hayan de hacerse en ella y encontrándose en el otro lo que, víctimas de un sofisma geográfico, han creído de buena fe que para ser españoles hemos de disfrazarnos de castellanos. Yo he defendido este punto de vista en el Diluvio, como Almirall en el Diari Català,*

Barallat en la Renaixença, Llauder en el Correo Catalán, Collell en La Veu de Montserrat, Mañé en el Diario...

El dret, doncs, era el punt fort de la defensa nacional capaç d'aglutinar tendències tan diferents. De fet, mtjançant el dret, el que es reivindicava realment era una mentalitat, una manera de viure i veure el món.

El llibre projecta el passat damunt el futur en un aspecte encara molt i molt viu: la laminació del que ara en diem competències, però que Coroleu entenia com a drets intrínsecs d'una societat. Cattini ens demostra que la capacitat de regeneració de la societat catalana, malgrat la constant laminació, es fonamenta en el que s'ha dit més amunt: en la complexitat d'accions amb un mateix objectiu malgrat les diferents procedències ideològiques. La perspectiva ajuda no únicament a entendre el passat, com sabem, sinó, potser, a planificar un possible futur. Però això ja són figures d'un altre paner.

Que llibres com *Historiografia i catalanisme* serveixen per posar en relleu aquest microcosmos de la societat del XIX que, complex i ric de matisos, treballava en la construcció d'un país des dels diferents nivells (social, polític, religiós...) és indiscutible; però també que serveixen per reclamar la necessitat de treballar urgentment per fer emergir tants i tants altres sectors que són encara en l'anonimat i que, posats damunt la taula, ens obririen unes possibilitats realment riques d'interpretació dels antecedents culturals que han pervingut fins avui.

Seguim en el mateix discurs: Coroleu que per la seva lletra ordenada i polida, per la manera de treballar a l'arxiu de Corona d'Aragó, pels arguments que fa servir per recollir i analitzar qualsevol text, etc. ens pot dur a pensar en un home més aviat "tradicional" escriu un llibre fascinant com el de *Las supers-*

tiones de la Humanidad (l'anàlisi del qual és destacable dins *Historiografia i catalanisme...*) que ens acosta a una de les realitats que més ha trigat a posar-se negre sobre blanc i cal tenir-la en consideració a l'hora de visualitzar la complexitat cultural de la societat: em refereixo al món proper a l'esoterisme, magnetisme, vidents... Coroleu, que, abans d'emetre cap judici, ha d'analitzar les coses prèviament, planteja la qüestió amb una deliciosa ambivalència. En aquest punt és obligada la reivindicació de la feina feta per Gerard Horta en aquesta direcció.

Si ens agafem les coses per la part positiva, el llibre de Giovanni Cattini ens posa al principi d'un camí que sembla que, avui, finalment, vulgui començar a tancar una llarga etapa de pràcticament 175 anys (1833). En moments de debats identitaris com el que el context polític actual ens obliga a mantenir, em permet establir una relació amb un altre llibre que gira, fonamentalment, entorn lleis i reglaments tal com havia fet Coroleu en el seu moment. Em refereixo al de López Tena *Catalunya sota Espanya*; vincular un llibre amb l'altre, salvant les distàncies, em fa pensar que l'esforç de persones com Josep Coroleu, entre molts altres, no ha estat en va i que la transformació i adaptació de la realitat necessita un temps llarg i constant administrat per un teixit dens com el que es planteja a *Historiografia i catalanisme*.

Finalment, i no per això és cosa menor, s'ha de destacar el punt de vista que Cattini sap donar-li perquè aconsegueix una lectura molt agradable i perquè com ell mateix diu en la introducció: "*Considerar les accions humanes només com el producte de factors i d'agents materials no deixa entreveure les idees i els sentiments que, altrament, tenen un paper de primera importància en la vida de les persones.*"

M. C. i G.

Lluís Eroles i Benabarre

L'EXILI SADURNINENC DE 1939

Monogràfic revista *Gàrgola* número 27.

Sant Sadurní d'Anoia.

De la mateixa manera que hi ha textos en llibres que no mereixen l'honor de la pàgina relligada podríem dir que hi ha treballs en revistes, com el cas que ara ens ocupa, que mereixerien acollir-se a una petita edició en volum. Aquest és el cas del treball sobre l'exili dels sadurninencs a la fi de la Guerra Civil en la línia de recuperació de la memòria democràtica, presentat pel Centre d'Estudis Sadurninencs el 2006 i subvencionat pel Departament de Relacions Institucionals i Participació de la Generalitat de Catalunya, dins el programa per al memorial democràtic.

Des de la voladura dels ponts d'entrada a Sant Sadurní al gener del 1939 amb la retirada de l'exèrcit republicà, l'autor ressegueix les línies generals d'aquells primers mesos de l'any de la desfeta des del testimoni d'alguns dels que en van ser protagonistes, una història oral que ens parla dels que van agafar el camí cap a França o joves com Joan Rosell i Mata que va ser cridats amb els de la seva lleva en els primers dies d'aquell 1939 i a Arenys de Mar, on va rebre les primeres nocions d'instrucció, va poder veure la columna que marxava cap a França, on va trobar sadurninencs, alguns de la fàbrica d'equips i transport militar Construcciones Colectivas, empresa Col·lectivitzada de Sant Sadurní.

El curós treball de Lluís Eroles ressegueix la trajectòria personal d'una colla de fills de la vila que van marxar cap a l'exili, des d'Antoni Cid i Mas, qui continua residint a França, fins a persones ja desaparegudes com Pere Roca Martí, Josep Millanes Gallart, Josep Miquel Cardús o Teresa Badé i Benages i encara Josep Olivé Vallvé. En un apartat final

l'autor ens explica com era el camp de refugiats d'Argelers. Un apèndix final ens aporta dades de més d'una vuitantena de persones que el 1939 vivien a Sant Sadurní i que per diferents motius i des d'indrets diferents van emprendre el camí de la frontera francesa, un conjunt d'informació que l'autor reconeix com a incomplet i sobre el que demana informació que permeti complementar-lo.

J. M. L.

Daniel Sancho París

A L'OMBRA DEL VESPER. 1936-1939, RECORDS DE LA GUERRA CIVIL A SANTA MARGARIDA I ELS MONJOS

Ed. Ajuntament de Santa Margarida i els Monjos. 2007.

Aquest és el resultat d'un treball ampli en el decurs de diversos anys i basat en bona part en la memòria oral d'un conjunt de veïns de la població. El resultat és gairebé luxós, en un estoig, amb el complement d'un DVD que combina el documental amb veu de narrador amb fragments de les entrevistes amb les persones que van aportar el seu testimoni per fer possible el treball. El cos central, però, continua essent el llibre en una edició molt digna i elaborada amb especial cura, quan ha calgut a tot color i amb fotografies aèries que ens permeten entendre bona part del tema del camp d'aviació situat a la població.

Certament, el paper de cada municipi en la guerra fou prou divers i va estar en relació no sols a la importància de la població, sinó també a detalls tan diversos com la seva situació geogràfica o el fet que comptessin amb alguna plana d'extensió considerable que poguessin acollir els camps d'aviació dels petits

aparells que realitzaven labors sobre zones de combat. Aquest és el cas de Santa Margarida i els Monjos que acollirà, a més, algunes activitats complementàries en relació amb els aparells.

Des dels antecedents i preliminars del conflicte militar i civil i els primers moments de la guerra al municipi fins a la fi de la guerra, la postguerra i la repressió franquista, el llibre fa una passejada àmplia i ben contextualitzada que no oblida els fets polítics i socials al poble durant la guerra, la vida diària a la rereguarda i tota la temàtica del camp d'aviació, així com la gent que va anar al front.

El volum, tot i el seu caire rigorós, no perd en cap moment un to d'amenitat que cal agrair a l'autor, especialment en la mesura que es tracta d'un treball de recerca però també de divulgació, que vol arribar a un públic ampli. Com escriu Ramon Arnabat al pròleg: "...un repàs seriós, però alhora amè, en què trobarem els records dels veïns del municipi, uns cops seriosos, d'altres més distesos i fins i tot algun d'humorístic. El llibre ens permet, sobretot, copsar com van viure i sentir la República, la guerra i el franquisme diversos veïns, alhora que ens permet percebre les diferents valoracions que es fan sobre cadascun d'aquests períodes i sobre cadascun dels fets narrats".

J. M. L.

Mossèn Josep Llauradó

VIVÈNCIES D'UN ESTUDIANT DE CAPELLÀ A L'EXÈRCIT POPULAR, AL CAMP DE CONCENTRACIÓ I LA LEGIÓ

Ed. Llibres de Matricula. Calafell 2007.

Al costat de la memòria aplegada per l'àmbit de la història oral, especialment treballada en els darrers anys en relació a la Guerra

Civil i la postguerra, hi ha també els dietaris i fins els treballs memorialístics. Aquest és el cas de qui va ser durant molts anys rector de Calafell. Tal com indica amb deteniment el títol de l'obra, la seva va ser la trajectòria d'un seminarista que es troba a Barcelona el 1936, que ha de deixar els estudis i que quan és cridat ha d'anar al front de l'Ebre quan el tema ja és a les acaballes i en la retirada passa a l'exèrcit franquista. Fet presoner, internat en un camp de concentració, convidat a anar a la Legió al nord d'Àfrica... Són etapes d'un periple que acaba amb el seu retorn als estudis al seminari, i d'aquí a l'exercici de la seva vocació religiosa.

Un text breu, de lectura plaent, farcit d'anècdotes però que, com s'assenyala en el pròleg, aporta també dades i detalls interessants (que es complementen amb algunes notes a peu de pàgina) sobre aspectes de la Guerra Civil a un i altre bàndol. En molts moments la imatge és d'una guerra d'estar per casa, feta de misèries i desorganització, un àmbit que afecta també el període posterior, el d'una postguerra viscuda a la Legió africana. Agraïrem d'entrada l'exercici de rememoració, en especial d'uns moments biogràficament difícils en el decurs de la guerra, però que en cap cas vol fer història, ni s'entesta en consideracions polítiques, ni tan sols hi aplega reflexions d'aquelles que sovint s'escriuen des de la rancúnia o el ressentiment. Una prosa simple de lectura agradable fins i tot per als adolescents que es vulguin acostar per primera vegada al coneixement d'uns anys claus en la història del nostre país, uns adolescents que poden veure's identificats amb aquell xicot que el 1936 feia estudis al seminari.

J. S. B.

Enrique Muñoz Lara

MANUAL CIENTÍFICO PARA EL SIGLO XXI, RESPUESTAS A LAS GRANDES PREGUNTAS

Ed. Nuevos Escritores. Madrid 2006.

**Joaquín Enrique Amórtégui Valbuena
(V. M. Rabolú)**

HERCÓBULUS O PLANETA VERMELL

Ed. A. Prats editor. Burgos.

La socialització de les arts gràfiques, és a dir, l'abaratiment dels costos d'edició i la facilitat per a publicar (i encara ho podríem dir amb més amplitud si ens referíssim a allò que penja d'internet) ha d'haver produït veritables aberracions perquè aquest pobre cronista, gairebé sense pensar-ho, s'ha trobat a les mans amb dos exemples d'allò que es pot arribar a posar en lletra impresa. En el cas de Muñoz Lara es dona, a més, la circumstància que l'autor és penedesenc.

Comptat i debatut, en el primer cas un autor sense consciència del que escriu assegura haver trobat una explicació a la formació de l'univers i, el que és més impressionant, ens mostra la seva capacitat de síntesi en aplegar les seves explicacions en poc més d'una cinquantena de pàgines tot repetint una sèrie de paràmetres i assegurant que el món necessita explicacions noves i sentit comú, de manera que sota aquesta perspectiva no és gens difícil entendre que l'origen de l'univers és situat en una mena de líquid que es va anar condensant i engruixint, com el baf al mirall del lavabo cada matí, en sortir de la dutxa. El llibre és dedicat a la comunitat científica, a veure si s'espavilen, i les pàgines destil·len joies metafísiques de l'alçada de la que diu que “más atrás de estos tres elementos, no se puede llegar ni con el pensamiento, que ya es decir” (pàg. 15).

Per si la comunitat científica no en té prou, V. M. Rabolú ens adverteix en la seva edició que hi ha un planeta vermell anomenat Hercòlulus que ve cap a la terra i ens destruirà. Tot i això, i per si de cas queda algú, ens recorda que els experiments nuclears han acabat per fer malbé l'escorça terrestre i tot el magma interior de la terra s'escapará fins a l'exterior originant tota mena de desastres. Per suposat, els capítols següents són dedicats a explicar-nos com viuen els extraterrestres dels nostres planetes més propers i com els humans serem castigats per les nostres maleses, excepte uns pocs escollits que se salvaran perquè sortiran en cos astral tot recitant la paraula “faraon” una vegada i una altra.

A la vista de tot plegat podem pensar que segurament hi ha molts altres llibres d'aquest mateix caire tombant per aquests mons de Déu, escampant ximpleries i malgastant paper.

J. M. L.

Pere Sadurní i Vallès

SANT PERE DE PALAU MORANTA. 1.300 REFERÈNCIES DE L'EDAT MEDIEVAL PENEDESENCA

Edició de l'autor. Revista *Font-Tallada*.

Sant Pere Molanta.

Em sento honorat que m'hàgiu volgut convidat avui a ser aquí i poder participar en l'acte de presentació d'un nou llibre de Pere Sadurní, a qui aprecio des de fa molts anys i de qui recordo encara aquells *Retalls del folklore penedesenc* que va premiar i publicar el Museu de Vilafranca ja fa molts anys i on vaig aprendre moltes coses que posteriorment el mateix Pere Sadurní va ampliar en el seu vocabulari del vinyater i en els seus dos extensos volums

sobre el folklore penedesenc. Tota aquesta llarga labor, a més d'altres col·laboracions, en especial amb els amics comuns de la Societat Coral El Raïm de Sant Cugat Sesgarrigues, m'ha permès gaudir de la seva amistat i el seu coneixement de la nostra terra, i m'ha permès aprendre de l'estimació singular que Pere Sadurní té pel Penedès i més en concret per l'indret que avui acull aquest acte. Voldria aprofitar, a més, per recordar que ell m'ha precedit al capdavant de l'Institut d'Estudis Penedesencs en uns anys especialment difícils. Indicaré igualment com sovint m'he hagut d'adreçar al Pere per a demanar-li un consell, una referència, un acte de col·laboració o de suport, i mai li he sentit dir un no, ni per a mi ni per a ningú.

I justament va ser ell qui per primera vegada em va parlar del Palau Moranta, referència que ara queda plenament confirmada i explicada en aquest volum que presentem i que, amb les nombroses variacions del topònim que Pere Sadurní indica a les pàgines inicials ens ha portat a aquest Sant Pere d'ara mateix des d'aquell palau o castell de monjos guerrers mahometans amb una petita construcció religiosa referenciada amb la denominació de basílica. Certament, el tema no està tancat, hi ha encara molt per treballar en el coneixement d'aquest passat remot que és en l'origen de la nostra història i de la de tot el Penedès però, a més, potser des d'ara caldrà començar a parlar de demanar el canvi oficial del topònim.

En Pere Sadurní és un home miscel·lani i els seus llibres et deixen d'entrada la impressió que ha estat anys i anys aplegant coses en una carpeta: referències, fotografies, petits detalls, anècdotes. Tot d'una ha resultat que la carpeta és ja ben plena i sorgeix el llibre, de forma que la primera impressió que hom té en fullejar aquesta edició és la d'un llibre madur, acabat, complet, ampli, també molt divers;

d'alguna manera una mena de referència de dir: en aquest moment hem arribat fins aquí i a partir d'ara ja anirem veient com va la cosa, amb aquella vella saviesa de la nostra pagesia, de qui trepitja la terra, la treballa cada dia i la coneix tan bé que sembla talment que no se li escapi ni el més petit detall, de qui sap que no es pot dir blat fins que és al sac i ben lligat. Aquest que tenim al davant és un barraló de vi, del millor vi de la vinya penedesenca, no pas un vi jove, sinó aquell que ha envellit anys a la bóta del racó, o si voleu un sac de blat ben lligat, el fruit ubèrrim de la collita que en resulta de molts anys d'esforços.

El volum entra en el segle X i ressegueix les fites humanes sobre la nostra terra des de les dels pagesos més humils i desgraciats fins a les petjades de la família comtal barcelonina. El llibre fa camí, pas a pas, fins al segle XVIII quan el Penedès afaga la dimensió i el paisatge bàsicament vinyater que li coneixem ara mateix i que tant ens enamora. Cal remarcar també l'amplíssim glossari que ocupa la part final, després d'unes interessants notes parroquials. El contingut de tot plegat ja el podeu imaginar, algunes aportacions destacades, moltes misèries i dificultats en la vida pagesa i també molts anys de silenci, temps en els quals la història del país anava fent camí entre les generacions de dones i homes que lluitaven un dia rere l'altre per la seva supervivència. Nosaltres en som hereus d'aquesta lluita, d'aquesta vida de cada dia feta més de misèries i penalitats que no pas de festes i gatzares i és justament aquesta herència, com ho sap molt bé en Pere Sadurní, la que ens obliga moralment, culturalment, a treballar per la nostra terra, a estudiar el seu passat i difondre el seu coneixement, així ho anem aprenent de les generacions que ens han precedit, com és la d'en Pere Sadurní.

Deixeu-me dir que tots devem molt a la generació de les dones i els homes nascuts

abans de la guerra, una generació que va haver de pujar gairebé sense mestres —i ja sabeu que no em refereixo als mestres d'escola, sinó als veritables mestres de la vida— perquè se'ls havia emportat gairebé tots la guerra o l'exili, així li havia sentit explicar tantes vegades, amb enyorança, a Pere Grases, un dels exiliats, parlar de la influència que al col·legi de Sant Ramon de Vilafranca va tenir sobre la seva formació intel·lectual i humana en els anys de primera joventut el pare Sadurní, traspassat tràgicament durant la Guerra Civil.

Els de les tongades que vam venir després devem moltes coses a les persones de la generació del Pere Sadurní, els homes i dones d'una època en la qual va ser possible realitzar estudis universitaris entre altres coses perquè sovint no hi havia allò que en deien ni un pa a la post, i des de ben joves tots s'havien d'aplicar ja a ajudar a casa, a la feina. Tot i les dificultats van mantenir sempre el cuc de l'estudi, del treball de recerca, de la passió per la història i la prova més evident és entre vosaltres la revista *Font-Tallada*, un veritable exemple de tants anys pel Penedès, malgrat els recursos migrats i les possibilitats més aviat minses d'aquest tipus d'aventures. Potser a la joventut d'ara li costi entendre-ho perquè totes les coses ara semblen molt fàcils, és el preu de la normalitat cultural, el resultat de la labor de tants anys, tot i les dificultats i les circumstàncies adverses que abans esmentàvem. Aquestes generacions més joves el que haurien d'entendre, però, és que la normalitat cultural és aparent perquè en el fons encara hi ha molta feina per fer, com ho demostra aquest llibre d'en Pere Sadurní i comprendre que la història passada, les pàgines d'aquest magnífic treball que ara s'edita, no es pot entendre si hom no s'esforça a posar-se en la situació de l'època descrita i a entendre —per exemple— que el nostre Penedès va ser durant segles una terra on, com a bona part de la resta de Catalunya, es passava gana, una terra de la qual sovint calia marxar per tal

de provar fortuna, ja fos a Barcelona o a les Amèriques i on en les famílies de terratinents l'hereu veia reconeguda la seva primogenitura amb una herència que ja feia anys i panys que l'obligava a treballar la terra, portar la hisenda i mantenir un patrimoni del qual en realitat no en podia disposar, perquè ell era només una anella més d'una llarga cadena que no es podia trencar.

No parlaré més del contingut del llibre, us diré que és ben interessant, per una banda per anar-lo llegint, pas a pas, a petites glopades, com una passejada per la nostra història, fet al qual ha de contribuir l'edició tan acurada que s'ha portat a terme, tan atentament il·lustrada i impresa a dos colors, amb tipografia àmplia i amb complements com les anècdotes, llegendes i detalls de la part final que fan encara més agradosa la lectura. Però haig de remarcar igualment que els historiadors trobaran en aquesta edició una valuosa eina de conjunt i una font de dades completíssima, només cal veure que el subtítol parla de 1.300 referències històriques.

De tot plegat jo em quedo, però, amb la imatge de la portada que trobem també a l'interior, una fotografia feta aquí davant mateix en una diada de festa, un aplec, amb la gent ballant a la plaça, els homes que ho observen al tombant, mentre els músics hi diuen la seva i des de dalt del que possiblement havia estat el vell Palau Moranta una colla de fadrines amb brusa blanca de festa observen la plaça amb els ulls delitosos de qui se sent ja convidada al gaudi. Vet aquí una imatge que és una metàfora de la vida, que ens parla del goig senzill de la vida que ha mogut homes i dones durant segles, com ens ho recorda el monument a Manuel Milà i Fontanals al capdamunt de la Rambla vilafranguina: la noia i el soldat, la lírica i l'èpica, l'amor que ens dóna la vida i la mort que ens la pren...

Amic Pere, no hi afegeixo res més. Enhorabona i gràcies per haver-nos ofert aquest magnífic llibre de la història de la teva terra i el teu poble, que en definitiva vol dir gràcies per tanta estimació i treball constant pel Penedès, que sigui per molts i molts anys més.

J. S. i B.

(*) Parlament de presentació del llibre a Sant Pere de Palau Moranta, el diumenge 21 d'octubre del 2007.

Joan Bosch i Planas

RERE EL·LS ULLS. FOTOGRAFIES DE L'AMERICA LLATINA

Ed. Vilatana. 2007.

Aquesta és certament una "rara avis" en la bibliografia penedesenca, un volum ampli, gairebé luxós, de textura agradosa i colors plaents, farcit d'imatges i cromatismes de l'Amèrica Llatina en imatges que suggereixen i documenten, sense que vulguin ser necessàriament ni un reportatge ni una obra de creació de l'art fotogràfic. En qualsevol cas, una obra de convida al gaudi, a la reflexió i al plaer de la lectura.

Joan Bosch fa anys que treballa a mig camí entre un i altre continent, a l'entorn d'una col·lecció de contes infantils sobre tradicions del folklore indígena d'aquells països. Dels diversos viatges li han quedat notes, referències, imatges en la ment; però també un ampli conjunt de fotografies, en bona part de celebracions festives locals que ha procurat conèixer en la mesura que li era possible. Tot això ha donat com a resultat una mena de conjunció harmònica, gairebé poètica, que s'escampa per les pàgines d'aquest llibre cercant d'alguna

manera, com diu el seu títol i com subratllen també els diversos textos introductoris, aquell esperit que hi ha més enllà del que veuen els ulls, del que ens transmeten els sentits.

Cal pensar que l'autor, amb una dilatada trajectòria de pintor i també com a creador gràfic, ha trobat en les seves estades a terres americanes una dolça predilecció per aquesta conjunció de sensacions, no sols perquè fugen del quotidià, que en aquest és pertany a la vida a casa nostra, sinó també perquè —i així es pot deduir de la lectura del llibre— hi ha en tot plegat una mena de simplicitat cànida en el viure d'aquelles terres, una senzillesa que se situa en la veritable ànima del poble i que, per aquest mateix caire de simplicitat, convida a l'entusiasme del lector en les pàgines d'una edició, esplèndida i ben acurada, que ens porta a Uruguai, Guatemala, el Salvador, Hondures i Bolívia, i d'allí a Mèxic i el Perú per acabar a Panamà. El llibre inclou també la versió castellana del text.

J. M. L.

Montse Juvé

AUGUST ROSELL: LA PINTURA

Ed. Andana. Vilafranca 2007.

Volum editat amb motiu de l'exposició d'August Rosell a la sala d'exposicions de Caixa Penedès al Fòrum Berger-Balaguer de Vilafranca als mesos d'agost i setembre del 2007. Tot un luxe en quadricomia que ens permet gaudir, per aproximació, de la pintura d'aquest artista vilafranquí en un treball que no vol ser una retrospectiva, però que no defuig els referents d'altre temps.

Amb un pròleg de Josep Maria Cadena on es proposa una reinterpretació dels parà-

metres del vilafranquinisme com a fenomen d'espiritualitat, el volum s'endinsa tot seguit en el vocabulari, lletra rere lletra, amb un plantejament de disseny gràfic que, a la nostra manera de veure, resulta sovint poc agradós, tan superflu com poc entenedor a la mateixa portada del volum. Des d'allí Montse Juvé ens proposa una aproximació a l'univers de l'artista amb el complement de les seves pròpies paraules en una mena de dietari d'oralitat que complementa una àmplia i ben acurada reproducció d'una amplíssima mostra de la seva obra.

Indiquem igualment que el joc de les lletres ve a ser el del continu, d'un text que ens porta a l'altre perquè acaba amb la primera paraula del següent. Tot plegat contribueix a reforçar una concepció àmplia, sense límits ni altres convencions que les del món real, sense principi ni fi, on cap element és prioritari a l'altre (el caràcter circular de la darrera paraula del llibre ens torna a la primera) i on tot s'explica en el context que l'envolta, en l'ordre aparent i arbitrari de totes les coses, tan arbitrari com l'abecedari.

Sense criteris cronològics ni referents academicistes, hom pot resseguir la influència familiar, de les àvies, en els anys de formació, quan admira els elements del clarobscur dels quadres de l'escola sevillana, uns paràmetres que ja veia de nen. Aquestes i moltes altres pautes forgen un volum de preciosisme càlid, gairebé de tendresa tot i el món de proximitat tenebrista que sempre ha caracteritzat bona part del treball creatiu d'August Rosell.

J. S. B.

Joan Santacana

DE PAGESOS A RENDISTES. EL MAS ROMEU DE MONTPAÓ, ESTUDI D'UNA EXPLOTACIÓ AGRÀRIA DEL BAIX PENEDES

Ed. Llibres de Matrícula número 15.
Calafell 2007.

Poques vegades les generalitzacions sobre un període històric poden resultar tan exemplificades com quan hom disposa de la documentació necessària per a resseguir pas a pas la història d'una família, en aquest cas a l'entorn d'una hisenda i l'espai del seu entorn en el decurs de les diverses generacions que hi han fet camí, d'aquí que en el pròleg l'autor remarqui l'interès per penetrar en aquesta anàlisi microhistòrica com una forma interessant de conèixer el passat, lluny dels esquemes abstractes de les històries acadèmiques i oficials. Aquesta recerca, però, només és possible quan, com en el cas que ens ocupa, l'autor pot accedir a l'arxiu particular del mas i d'altres hisendes properes, comptant, a més, amb el fet —malauradament no tan habitual com caldria esperar— que aquest s'hagi conservat. Volem creure que Calafell no és una excepció i que en altres hisendes penedesenques es conserva un important conjunt documental —recentment hem pogut estudiar el del Freixas de l'Arboç i Vilafranca— que podrien permetre treballs d'anàlisi en la línia del que ens presenta el professor Joan Santacana.

Des de la descripció del lloc de Montpaó i la masia de Mas Romeu, el volum ressegueix la nissaga familiar des de les darreries del segle XVII, ressegueix el camí de formació d'una gran propietat com era aquesta i el camí que a través de l'època daurada del vi va portar els propietaris de Mas Romeu a esdevenir finalment rendistes, sense que hi manquin tampoc històries d'esdeveniments violents, sovint procedents de la memòria oral familiar. Situat

en la darrera dècada del segle XIX, l'autor ressegueix el conjunt de propietaris del terme municipal i la vintena de principals contribuents, gairebé tots del municipi. Aquí trobem els protagonistes del caciquisme agrari en el qual se situa la restauració borbònica, en Joan Huguet i Vidal, que seria president de la Diputació; el Joan de Cal Perico; el Panxo, bon amic dels Samà, i en Josep Mestre Giró, caporal dels sometents calafellencs i hereu de Mas Romeu per casament amb la pubilla, tot i això la seva arribada va coincidir amb la crisi de la fil·loxera i, en conseqüència, el pas d'una època de prosperitat econòmica a una altra marcada per la conflictivitat social així com els canvis en els contractes de rabassa. Finalment el llibre estudia l'organització agrària de Mas Romeu en entrar el segle XX tenint en compte bàsicament la figura del masover, així com els diversos passos del conflicte derivat del sindicalisme agrari i de les relacions entre propietaris i rabassaires. Com un exemple més de les coses, el volum es clou amb la referència als anys seixanta, quan bona part de la propietat és parcel·lada i esdevé una urbanització.

El llibre es complementa amb una generosa selecció de fotografies familiars i del conjunt d'aquest patrimoni, amb una referència especial a la masia de planta basilical i al seu estat actual. Volem afegir-hi encara, ni que sigui a la cloenda, que el regust de boca en clore el volum és que en Joan Santacana s'ho ha passat d'allò més bé furgant en la petita història, en els negocis, els amors i les històries americanes d'aquests calafellencs i, el que és encara més important, que aquesta història entesa com el goig de descobrir els paràmetres de la vida casolana del nostre entorn proper s'encomana fàcilment al lector en una prosa agradosa que, indubtablement, posa a l'abans de qui res no en coneix aquell caire proper i entenedor d'una història que ens parla de la vida.

J. S. i B.

Belén Moreno Claverías

VEUS DE DONA II. EL FRANQUISME A L'ALT PENEDES

Ed. Ajuntament de Vilafranca.

CONSUM I CONDICIONS DE VIDA A LA CATALUNYA MODERNA. EL PENEDES 1670-1790

Ed. Consell Comarcal de l'Alt Penedès.

Vilafranca 2007.

Després del treball inicial dedicat als anys de la República i la Guerra Civil i la bona acollida que va tenir aquella primera aportació, Belén Moreno ens ofereix ara una passejada pels anys del franquisme en base a la mateixa estructura de treball: la memòria oral des de les veus anònimes d'un conjunt de quinze dones nascudes entre 1927 i 1948 que abasten una àmplia diversitat de situacions i àmbits socials. El resultat continua sent un volum coral, apreciable, de lectura acollidora, sense pretensions d'erudició però que permeten una aproximació àmplia al període. Com apunta l'autora en les línies inicials "...la manera com van sofrir o viure el franquisme són molt diverses: resignació, repressió, dolor, dificultats, misèria, treball, esperança, submissió, etcètera. Diferents mirades d'una sola realitat d'una mateixa comarca".

En el propòsit inicial del treball hi continua havent la voluntat de lluitar contra el pas del temps, de fixar uns testimonis que el pas inexorable dels dies s'emportarà o submergirà en l'oblit. Parlem sovint de petits detalls o apreciacions personals que el temps tendeix a desdibuixar o confondre, però que en la seva fixació escrita suposen un excel·lent servei a la petita història quotidiana del període, que a l'hora de la veritat ve a ser la més nostra, la que ens queda més propera.

Potser per això s'agraeix la cronologia històrica inicial entre 1938 i 1978, quatre

dècades en el seu àmbit internacional i en el territori estatal, però igualment amb referències locals. La contextualització se situa en un ampli estudi introductori que repassa els antecedents i es refereix a temàtiques com la dona i el treball, l'adoctrinament entre l'escola, l'Església i la Sección Femenina, matrimoni i sexualitat i també la lluita antifranquista. A destacar igualment l'aplec de fotografies, en bona part inèdites, en especial pel que fa als àmbits del treball femení.

També resulta evident una certa perspectiva femenina en la labor d'investigació històrica de Belén Moreno sobre l'època moderna, tota vegada que rere el seu dibuix en perspectiva de la vida familiar hom veu el paper decisiu de la dona en l'àmbit casolà. En conjunt una singular labor de recerca en els arxius penedesencs que ens acosta a la vida productiva i humana d'aquells que a la nostra terra van contribuir a l'expansió de la producció d'aiguardents i a la seva sortida a través del port de Vilanova. A casa el consum de la xocolata, el tabac i el cafè i els paràmetres de l'alimentació més habitual. El paper patrimonial d'un pagès de Sant Quintí de Mediona ens ha de permetre entendre bona part dels paràmetres dels terratinents penedesencs —els Barba, els Milà, els Torras, els Vidal...— que a partir de les desamortitzacions del segle XIX van veure com podien consolidar un patrimoni memorable, una elit agrària que hauria de patir també, però, els efectes de la guerra. I al seu costat els preveres i beneficiats. L'autora fins i tot ens acompanya a través dels documents històrics a les taules i el servei a les cases urbanes, a la vegada que ens remarca les diferències entre Barcelona i Vilafranca.

J. S. B.

Rafael Zabaleta

LOS SUEÑOS DE QUESADA

Ed. Fundación Zabaleta. Huesca. 2007.

Amb motiu del centenari del naixement del pintor Rafael Zabaleta (1907-1960), la fundació que porta el seu nom ha aplegat de forma completa i definitiva en una edició ben acurada els seus dibuixos, introbables fins ara, que, amb el títol "Sueños de Quesada" —en base a la denominació que va donar al conjunt Eugeni d'Ors—, es van exposar per primera vegada a Vilafranca l'any 1944, i després a Madrid. L'edició s'acompanya d'un text de José María Castaño Fredes, president d'honor de la Fundación Zabaleta, i un breu treball sobre Zabaleta dibuixant en base al llibre amb aquest títol obra de María Guzmán. L'edició compta encara amb el complement d'un text orsià publicat a la premsa madrilenya el 1950 i un altre de Gerardo Diego del 1952.

Ocupen el gruix de l'edició la reproducció dels 35 dibuixos avantguardistes de Zabaleta aplegats sota els epígrafs. "Mundo" (9 dibuixos), "Demonio" (8 obres) i "Carne" (18 treballs). En conjunt es tracta d'escenes de remarcad desordre lògic, de base surrealista, totes elles amb un títol propi igualment oníric, i ben sovint amb components a qualificar entre l'erotisme i els detalls obsessius.

El més curiós del tema és imaginar aquestes obres penjades al vestibul del Casal vilafranquí l'any 1944 en una exposició, acompanyada d'una conferència a càrrec d'Eugeni d'Ors, que era un decidit enamorat de la producció de Zabaleta i específicament d'aquests "Sueños" que feien referència —indirecta, onírica...— a la població d'origen i residència del pintor, l'andalus Quesada (Jaén). Els motius vilafranquins d'aquesta mostra tenen a veure amb la revista cultural *Verde y azul*, suplement del setmanari *Panadés* que veu la llum de forma

efímera en aquella vila de postguerra de la mà de dos joves engrescats: Antoni Sabaté Mill i Pau Boada Mercader. El punt de referència és Eugeni d'Ors, que llavors ja passa algunes temporades al vilanoví far de Sant Cristòfol i que en aquells anys mantenia encara un particular atractiu cultural.

Pau Boada s'ocupa personalment de penjar els quadres al vestíbul del Casal –com qui diu l'únic espai cèntric llavors disponible a la vila–, i està per estudiar si la pintura de Zabaleta, els seus olis més que no pas aquest esgarip dels dibuixos d'avantguarda, va tenir

veritablement influència en la producció pictòrica de Boada, com sovint s'ha apuntat. L'exposició es patrocina des de les pàgines de *Verde y azul* però acaba resultant un veritable fracàs –com es reconeix a les pàgines de la mateixa publicació en el que serà un dels seus darrers números, fracassada també entre costos econòmics inassumibles–, sense cap mena de ressò a nivell de carrer. En els difícils anys de postguerra, sense cap mena de programació cultural organitzada, la capital penedesenca no estava, evidentment, per alegries d'aquest caire.

J. S. B.

FONS BIBLIOGRÀFIC

Donatiu TERMCAT, Centre de Terminologia

- CABESTANY I FORT, Joan-F., i MATAS I BLANXART, M. Teresa. *Diccionari d'arquitectura romànica catalana*. TERMCAT, Centre de Terminologia. Barcelona. 2006. 226 pàg.

Intercanvi Diputació de Barcelona - Servei de Parcs Naturals

- *II Trobada d'Estudiosos del Garraf*. Monografies núm. 26. Diputació de Barcelona - Servei de Parcs Naturals. 1998. Barcelona. 176 pàg.

Intercanvi Institut d'Estudis del Baix Empordà

- *Miscel·lània Lluís Esteva*. Institut d'Estudis del Baix Empordà. Sant Feliu de Guíxols. 2006. 252 pàg.

Intercanvi Centre de Lectura de Reus

- ANGUERA, Pere; SUNYER, Magí; GONZALVO, Gener; TOMÁS, Margalida; GABRIEL, Pere; FERRÉ, Xavier; CORRETGER, Montserrat; SAMARRA, Frederic; NAVAIS, Joan, i MASSÓ, Jaume. *Pensament i literatura a Reus al segle XIX*. Centre de Lectura de Reus. Reus. 2006. 356 pàg.
- DD.AA. *Reus a la literatura. Literatura de Reus*. Centre de Lectura de Reus. Reus. 2007. 296 pàg.
- AMORÓS, Xavier. *Plou, però plou poc*. Centre de Lectura de Reus. Reus. 2007. 190 pàg.

Donatiu Viena Edicions

- TORRENT I ORIOL, Jaume. *Salvador Armendares i Torrent (Malgrat de Mar, 1893 - Mèxic, DF, 1964). Metge i polític*. Viena Edicions. Barcelona. 2006. 240 pàg.

Donatiu Vicenç Carbonell i Virella

- DOMINGO, Joan; MERCADER, Núria; VERGÉS, Núria, i VIDAL, Maria. *Estudi de l'ús social de la llengua dels joves de la Conca d'Òdena*.

Centre d'Estudis Comarcals d'Igualada. Igualada. 2006. 78 pàg.

- AMIGÓ ANGLÈS, Ramon, i ESPASA BALLESTER, Joan Bta. *Noms actuals i pretèrits del terme antic de Cornudella de Montsant*. Associació d'Estudis Reusencs. Reus. 1990. 476 pàg.
- AMIGÓ I ANGLÈS, Ramon, i ANGLÈS, Ramon Pere. *L'Albi i els seus noms*. Institut d'Estudis Catalans. Barcelona. 2001. 478 pàg.
- ALANYÀ I ROIG, Josep. *Batea i el seu terme municipal. Partides, accidents geogràfics, topònims i camins*, vol. II. Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV - Diputació de Tarragona. Tarragona. 1994. 510 pàg.
- AMIGÓ ANGLÈS, Ramon. *Els topònims del terme municipal i del poble de Constantí*. Instituto de Estudios Tarraconenses. Tarragona. 1968. 138 pàg. + mapa.
- MANENT, Albert. *Toponímia de l'Aleixar i del seu terme*. Instituto de Estudios Tarraconenses. Tarragona. 1962. 94 pàg. + mapa.
- PEREA SIMÓN, Eugeni. *La geografia i la història de Mont-ral a través de la seva onomàstica*. Societat d'Onomàstica. Barcelona. 1994. 344 pàg.
- PERE ANGLÈS, Ramon, i AMIGÓ ANGLÈS, Ramon. *Onomàstica del terme municipal d'Ulldemolins*. Societat d'Onomàstica. Barcelona. 1997. 396 pàg. + mapa.
- SABATÉ I ALENTORN, Jaume. *Noms actuals i pretèrits del poble i terme de Torroja del Priorat*. Societat d'Onomàstica. Barcelona. 1995. 208 pàg. + mapa.
- JOVÉ I HORTONEDA, Ferran. *Història i onomàstica de Riudecols i dels seus agregats, les Irlles i les Voltes (II)*. Centre d'Estudis Comarcals Josep Iglésies. Reus. 1991. 362 pàg.
- AGUILÓ, Cosme. *La toponímia de la Costa de Lluçmajor*. Institut d'Estudis Catalans. Barcelona. 1996. 204 pàg.
- SABATÉ I ALENTORN, Jaume. *Antroponímia*

- i Toponímia del poble i terme municipal del Lloar*. Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV. Tarragona. 1988. 224 pàg.
- MONNER I ESTOPIÑÀ, Anton. *Toponímia de Gandesa i el seu terme municipal*. Instituto de Estudios Tarraconenses "Ramon Berenguer IV". Tarragona. 1976. 200 pàg.
 - FARELL I DOMINGO, Joan. *Castellfolit de Riu-bregós. Resum històric. Folklore-Llegendes-Tradicions*. Fundació Salvador Vives i Casajuana. Barcelona. 1994. 228 pàg.
 - MARTÍNEZ DE PRESNO, Jorge Pablo. *Revolució liberal i contrarrevolució de l'Anoia (1820-1823)*. Fundació Salvador Vives i Casajuana. Barcelona. 1995. 232 pàg.
 - AMIGÓ ANGLÈS, Ramon. *Els topònims del terme municipal i del poble de la Mussara*. Instituto de Estudios Tarraconenses "Ramon Berenguer IV". Tarragona. 1963. 124 pàg. + mapa.
 - SEJO ALONSO, Francisco. G. *Torres de vigia y defensa contra los piratas berberiscos en la costa del Reino de Valencia*. Ediciones Alicante. Alicante. 1978. 102 pàg.
 - SEJO ALONSO, Francisco. G. *Castillos del País Valenciano (primera parte)*. Ediciones Alicante. Alicante. 1978. 158 pàg.
 - ORTÍ MIRALLES, F. *Síntesis de la Historia de Morella*. Ediciones Ortí. València. 1971. 140 pàg.
 - MILLÁN MESTRE, Manuel. *La Basílica Arciprestal de Santa María la Mayor de Morella*. Sta. Maria la Mayor. Morella. 1966. 24 pàg.
 - ENRICH, M. Francesca; MIRET, M. Teresa, i VICH, Ignasi. *01: Pedra seca a l'Anoia. Carme-Orpí - La Pobla de Claramunt - La Torre de Claramunt*. Ajuntament de la Pobla de Claramunt. La Pobla de Claramunt. 2006. 284 pàg.
- Intercanvi Centre d'Estudis Comarcals d'Igualada**
- *Miscellanea Aqualatensia 12. Recerques sobre la comarca de l'Anoia*. Centre d'Estudis de l'Anoia. Igualada. 2006. 448 pàg.
 - *Miscellanea Aqualatensia/5*. Centre d'Estudis Comarcals d'Igualada. Igualada. 1987. 416 pàg.
- Intercanvi Amics de l'Art Romànic**
- *Jean-Auguste Brutails, l'arqueologia francesa i l'aparició de l'arqueologia monumental catalana a finals del segle XIX*. Amics de l'Art Romànic. Barcelona. 2006. 36 pàg.
 - *Lambard. Estudis d'art medieval*, volum XVIII-2005-2006. Amics de l'Art Romànic - Institut d'Estudis Catalans. Barcelona. 2006. 190 pàg.
 - CABESTANY I FORT, Joan-F., MATAS I BLANXART, M. Teresa, i PALAU I BADUELL, Josep M. *Les esglésies romàniques de la Vall de Cardós*. Institut d'Estudis Catalans - Amics de l'Art Romànic. Barcelona. 2007. 276 pàg.
 - *L'exposició internacional d'art romànic de 1961*. Amics de l'Art Romànic. Barcelona. 2005. 22 pàg.
- Intercanvi Societat Catalana d'Arqueologia**
- LÓPEZ CACHERO, F. Javier. *Aproximació a la societat del nord-est peninsular durant el bronze final i la primera edat del ferro. El cas de la necròpolis de Can Piteu-Can Roqueta (Sabadell, Vallès Occidental, Barcelona)*. Societat Catalana d'Arqueologia. Barcelona. 2006. 156 pàg.
- Donatiu Diputació de Tarragona**
- DD.AA. *Camins de les comarques de Tarragona. Històrics i tradicionals*. Diputació de Tarragona. Tarragona. 2005. 72 pàg.
- Intercanvi Universitat Autònoma de Barcelona**
- *manuScripts. Revista d'història moderna. Guerra, poder i cultura a l'època moderna* núm. 24. Universitat Autònoma de Barcelona - Servei de Publicacions. Barcelona. 2006. 248 pàg.

Donatiu Grup d'Investigadors de les
Roquetes del Garraf

- MUÑOZ DE MORALES, Mary. *35 anys de l'inici de l'assemblea de Catalunya*, separata facsímil del Grup 12. Associació de Festes Populars de les Roquetes del Garraf i l'Ajuntament de Sant Pere de Ribes. Sant Pere de Ribes. 2007. 16 pàg.

Donatiu Associació Cultural del Matarranya

- MORET, Hèctor. *Batec a batec. Miscel·lània de treballs oferts en honor de Josep Galan i Castany*. Institut d'Estudis del Baix Cinca i l'Associació Cultural del Matarranya. Calaceit. 2006. 214 pàg.
- CAMPS JUAN, Juan Luis, i SANCHO MEIX, Carles. *Toni Llerda, terra i llengua. Biografia, fets i escrits d'Antoni Llerda Juan*, col·lecció Lo Trull. Associació Cultural del Matarranya. Calaceit. 2006. 244 pàg.
- CD. *Rom Sons del Matarranya*. Associació Cultural del Matarranya. Calaceit. 2007.

Donatiu Ajuntament de Gelida

- GUIU I PUYOL, Andreu. *República, Guerra i Postguerra a Gelida. El 3 de vuit i l'Ajuntament* de Gelida. Gelida. 2006. 214 pàg.

**Donatiu Coordinadora de Centres d'Estudis
de Parla Catalana**

- *Lluís Companys i la seva època 1882-1940*. Catàleg de l'exposició. Coordinador de Centres d'Estudis de Parla Catalana. Barcelona. 2006. 166 pàg.

Donatiu Biblioteca-Museu Víctor Balaguer

- NADAL I FARRERAS, Joaquim; PASCUAL I DOMÈNECH, Pere; PUIG ROVIRA, Francesc, i TUBAU I GARCIA, Albert. *Des de l'Andana de Vilanova i la Geltrú. 125è aniversari de l'arribada del ferrocarril 1881-2006*. Ajuntament de Vilanova i la Geltrú i Museu Víctor Balaguer. Vilanova i la Geltrú. 2006. 118 pàg.

- MIRALLES, Francesc. *Joaquim Mir a Vilanova*. Viena Edicions. Barcelona. 2006. 186 pàg.
- *Rafael Sala 1891-1927. L'aventura per l'art modern*. Biblioteca-Museu Víctor Balaguer. Vilanova i la Geltrú. 2006. 192 pàg.

Donatiu Fundació “la Caixa”

- GUTIÉRREZ-DOMÈNECH, Maria. *L'ocupació a partir dels 55 anys*. Documents d'economia "la Caixa" núm. 02. Fundació "la Caixa". Barcelona. 2006. 28 pàg.
- CANALS, Caludia. *Offshoring i deslocalització: noves tendències de l'economia internacional*. Documents d'economia "la Caixa" núm. 03. Fundació "la Caixa". Barcelona. 2006. 32 pàg.
- NOGUER, Marta. *Xina: Quin és el potencial de comerç amb Espanya?* Documents d'economia "la Caixa" núm. 04. Fundació "la Caixa". Barcelona. 2006. 40 pàg.
- SOLÉ, Carlota; PARELLA, Sònia, i CAVALCANTI, Leonardo. *L'empresariat immigrant a Espanya*. Col·lecció Estudis Socials, núm. 21. Fundació "la Caixa". Barcelona. 2007. 198 pàg.
- FERNÁNDEZ, Enric. *La sostenibilitat del dèficit exterior dels Estats Units*. Documents d'economia "la Caixa", núm. 05 abril 2007. Fundació "la Caixa". Barcelona. 2007. 28 pàg.
- GUTIÉRREZ-DOMÈNECH, Maria. *El temps amb els fills i l'activitat laboral dels pares*. Documents d'economia "la Caixa", núm. 06 abril 2007. Fundació "la Caixa". Barcelona. 20 pàg.
- FLAQUER, Lluís; ALMEDA, Elisabet, i NAVARRO, Lara. *Monoparentalitat i infància*. Col·lecció estudis socials núm. 20. Fundació "la Caixa". Barcelona. 2006. 160 pàg.

Donatiu Museu Marítim

- *Catalunya marítima. Crònica en blanc i negre 1880-1980. Els treballs portuaris.* Museu Marítim. Barcelona, s/d. 12 pàg.
- *El mar, els llibres. Exposició internacional d'ex-libris marítims.* Museu Marítim. Barcelona. 2007. 32 pàg.

Intercanvi Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès

- *Ibix. Annals 2004-05* núm. 4. Centre d'Estudis Comarcals del Ripollès. Ripoll. 2006. 336 pàg.

Intercanvi Arxiu Històric Comarcal de les Terres de l'Ebre

- *Recerca* núm. 10. Arxiu Històric Comarcal de les Terres de l'Ebre - Consell Comarcal del Baix Ebre. Tortosa. 2005. 376 pàg.

Intercanvi Centre d'Estudis de la Natura del Barcelonès Nord

- *Butlletí* any XXII. Vol. VII, núm. 1. Centre d'Estudis de la Natura del Barcelonès Nord. Santa Coloma de Gramenet. 2006. 128 pàg.
- VICENTE CASTELLS, Joan, i col·laboradors. *Nous aspectes de la història de Santa Coloma de Gramenet*, vol. Primer. Grup d'Estudis Històric-Socials. Santa Coloma de Gramenet. 2002.

Intercanvi Centre d'Estudis de Granollers

- *Ponències*. Anuari 2006. Centre d'Estudis de Granollers. Granollers. 2007. 168 pàg.

Donatiu revista "Caliu"

- "Contes del Caliu. Sant Jordi 2007". *Caliu*, Revista de Vila-Rodona. Vila-Rodona. 2007. 20 pàg.

Aportació Ajuntament de Vilanova i la Geltrú

- ORRIOLS I VIDAL, Maria Lluïsa. *Moviment urbànic a la Vila nova a les darreries del segle XVI*. Ajuntament de Vilanova i la Geltrú. Vilanova i la Geltrú. 2007. 100 pàg. + mapa.
- MERCADER I TREJO, Guillem. *Maria Teresa Fort i Playà*. Retrat núm. 34. Ajuntament de Vilanova i la Geltrú. Vilanova i la Geltrú. 2007. 24 pàg.

Intercanvi Universitat de Barcelona - Facultat de Geografia i Història

- *Pyrenae* núm. 37, vol. 2. Universitat de Barcelona. Departament de Prehistòria, Història

Antiga i Arqueologia. Barcelona. 2006. 100 pàg.

Donatiu de la Biblioteca Armand Cardona Torrandell

- SAGARRA CLAVEROL, Abigail, i FARRÚS PRAT, Sílvia. *Catàleg del Llegat Areny I*. Institut d'Estudis Ilerdencs. Lleida. 1999. 720 pàg.
- SAGARRA CLAVEROL, Abigail, i FARRÚS PRAT, Sílvia. *Catàleg del Llegat Areny II*. Institut d'Estudis Ilerdencs. Lleida. 1999. 1.460 pàg.

Intercanvi Grup d'Estudis Històric-Socials

- VICENTE CASTELLS, Joan, i col·laboradors. *Nous aspectes de la història de Santa Coloma de Gramenet*, volum primer. Grup d'Estudis Històric-Socials. Santa Coloma de Gramenet. 2002. 270 pàg.
- VICENTE CASTELLS, Joan, i col·laboradors. *Nous aspectes de la història de Santa Coloma de Gramenet*, volum segon. Grup d'Estudis Històric-Socials. Santa Coloma de Gramenet. 2003. 276 pàg.

Donatiu Grup Ecologista del Vendrell i Baix Penedès

- *El Baix Penedès, com un arbre*. Vídeo ambiental i de voluntariat del programa VOLCAM. Grup Ecologista del Vendrell i Baix Penedès. El Vendrell.

Intercanvi Institut d'Estudis Gironins

- *Annals*, volum XLVII-2006. Institut d'Estudis Gironins. Girona. 2006. 444 pàg.

Intercanvi Institut d'Estudis Catalans - Facultat de Teologia de Catalunya

- *Arxiu de Textos Catalans Antics 23/24*. Institut d'Estudis Catalana. Barcelona. 2004/05. 886 pàg.
- CAILÀ GUITART, Montserrat, i ESCUDERO, Jean-Paul. *Història dels noms de Reiners. Les arrels d'un poble del Vallespir*. Institut d'Estudis Catalans. Barcelona. 2005. 246 pàg.

**Donatiu Generalitat de Catalunya -
Departament de Cultura**

- *Tribuna d'Arqueologia. 2003-2004*. Generalitat de Catalunya - Departament de Cultura. Barcelona. 2006. 296 pàg.
- *Tribuna d'Arqueologia. 2004-2005*. Generalitat de Catalunya - Departament de Cultura. Barcelona. 2006. 366 pàg.

Donatiu Eumo Editorial

- *Catalunya durant el franquisme. Diccionari*. Eumo Editorial. Vic. 2006. 456 pàg.
- MARÍN, Martí. *Història del franquisme a Catalunya*. Eumo Editorial/Pagès Editors. Vic. 2006. 376 pàg.

Intercanvi Amics del Patrimoni de Calafell

- *Estatuts de l'associació*. Amics del Patrimoni de Calafell. Calafell. 16 pàg.

Donatiu Gener Aymamí i Domingo

- AYMAMÍ I DOMINGO, Gener. *Coves fortificades de Catalunya*. Federació Catalana d'Espeleologia. Barcelona. 2006. 35 pàg.

Intercanvi Institut d'Estudis Vallencs

- *Quaderns de Vilaniu. Miscel·lània de l'Alt Camp 50*. Institut d'Estudis Vallencs. Valls. 2006. 128 pàg.

Intercanvi Grup d'Estudis Sitgetans

- MILÀ I FRANCO, Jordi. *Borregaires i altres antics músics populars de les muntanyes de Garraf*. Grup d'Estudis Sitgetans. Sitges. 2000. 50 pàg.
- COLL I MIRABENT, Isabel. *Els retaules barrocs i l'orgue de l'església parroquial de Sitges*. Grup d'Estudis Sitgetans. Sitges. 1993. 36 pàg.

Intercanvi Centre d'Estudis Ignasi Iglésias

- GUAITA JIMÉNEZ, Pere, i INSA SAURAS, Yolanda. *Publicacions, articulistes i editors a Sant Andreu de Palomar (1868-1938)*. Llibres de finestrelles núm. 3. Centre d'Estudis Ignasi Iglésias. Sant Andreu de Palomar. 2006. 176 pàg.

Donatiu Parròquia de Sant Sadurní d'Anoia

- DD.AA. *Parròquia de Sant Sadurní 300 anys d'història 1705-2005*. Parròquia de Sant Sadurní d'Anoia. Sant Sadurní d'Anoia. 2006. 252 pàg.

Intercanvi Institut Ramon Muntaner

- DD.AA. *Recerca i divulgació: el paper dels Centres d'Estudis i de les Universitats*. II Espai Despuig. Institut Ramon Muntaner. Barcelona. 2006. 56 pàg.

Intercanvi Centre d'Estudis d'Ulldecona

- *Raïls* núm. 22. Centre d'Estudis d'Ulldecona. Ulldecona. 2006. 170 pàg.

Donatiu Museu de Menorca -

Govern de les Illes Balears

- *Menorca i la mar a l'antiguitat. Catàleg*. Museu de Menorca - Govern de les Illes Balears. Maó. 2007. 56 pàg.
- *Francesc Hernández Mora al Museu de Menorca*. Museu de Menorca - Govern de les Illes Balears. Maó. 2007. 64 pàg.

Intercanvi Diputació de Barcelona -

Xarxa de Municipis

- *La Xarxa d'Arxius Municipals. Una estratègia de suport al patrimoni documental*. Col·lecció Documents de Treball. Diputació de Barcelona - Xarxa de Municipis. Barcelona. 2007. 182 pàg.

Donatiu Editorial Afers

- CATTINI, Giovanni C. *Historiografia i catalanisme. Josep Coroleu i Inglada (1839-1895)*. Editorial Afers. Catarroja-Barcelona. 2007. 298 pàg.

Intercanvi Col·legi de Notaris de Catalunya

- *Estudis Històrics i Documents dels Arxius de Protocols. XXIV*. Col·legi de Notaris de Catalunya. Barcelona. 2006. 332 pàg.

Intercanvi Museu Etnològic del Montseny - La Gabella

- TORT, Núria (text i autoria), i CABALLÉ, Pep (disseny). *El joc tradicional al rodal d'Arbúcies*. DVD. Museu Etnològic del Montseny. Arbúcies, s/d.

Donatiu de l'autor

- ARNABAT, Ramon, i SABANÉS, Anna. *Víctimes de la Guerra Civil (1936-1939) al Penedès*. Edicions i Propostes Culturals Andana, S.L. Vilafranca del Penedès. 2006. 144 pàg.

Intercanvi Centre d'Estudis Canongins Ponç de Castellví

- BORRÀS LLOP, Juan. *Una guerra a les nostres vides. Bibliografia d'un poble a la Catalunya rural*. Centre d'Estudis Canongins Ponç de Castellví. La Canonja. 2006. 596 pàg.

Aportació Ajuntament de Sant Cugat Sesgarrigues

- DD.AA. *Sant Cugat Sesgarrigues de prop*. Ajuntament de Sant Cugat Sesgarrigues. 2006. 200 pàg.
- SANCHO, Daniel. *Sindicat agrícola cooperatiu de Sant Cugat Sesgarrigues*. Ajuntament de Sant Cugat Sesgarrigues. 2007. 128 pàg.

Donatiu del Departament de la Presidència - Generalitat de Catalunya

- *Els camins de la llibertat de Catalunya i altres textos polítics d'Antoni Rovira i Virgili*. Col·lecció Història i Pensament núm. 3. Generalitat de Catalunya. Barcelona. 2006. 130 pàg.

Intercanvi de l'Institut d'Estudis Vallencs

- MATA DE LA CRUZ, Sofia, i PARÍS FORTUNY, Jordi. *Els Bonifàs, una nissaga d'escultors*. Institut d'Estudis Vallencs. Valls. 2006. 470 pàg.

Aportació Ajuntament de Cubelles

- VIDAL I URPI, Joan. *El Círcol Cubellenc (1890-1939). Mig segle d'història de Cubelles*

a través de la seva entitat pionera. Ajuntament de Cubelles. Cubelles 2006. 320 pàg.

Intercanvi Grup d'Estudis Sitgetans

- JOU I ANDREU, David. *Vint-i-cinc anys del Grup d'Estudis Sitgetans*. Grup d'Estudis Sitgetans. Sitges. 2001. 104 pàg.
- ANDREU I SANTISTEBAN, Neus, i MUNTANER I ALSINA, Carme. *Contracte de Matrimoni de Teresa Raventós i Anton Raventós l'any 1767 a Sitges. La voz de Sitges 1894-1895*. Grup d'Estudis Sitgetans. Sitges. 2001. 128 pàg.

Donatiu Arxiu de Tradicions

- *Memòria de les activitats 2003*. Arxiu de Tradicions. Càller-L'Alguer. 2004. 24 pàg.

Intercanvi Grup d'Investigadors de les Roquetes del Garraf

- GARCÍA VILLENA, Jonatan. *Entre Dioses. Fàbula de Tanjob y Gisnea acontecida en la mitología clásica*. Grup d'Investigadors de les Roquetes del Garraf. Les Roquetes del Garraf. 2004. 94 pàg.

Donatiu Vilatana

- ROSAS PARAVICINO, Enrique, i AGUILAR PEÑA, César. *El patriarca de les aves*. Vilatana CB. Les Gunyoles d'Avinyonet. 2007. 28 pàg.
- PEÑA HASBÚN, Paula, i PÉREZ AYALA, Claudia. *Los tres amigos*. Vilatana CB. Les Gunyoles d'Avinyonet. 2007. 28 pàg.
- JIMÉNEZ, Arnaldo, i LÓPEZ GÓMEZ, Coralia. *El nombre del frío*. Vilatana CB. Les Gunyoles d'Avinyonet. 2007. 28 pàg.

Donatiu Ajuntament Roda de Berà

- DD.AA. *Roda de Berà*. Col·lecció La Creu de Terme. Cossetània Edicions. Valls. 2006. 254 pàg.

Donatiu Edicions i Propostes Culturals Andana

- CAPA, Robert. *Tragèdia republicana al final de la Guerra Civil Espanyola*. Edicions Andana. Vilafranca del Penedès. 2006. 136 pàg.

Donatiu Ajuntament de Lleida

- RECASENS, Jordi; SOPESENS, Javier, i MICHELENA, Antonio. *Arbres i arbustos dels parcs de Lleida*. Quaderns de divulgació ciutadana núm. 7. Ajuntament de Lleida. Lleida. 1991. 148 pàg.

Donatiu Museu Nacional d'Art de Catalunya

- *X Curs d'Història Monetària d'Hispania*. Patronat del Museu Nacional d'Art de Catalunya. Barcelona. 2006. 150 pàg.
- *Un artista maleït Francesc Gimeno*. Patronat del Museu Nacional d'Art de Catalunya. Barcelona. 2006. 312 pàg.
- *Picasso*. Patronat del Museu Nacional d'Art de Catalunya. Barcelona. 2007. 56 pàg.

Intercanvi Centre d'Estudis Llacunencs

- *Postals antigues de la Llacuna*. Centre d'Estudis Llacunencs. La Llacuna. 2006, s/n.

Donatiu Consell Comarcal Alt Penedès

- *helix Vilafranca del Penedès. 1929-1930*.

Edicions i Propostes Culturals Andana, SL. Vilafranca del Penedès. 2006. 120 pàg.

- *Pla Director de l'Alt Penedès. Pla territorial Alt Penedès*. Consell Comarcal de l'Alt Penedès. 2006. 25 pàg. + mapa.

Donatiu Arxiu Municipal d'Alzira

- MONTAGUD, Bernat; LAIRÓN, Aurelià J. (text), i CARRILO NICLAS, José (fotografies). *Alzina la isla del Júcar*. Edicions Bromera S.L. Alzira. 2006. 128 pàg.

Donatiu Diputació de Barcelona - Xarxa de Municipis

- DD.AA. *Material didàctic. El Massís del Garraf, un espai natural*. Institut Municipal de Gestió del Patrimoni Cultural i Natural de l'Ajuntament de Gavà. Gavà. 2006. 1r llibre 196 pàg. Segon llibre 222 pàg. + CD Rom.
- *I Trobada d'Estudiosos del Foix. Monografies 40*. Diputació de Barcelona. Barcelona. 2006. 214 pàg.

PERSONES AL SERVEI DE PERSONES.

Som **Caixa Penedès**,

amb un gran equip de professionals

i més de 640 oficines.

T'oferim un servei amb les

tecnologies més avançades

i productes amb les solucions que

s'adapten a les teves necessitats.

Volem estar **sempre molt a prop teu**

i reinvertir en benefici de la societat.

www.caixapenedes.com

Caixa Penedès
Obra Social